

Lokale ontwikkelingsstrategie LEADER Haspengouw Zuidwest 2023-2027

Inhoudstafel

1. SITUERING EN TOTSTANDKOMING VAN DIT DOCUMENT	3
2. VOORSTELLING EN COHERENTIE VAN HET LEADER-GEBIED	4
2.1. Conformiteit met de Vlaamse afbakeningscriteria	4
2.2. Fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaal-economisch coherent	5
2.3. Bestuurlijke coherentie	10
3. BEHOEFTE EN POTENTIEEL VAN HET GEBIED	10
4. VISIE OP DE TOEKOMST VAN HET GEBIED	13
4.1. Een geïntegreerde aanpak	13
4.2. Een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak	13
4.3. Provinciale accenten	14
5. DOELSTELLINGEN EN ACTIESPOREN	15
5.1. Uitgangspunten voor het maken van strategische keuzen	15
5.2. Overzicht van de prioriteiten en doelstellingen	16
5.3. Prioriteit 1: Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten	17
5.3.1. Doelstelling 1.1: Nieuwe landbouwbedrijfsmodellen en technieken	18
5.4. Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen	20
5.4.1. Doelstelling 2.1: Uitbouw van multifunctionele (ontmoetings-)plekken	21
5.4.2. Doelstelling 2.2: bereikbare voorzieningen	23
5.5. Prioriteit 3: Biodiversiteit en landschapskwaliteit	25
5.5.1. Doelstelling 3.1: Versterking en ontsluiting van de cultuurlandschappen	25
5.5.2. Doelstelling 3.2: initiatieven rond waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit	28
6. SAMENWERKING MET ANDERE LEADER-REGIO'S	29

7. SAMENSTELLING EN WERKING VAN DE LOKALE ACTIEGROEP	29
7.1. Juridische structuur en samenstelling	29
7.2. Besluitvorming en beoordeling van projecten, procedure voor belangenconflicten	31
7.3. Secretariaat: dagelijkse coördinatie, administratie en personeel	38
8. COMMUNICATIE	39
9. MONITORING EN EVALUATIE	41
10. FINANCIERING PROJECTEN EN FINANCIËEL PLAN	42
BIJLAGEN	45
A.1 / Overzicht stakeholders	45
A.2 / Omgevingsanalyse Zuidwest	47
2.1 Situering van de LEADER-regio Zuidwest-Limburg	47
2.2 Bevolking en demografie	50
2.3 Ruimte, leefmilieu en landschap	53
2.4 Klimaat en energie	58
2.5 Wonen	60
2.6 Welzijn en gezondheid	63
2.7 Mobiliteit	64
2.8 Economie	66
2.9 Toerisme, cultuur en erfgoed	73
2.10 Bestuur	74
A.3 / Aanvullende SWOT met stakeholders	75

1. Situering en totstandkoming van dit document

Met deze Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) stelt regio Haspengouw Zuidwest zich kandidaat voor de LEADER-periode 2023-2027.

In deze LOS beschrijven we:

- ▶ de doelstellingen die we in de plattelandsstrategie voor regio Haspengouw Zuidwest vooropstellen;
- ▶ de actiesporen waarbinnen lokale actoren de komende jaren projecten kunnen indienen;
- ▶ de manier waarop we de LEADER-programmawerking willen organiseren (werking Lokale Actiegroep, communicatie, samenwerking);
- ▶ het financieel kader.

INTERACTIEF PROCES

Dit document kwam tot stand op basis van een interactieve voorbereiding met de stakeholders uit de regio gekozen a.d.h.v. de drie Vlaamse klemtonen: 'Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten', 'Leefbare en levendige dorpen' en 'Biodiversiteit en landschapskwaliteit'. Een overzicht van de organisaties die als stakeholders uit de regio werden betrokken is als bijlage (bijlage A.1) toegevoegd. De opbouw verliep als volgt:

- ▶ **Bijeenkomst met mandatarissen als vertegenwoordigers van de steden en gemeenten op 20/01/2023** met een voorstel tot afbakening van de LEADER-regio's in Limburg opgesteld a.d.h.v. de Vlaamse criteria en een oproep tot deelname. Na de vergadering volgde een schriftelijke vraag aan de gemeenten om hun deelname aan de nieuwe LEADER-periode te bevestigen. De bevestigingen tot deelname, die we van elk van de besturen ontvingen, zijn bijgevoegd als bijlage.
- ▶ **Eerste werksessie met publieke en private regio-actoren op 15/02/2023 in kasteel Ordingen.** Tijdens deze sessie werd op basis van een omgevingsanalyse de focus van het programma voor 2023-2027 bepaald. Na de sessie werd een synthesedocument met doelstellingen en actiesporen opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders (bijlage A.1) op het document reageren.
- ▶ **Tweede werksessie met publieke en private regio-actoren op 21/03/2023 in kasteel Ordingen** om de actielijnen verder te prioriteren en de werking van de Lokale Actiegroep door te spreken. Na deze vergadering werd een ontwerp van LOS opgesteld. Via een schriftelijke terugkoppelingsronde konden stakeholders (bijlage A.1) op het document reageren.
- ▶ **In de maanden mei en juni 2023 wordt dit document ter goedkeuring voorgelegd** aan de 9 betrokken gemeentebesturen en aan de provincieraad.

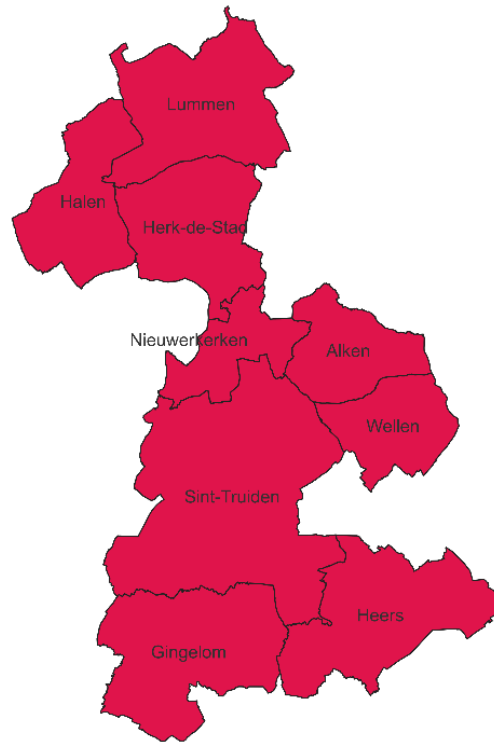
Europees Landbouwfonds
voor Plattelandsontwikkeling:
Europa investeert
in zijn platteland

2. Voorstelling en coherentie van het LEADER-gebied

De LEADER-regio Haspengouw Zuidwest telt 9 gemeenten met in totaal 121.110 inwoners (1/1/2022). De totale oppervlakte van het gebied bedraagt 427,397 km² of 17,6% van de totale oppervlakte van Limburg.

Figuur 1: Indeling LEADER-regio Zuidwest (9 gemeenten)

2.1. Conformiteit met de Vlaamse afbakeningscriteria

De regio beantwoordt aan de criteria die door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) worden vooropgesteld in het [oproepreglement voor LEADER-gebieden](#): “de bevolkingsdichtheid bedraagt maximum 350 inw/km² (cijfers 2021), of er is een ruimtebeslag van maximum 30% (cijfers 2019)”:

- ▶ Het ruimtebeslag (2019) in de regio bedraagt 24,8% (oppervlakte ruimtebeslag tegenover totale oppervlakte). Hierop gaan we later in de omgevingsanalyse dieper in;
- ▶ De bevolkingsdichtheid (2021) bedraagt 281 inwoners per km², of 2,81 inwoners per ha. Daarmee noteert de regio onder het Limburgse gemiddelde van 364 inwoners/km².

Tabel 1 toont dat achter bovenstaande gemiddelden wel variatie schuilt. Waar in Gingelom de bevolkingsdichtheid 150 inwoners/km² bedraagt, is die verhouding in Alken 414 en waar het ruimtebeslag in Heers 13,5% bedraagt, is die in Alken 35,6%. De afbakening van de regio is dan ook niet louter gebaseerd op bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag van de individuele gemeenten, maar ook op streekidentiteit en landschappelijke structuren. Zo bestrijkt de LEADER-regio Haspengouw, waar de cultuurlandschappen zich kenmerken door een unieke combinatie tussen natuur, landbouw en onroerend erfgoed (zie titel 2.2 voor bijkomende duiding).

Tabel 1: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Haspengouw Zuidwest

	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
Alken	11.768	11.694	414	35,6%
Gingelom	8.485	8.428	150	13,6%
Halen	9.480	9.381	256	24,9%
Heers	7.463	7.347	138	13,5%
Herk-de-Stad	12.764	12.729	296	28,0%
Lummen	15.182	15.094	281	32,2%
Nieuwerkerken	7.031	7.071	314	27,8%
Sint-Truiden	41.483	41.069	383	27,8%
Wellen	7.454	7.424	277	24,8%
LEADER-gebied	121.110	120.237	281	24,8%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

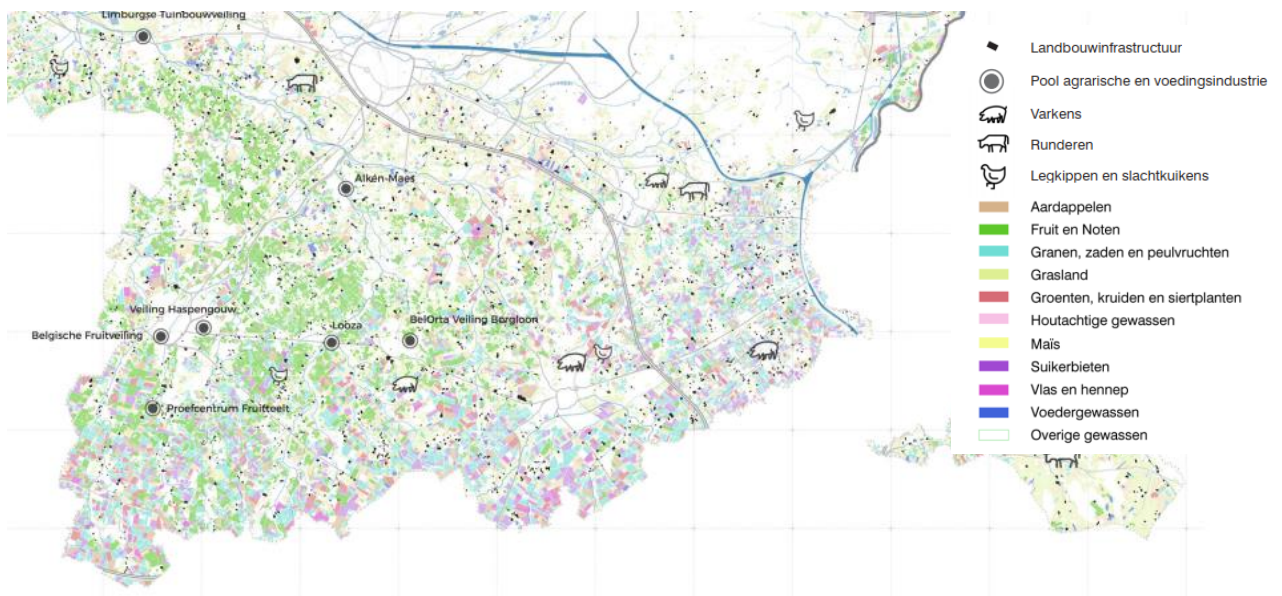
Bron: provincies.incijfers.be

2.2. Fysisch-geografisch, landschappelijk en sociaal-economisch coherent

AGRARISCH SYSTEEM IN DE REGIO EN SAMENHANG TUSSEN DE DORPSKERNEN

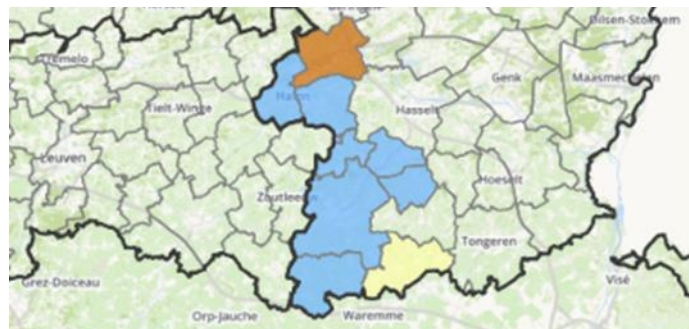
De LEADER-regio Haspengouw Zuidwest kenmerkt zich door vruchtbare gronden en veel landbouw. De landbouw in het westen van Haspengouw kenmerkt zich door voornamelijk fruitteelt. In het noorden van Haspengouw Zuidwest, ter hoogte van de West-Limburgse beekvalleien, is er een specialisatie in veeteelt.

Figuur 2: Agrarisch systeem (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 76)

Onderstaande kaart toont de grote aanwezigheid van fruitteelt in Haspengouw Zuidwest. Enkel in Lummen en Heers is dit niet de dominante teelt, maar zien we de veeteelt naar voor komen.

Figuur 3: Teelten in de regio

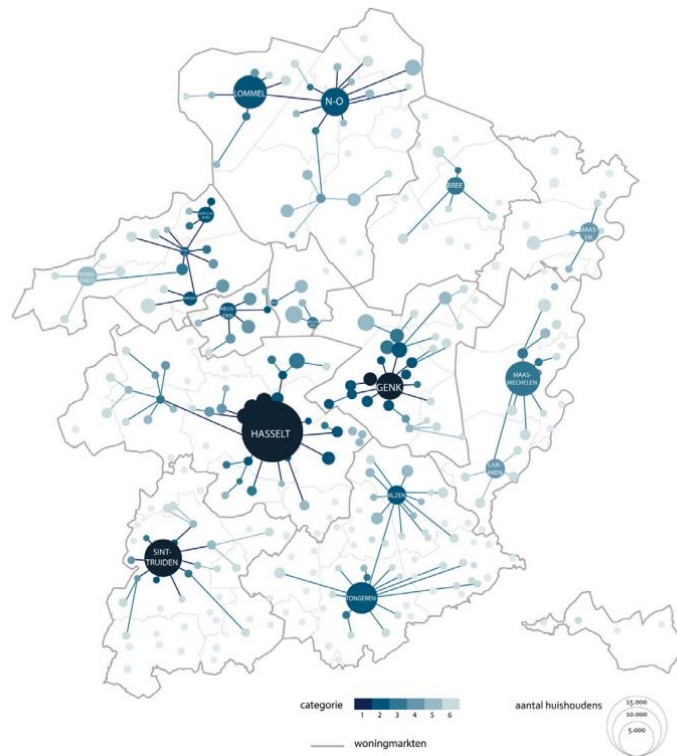

Bron: Departement landbouw en visserij, via provincie.inccijfers.be

Socio-economisch onderscheidt Haspengouw Zuidwest zich ook, dat toont de hiërarchische nederzettingenstructuur (zie onderstaande kaart, figuur 4). De kaart visualiseert de onderlinge relaties tussen kernen en hierbij valt de duidelijke samenhang tussen en rond Sint-Truiden en ook Hasselt op. Het oosten van Haspengouw heeft zich daarentegen ontwikkeld rond de as Tongeren-Bilzen.

Figuur 4: Hiërarchische nederzettingenstructuur

Bron: Atelier Romain & BUUR (2018). Regionale Woningmarkten in Limburg, p. 80

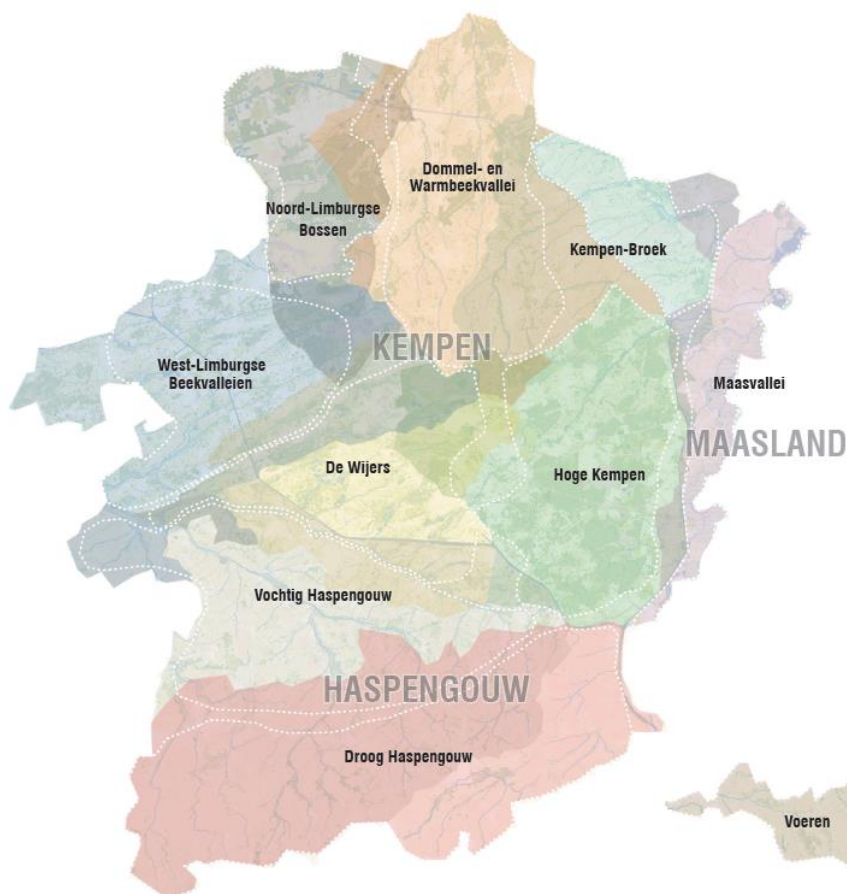
LANDSCHAPSKENMERKEN

LEADER-regio Haspengouw Zuidwest bevindt zich grotendeels in Haspengouw (m.u.v. Lummen en delen van Halen en Herk-de-Stad). Haspengouw bestaat uit Vochtig en Droog Haspengouw; twee landschapsstructuren die onlosmakelijk zijn verbonden en van grote invloed zijn op de economische, culturele en toeristische ontwikkeling van LEADER-regio Haspengouw Zuidwest.

Het Haspengouwse cultuurlandschap kenmerkt zich door een unieke combinatie van landbouw, natuur, recreatie en onroerend erfgoed dat niet alleen door de bewoners, maar ook door de vele bezoekers wordt gewaardeerd. Dat laatste geldt ook voor het overgangsgebied tussen Haspengouw en de West-Limburgse beekvalleien waarin Lummen en delen van Halen en Herk-de-Stad zich bevinden. De beekvalleien en de groene vlakte rond Halen en Lummen, en de ontwikkelingen rond het Schulensmeer in Herk-de-Stad en Lummen, zorgen voor een gevarieerd en uniek landschap en typische valleinatuur.

Binnen deze LEADER-regio bevindt zich ook een deel van de 'Fruitroute', een belangrijk toeristisch hefboomproject dat de steden Sint-Truiden, Borgloon en Tongeren over een lus van circa 50 kilometer met elkaar zal verbinden. De 'Fruitroute' zal bestaan uit een combinatie van twee historische tracés doorheen Limburg: het Fruitspoor en de Romeinse weg. Langsheen deze route wordt sterk ingezet op toeristische en landschappelijke ontwikkeling van de nabije omgeving en dorpskernen.

Figuur 5: Landschapstypes (bron: Limburg, referentiekader ruimtelijke regionale eigenheid, pg. 79).

VOCHTIG HASPENGOUW

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Sint-Truiden, Wellen, Alken, Nieuwerkerken, Halen en Herk-de-Stad

Dit gebied situeert zich ten noorden van de N79 (de lijn Sint-Truiden-Borgloon-Tongeren-Eigenbilzen). Het landschap is rijk aan boomgaarden en weilanden, fruit en zuivel zijn hier zowat de belangrijkste landbouwproducten.

De vruchtbare grond maakt dat deze streek sinds oudsher werd ingezet voor voedselproductie en grasland voor het vee. Door de historische afwezigheid van transportmiddelen bleven grootschalige economische ontwikkelingen in de secundaire sector beperkt en bleef bijgevolg landbouw een belangrijke broodwinning.

De vruchtbare gronden zorgden doorheen de geschiedenis voor goede oogst en een algemene welvaart, met als resultaat een weelde aan cultuurhistorisch waardevol erfgoed. Denk aan het rijk en divers kastelenlandschap en de typische vierkantshoeves.

Door zijn losse ondergrond wordt het landschap ingesneden door talrijke beekvalleien. Door het fijnmazig net van de beekvalleien met hun overstromingsgebieden is in de regio weinig kernvorming ontstaan, maar ontwikkelden zich vele linten. De verspreide bebouwing langs deze linten, tezamen met de hagen en houtkanten rond akkers en weiden geven deze streek een typisch rasterlandschap.

DROOG HASPENGOUW

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Sint-Truiden, Gingelom en Heers

Droog Haspengouw maakt deel uit van de Leemstreek en is een belangrijk akkerbouwgebied met veel graanakkers en suikerbietvelden. Het landschap is heuvelachtiger dan in Vochtig Haspengouw. Ook de dorpsstructuur is anders: eerder compacte kerkdorpen i.p.v. de lintbebouwing. De kerkdorpen liggen op regelmatige en geringe afstand van elkaar. De combinatie van het glooiende landschap en de goede verticale ontwatering maakt de akkergronden in de regio tot één van de vruchtbaarste landbouwstreken in West-Europa.

Door zijn rijke geschiedenis en vruchtbare bodem beschikt ook Droog Haspengouw over heel wat waardevol onroerend erfgoed. Naast de kasteelsites vinden we er ook veel typische vierkantshoeves. Door de hoge vruchtbaarheid, en bijgevolg de rijkdom van de streek, vinden we in de onmiddellijke omgeving van elk kerkdorp talrijke kastelen terug.

WEST-LIMBURGSE BEEKVALLEIEN

Gemeenten uit de LEADER-regio die binnen deze landschapseenheid vallen: Lummen, Herk-de-Stad en Halen

De beekvalleien zijn natuurlijk het belangrijkste landschappelijke kenmerk van deze landschapseenheid, met hun moerasbossen, natte graslanden, zeggevegetaties, veen, vennen en natte heide. De Vallei van de Zwarte Beek, waarin Lummen ligt, biedt een unieke staalkaart van bijna al deze landschapstypes en is voor het grootste deel beschermd als natuurgebied. Dit heeft geleid tot een unieke verzameling aan valleinatuur. Ook in de andere beekvalleien zoals Grotebeek en Grote Laak is heel wat waardevolle valleinatuur terug te vinden.

Het hele gebied van de West-Limburgse beekvalleien kent een uitzonderlijke dichtheid aan kleine landschapselementen, zowel in de beekvalleien als in de tussenliggende drogere weidelandschappen. In de beekvalleien gaat het over broekbossen, solitaire bomen, populieren... Op het drogere landschap, waar het niet bebouwd is en wat vooral in gebruik is voor veeteelt, zijn de weilanden vaak nog omzoomd met houtkanten en bomenrijen. Ter hoogte van Lummen en Halen bevindt zich een grote depressie die vroeger een zeer moerassig gebied was met frequente overstromingen. Hier monden de Zwarte Beek en de Mangelbeek uit in de Demer. Ondanks het feit dat het doorsneden wordt door een aantal grote infrastructuren, is dit landschap, traditioneel waterrijk, van bebouwing grotendeels gespaard gebleven en toont het zich nu als groene vlakte met een heel netwerk van beken en sloten, weilanden en kleine landschapselementen.

De nederzettingsstructuur in de regio is grotendeels bepaald door de noordoost-zuidwest stromende beken. Met bebouwing op de heuvelruggen tussen de beken in de vorm van strokenbebouwing: langgerekte structuren, met daartussen groene, natte corridors. Meer naar het zuidwesten neemt het strokenkarakter af en zitten we in een meer onbebouwd landschap met meer ruimte voor landbouw.

2.3. Bestuurlijke coherentie

Ook op bestuurlijk vlak is het afgebakende LEADER-gebied coherent. De gemeenten van het voorgestelde LEADER-gebied behoren tot dezelfde referentieregio en werken in tal van domeinen actief samen, in tabel twee worden enkele samenwerkingsverbanden opgenomen (tabel 2).

Tabel 2: Samenwerkingsverbanden gemeenten regio Zuidwest.

Gemeente	ELZ	Hulpverleningszone	Politiezone	Prov. Kiesdistrict	Regionaal Landschap Haspengouw
Alken	Herkenrode	Zuid-West	Borgloon	Tongeren	X
Gingelom	Haspengouw	Zuid-West	St. Truiden-Gingel-Nieuw.	Hasselt	X
Halen	Midwest	Zuid-West	Hoofdstad	Hasselt	
Heers	Haspengouw	Zuid-West	Borgloon	Tongeren	X
Herk-de-Stad	Herkenrode	Zuid-West	Hoofdstad	Hasselt	x
Lummen	Midwest	Zuid-West	Hoofdstad	Hasselt	
Niewerkerken	Haspengouw	Zuid-West	St. Truiden-Gingel-Nieuw.	Hasselt	X
Sint-Truiden	Haspengouw	Zuid-West	St. Truiden-Gingel-Nieuw.	Hasselt	X
Wellen	Haspengouw	Zuid-West	Borgloon	Tongeren	x

3. Behoeften en potentieel van het gebied

De gemeenten in Haspengouw Zuidwest zijn uniek, maar delen toch ook belangrijke geografische, ruimtelijke en socio-economische kenmerken. Deze kenmerken hebben we (deels) gevat in een uitgebreide omgevingsanalyse die we voor de regio hebben opgesteld (zie bijlage A.2).

De omgevingsanalyse vormt samen met de input uit de werksessies met de stakeholders de basis voor de doelstellingen en actiesporen die we later in dit document definiëren. Hieronder geven we de voornaamste conclusies uit de analyse (tabel 3).

Tabel 3: Conclusies omgevingsanalyse Haspengouw Zuidwest, per thema

Thema	Vaststellingen
Bevolking	<p>Zuidwest Limburg beantwoordt aan het beeld van een plattelandsregio, met lagere densiteit van bewoning en grotere gehelen open ruimte. Daarbinnen zien we evenwel grotere en dichtere woonkernen, met name rondom Sint-Truiden.</p> <p>De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 aangroeit met zo'n 2,6%. Daarmee zit de regio net boven het Limburgs gemiddelde (2,3%), maar onder het Vlaams gemiddelde (4,6%).</p> <p>Het aandeel 65+ zal de komende jaren sterk toenemen; van 22,3% op vandaag naar 27,6% in 2035.</p>
Ruimte, leefmilieu en landschap	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Haspengouw Zuidwest is een weinig 'verharde' regio, met heel veel landbouw (71,2% van de ruimte is bestemd voor landbouw). Voornamelijk fruitteelt komt sterk aan bod. ▶ De regio is ten zuiden overstromingsgevoelig. ▶ Rond Lummen en ten zuiden (Droog Haspengouw) is de regio droogtegevoelig. ▶ Sterke verwevenheid tussen fruitteelt, landschappen en biodiversiteit: landbouwer in de rol als landschapsbouwer.
Klimaat en energie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het aandeel CO₂-uitstoot (2011-2020) in de regio loopt terug (-12,7%), weliswaar minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld (-20% tussen 2011 en 2020). Vooral de sectoren landbouw en tertiair blijven achter. ▶ De productie van hernieuwbare energie in de regio is goed voor 28,4% van het regionale elektriciteitsverbruik. ▶ Er is nog heel wat marge voor meer hernieuwbare energieproductie. Zo is slechts 8,3% van het zonnepotentieel van de daken in de regio benut (2021). Voor Limburg is dit 9% en voor Vlaanderen 6,7%.
Wonen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Naar leeftijd zien we dat ongeveer 79,8% van de woningen meer dan 20 jaar oud zijn. Op energetisch vlak voldoen die oudere woningen doorgaans niet aan de standaarden die actueel worden gehanteerd, al kan het zijn dat een aantal woningen al werden opgewaardeerd. ▶ Qua huizenprijzen is het noorden van de regio wat duurder dan het provinciale gemiddelde (250.000 euro in 2021) en het zuiden wat goedkoper. De prijs-inkomensratio duidt op iets lagere prijzen in relatie tot het inkomensniveau in vergelijking met het provinciale en het gewestelijke gemiddelde. ▶ Het aandeel sociale huurwoningen bedraagt 5,0 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,2 in Limburg. Het aandeel kandidaat-huurders is eveneens lager. ▶ De gemeenten zijn qua voorzieningen matig tot goed uitgerust. Sint-Truiden is duidelijk het sterkst uitgerust, Nieuwerkerken, Wellen en Gingelom zijn eerder zwak uitgerust.
Welzijn en gezondheid	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het LEADER-gebied Zuidwest Limburg is een relatief welvarende regio. De meeste socio-economische indicatoren zijn iets positiever dan de gemiddelden voor de provincie Limburg en Vlaanderen. Over het algemeen tonen de socio-economische indicatoren een relatief sterke bevolking.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is goed uitgerust. Maar met de sterke toename van de groep van 65+ en 80+, moeten we rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met 37,0% (van 6,2% van de totale bevolking naar 8,5%) tussen 2022 en 2035.
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De inwoners van de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient verder aangemoedigd te worden.
Economie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Krapte op de lokale arbeidsmarkt: de doorstromingscoëfficiënt is sinds het laatste decennium in vrije val. Als er 100 personen op de valreep van hun pensioen zijn, staan er slechts 66.1 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen (01/01/2022). ▶ Economische verzwakking van de lokale centrumkernen (daling aantal winkels centraal gebied). Ook een algemene terugloop van het aantal handelspanden en meer leegstand. ▶ Biologische landbouw neemt toe, van 17 bedrijven in 2015 naar 29 bedrijven in 2021. ▶ Het aantal hoeveproducenten stijgt van 12 in 2012 naar 42 in 2022. Het aantal hoeveproducenten is dus verdrievoudigd op 10 jaar tijd. ▶ Sterke daling aantal landbouwbedrijven, maar aantrekkelijke regio voor landbouw omwille van de vruchtbare bodem (zandlemige tot lemige bodems). ▶ Opvallend hoge tewerkstelling in ABC-complex. ▶ In het ontwerp Beleidsplan Ruimte Limburg selecteert de provincie Limburg volgende provinciale strategische landbouwgemeenten in Haspengouw Zuidwest: Alken, Gingelom, Halen, Heers, Herk-de-Stad, Nieuwerkerken, Sint-Truiden, Wellen.
Toerisme, recreatie, cultuur, erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De regio is aantrekkelijk voor inwoners en recreanten door de combinatie van natuur, fruitteelt en erfgoed. Ter hoogte van Lummen zorgen de beekvalleien daarenboven voor een gevarieerd en uniek landschap met het Schulensmeer als blikvanger. ▶ Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 9%, ondanks COVID. 4% van de overnachtingen in Limburg (2021) situeren zich in Haspengouw Zuidwest. ▶ 18% van het recreatief fietsroutenetwerk in de provincie en 19% van de knooppunten daarop, zijn gesitueerd in de LEADER-regio Zuidwest. Dat is proportioneel met het aandeel van de regio (17,6%) in de totale oppervlakte van de provincie
Bestuur	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Opgebouwde traditie van intergemeentelijke samenwerking tussen Haspengouwse gemeenten (ook met gemeenten buiten het LEADER-gebied).

4. Visie op de toekomst van het gebied

Het Limburgse platteland is reeds geruime tijd in beweging. In 2000 gingen de provincies voor het eerst de uitdaging aan om een plattelandsontwikkelingsbeleid uit te werken. In het kader van de Europese verordening 1257/1999 inzake steun voor plattelandsontwikkeling uit het Europees Oriëntatie en Garantiefonds voor de Landbouw en het Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO) in Vlaanderen.

Met de provincie als gebiedsregisseur werden in de voorgaande programmaperiode 2014-2020 heel wat plattelandsprojecten in Limburg gerealiseerd. Stuk voor stuk dragen ze bij aan de duurzame en kwalitatieve ontwikkeling van het platteland. Ook in de nieuwe programmaperiode 2023-2027 zal de provincie Limburg deze inspanningen onverminderd verderzetten.

Binnen de provincie Limburg kiezen we voor een duurzaam plattelandsbeleid. Het Limburgs platteland is daarom als thema vaak verweven in de verschillende beleidsambities van het provinciebestuur. Een duurzaam plattelandsbeleid is geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd. Binnen een geïntegreerd beleid werken meerdere sectoren en bestuursniveaus samen om tot oplossingen te komen die standhouden op de lange termijn. Gebiedsgericht betekent dat er wordt samengewerkt tussen de verschillende stakeholders in de regio's. We zorgen voor een sterk draagvlak in de regio. We werken gedifferentieerd, op maat van elk gebied. Waarbij we rekening houden met de verschillende kansen en uitdagingen in de Limburgse regio's.

4.1. Een geïntegreerde aanpak

Een geïntegreerde aanpak legt de focus op de wisselwerking tussen verschillende sectoren en bestuursniveaus. Om op deze wijze de omgevingskwaliteit te versterken, met simultaan aandacht voor het platteland als dynamisch productiegebied, een gemeenschappelijke ruimte voor de hele samenleving en daarnaast kwalitatief woon-en leefgebied. Een duurzame plattelandsvisie is een visie, waarin het totaalplaatje klopt, niet de ene functie ten koste van de andere. We bieden ontwikkelingsperspectieven aan voor de woonkernen op het platteland, voor landbouw, voor natuur... maar benoemen evenzeer nieuwe evenwichten tussen productiegebied, leefgebied en gemeenschappelijke ruimte.

In de praktijk is dat niet altijd eenvoudig. Zo is er de moeilijke spanningsboog tussen enerzijds de vragen naar ontwikkeling (vooral vanuit economie en wonen) versus het streven naar een maximaal behoud van de open ruimte.

4.2. Een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak

Naast een geïntegreerde aanpak, kiezen we voor een gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak. Het Limburgse platteland is immers divers. We willen de eigenheid van de landschappen en regio's behouden en waar mogelijk versterken. Hoewel Limburg op zich een sterk merk is, met een herkenbaar profiel, hebben de diverse plattelandsregio's hun eigen, specifieke identiteit. Het plattelandsbeleid moet maatwerk zijn op basis van de kenmerken van deze individuele plattelandsregio's rekening houdend met de noden en behoeften van elke regio.

4.3. Provinciale accenten

Voor de programmaperiode 2023-2027 wordt er binnen de provincie Limburg een focus gelegd op drie Vlaamse thema's die werden afgebakend vanuit een nodenanalyse, rekening houdend met een geïntegreerde, gebiedsgerichte en gedifferentieerde aanpak:

- Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten;
- Leefbare en levendige dorpen;
- Biodiversiteit en landschapskwaliteit.

Deze drie thema's werden verder gespecificeerd a.d.h.v. provinciale accenten.

Tabel 4: Provinciale accenten 2023-2027

Thema 1: lokale landbouwproductie en -afzet, valorisatie van biomassa-resten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen ▶ Wijnbouw als opportuniteit ▶ Afzet van lokale producten, lokale voedselstrategieën ▶ Innovatie in duurzame energieproductie op het platteland
Thema 2: leefbare en levendige dorpen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur ▶ Quick wins om de mobiliteit tussen dorpen te verbeteren of de verbinding te maken van dorpen met vervoersknooppunten ▶ Oplossingen om vervoersafhankelijke bewoners te verbinden met commerciële en publieke diensten ▶ Initiatieven rond identiteit die de connectie en het eigenaarschap van dorpelingen verhoogt met hun dorp. ▶ Initiatieven om de woonkwaliteit te verhogen. ▶ Initiatieven die inzetten op multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp ▶ Proeftuinen rond betaalbaar en kwalitatief wonen en dorpse architectuur
Thema 3: biodiversiteit en landschapskwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Geïntegreerde oplossingen met betrekking water, klimaat, landschappen, etc. ▶ Samenwerkingsprojecten vanuit bestaande en nieuwe partnerschappen en expertise uit het werkveld. ▶ Living labs/proeftuinen waarin het thema landbouw sterk naar voor komt met minimale impact op landbouw of landbouw met verhoogde biodiversiteit.

Bovenstaande thema's en provinciale accenten bieden het kader waarin elke LEADER-regio a.d.h.v. een omgevingsanalyse eigen doelstellingen en actiesporen heeft gedetermineerd, om zo in de volgende programmaperiode geïntegreerd, gebiedsgericht en gedifferentieerd te werken aan plattelandsontwikkeling waarbij projecten inzetten op de noden en behoeften van een regio. Om op deze wijze een LEADER-regio vanuit verschillende invalshoeken te versterken en een wezenlijke hefboomwerking en meerwaarde te genereren met betrekking tot de afgebakende doelstellingen.

5. Doelstellingen en actiesporen

5.1. Uitgangspunten voor het maken van strategische keuzen

Tijdens twee interactieve sessies met stakeholders in de regio, werden de prioriteiten en actiesporen bepaald voor de komende LEADER-periode in de Limburgse regio Haspengouw Zuidwest.

Voor de keuze van de prioriteiten werden vijf uitgangspunten vooropgesteld:

- ▶ **Beleidsconform:** de doelstellingen en actiesporen in de Lokale Ontwikkelingsstrategie passen binnen de drie prioriteiten die op Vlaams niveau werden vastgelegd¹ en verder verfijnd in de provinciale kadernota:
  - Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en valorisatie van biomassa-resten;
  - Leefbare en levendige dorpen;
  - Biodiversiteit, landschapskwaliteit en -onderhoud.
- ▶ **Op maat:** de doelstellingen en actiesporen sluiten aan bij de troeven en uitdagingen van de regio. De keuzen in de strategie worden m.a.w. gemotiveerd vanuit de omgevingsanalyse. Verder in deze tekst wordt aan de hand van interventielogica's geduid hoe de doelstellingen en actiesporen binnen elk van de drie prioriteiten samenhangen met de uitdagingen en kansen in de regio.
- ▶ **Complementair:** met LEADER steunen we initiatieven die nog niet via andere kanalen worden gesubsidieerd. We werken aanvullend, met focus op meer kleinschalige initiatieven. Naast LEADER zijn er nog andere kanalen en instrumenten waarmee zowel het provinciebestuur als de andere beleidsniveaus initiatieven op het platteland ondersteunen.

Denk bijvoorbeeld aan de subsidielijnen voor zorgzame buurten, het functioneel en recreatief fietsroutenetwerk, bebossing, blauwgroene verbindingen, ontharding, toerisme, waterlandschappen, verkeerveiliger maken van schoolomgevingen, gemeenschappelijk landbouwbeleid, buurten op den buiten, etc. Projecten die in aanmerking komen voor subsidiering uit andere kanalen komen niet in aanmerking voor LEADER-middelen.

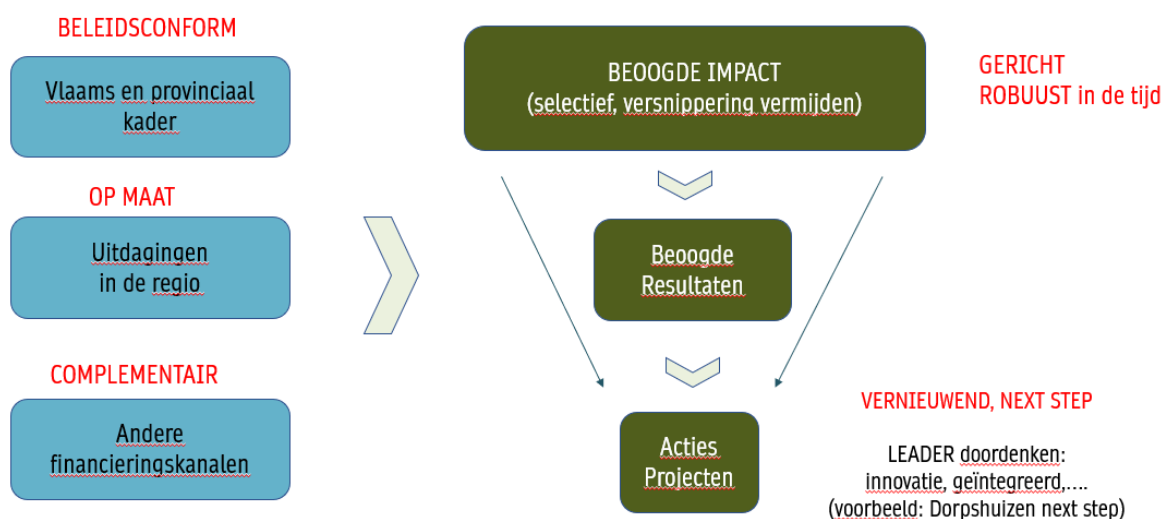
- ▶ **Gericht en robuust:** we willen de LEADER-middelen niet versnipperen. Door concentratie op een beperkt aantal prioriteiten kan het programma een steen verleggen op een beperkt aantal domeinen en wordt de meerwaarde zichtbaar. Daarnaast willen we inzetten op projecten die robuust zijn doorheen de tijd, d.w.z. ook na het wegvallen van LEADER-financiering kunnen verder bestaan. Om deze reden wordt de voorkeur gegeven aan investeringsprojecten.
- ▶ **Vernieuwend:** LEADER legt een accent op innovatie. Dat betekent dat we graag inzetten op nieuwe denksporen en niet/minder op regulier beleid.

---

¹ Zie oproepreglement LEADER 2023-2027, <https://www.vlm.be/nl/SiteCollectionDocuments/Platteland/Oproepreglement%20vorming%20LEADER-gebieden%20en%20LAG.pdf>.

Figuur 6: Overzicht van de vijf uitgangspunten voor de selectie van prioriteiten en actiesporen

IDENTITEIT EN SAMENWERKING ALS TRANSVERSALE AANDACHTSPUNTEN

Tijdens de gesprekken met stakeholders werden 'identiteit' en 'samenwerking' aangeduid als transversale aandachtspunten en vehikels.

De stakeholders willen specifieke regionale kenmerken terugvinden in elk project, zowel in de dorpsprojecten, als de landschapsprojecten, als de ontwikkeling van nieuwe landbouwbedrijfsmodellen, etc. De regio heeft immers een lange en rijke geschiedenis waarin cultuur, landbouw en landschappen volledig verweven zijn en elkaar hebben versterkt/gevormd. Deze rijke geschiedenis is tot op de dag van vandaag de basis voor een sterke streekidentiteit en de stakeholders hopen dat de LEADER-projecten deze identiteit zullen versterken.

Daarnaast bleek ook dat de stakeholders willen inzetten op sterke partnerschappen tussen een breed scala aan actoren: om wezenlijk iets te veranderen moet er immers een brede gedragenheid en aandacht zijn voor landbouw, leefbaarheid en de landschappen. Het liefst ziet men dan ook voornamelijk geïntegreerde projecten waarin diverse actoren de handen in elkaar slaan en waar mogelijk over de grenzen van het LEADER-gebied heen.

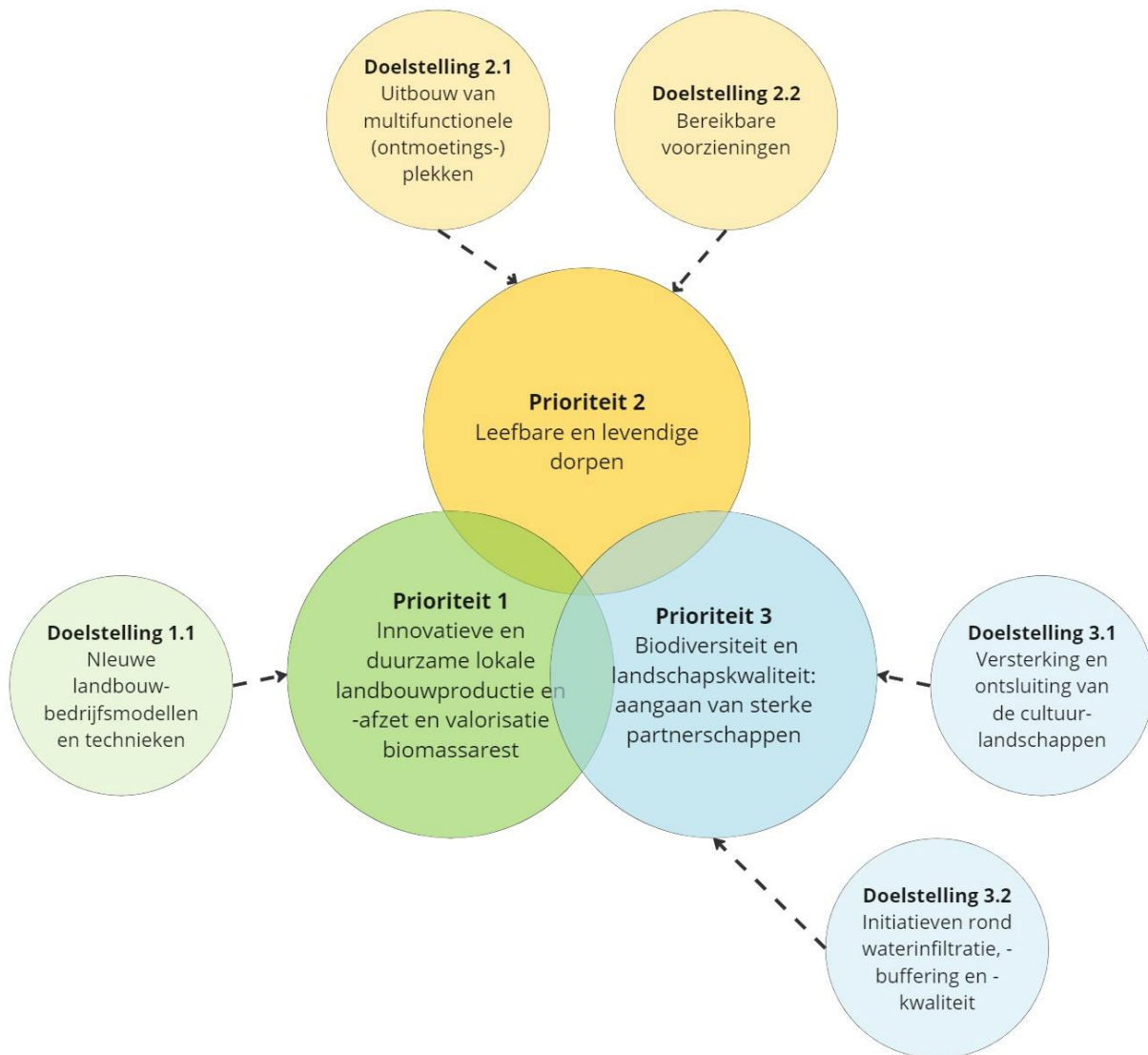
5.2. Overzicht van de prioriteiten en doelstellingen

Haspengouw Zuidwest wil tijdens de LEADER-periode '23-'27 via vijf doelstellingen inzetten op de drie Vlaamse prioriteiten. Onderstaande figuur geeft een overzicht van de doelstellingen en prioriteiten weer. De doelstellingen zijn gebaseerd op de input uit de omgevingsanalyse en de werksessies met de stakeholders. Verder in de tekst gaan we dieper in op elk van de doelstellingen.

Merk op: de benaming van de prioriteiten verwijst naar het Vlaamse beleid. Ze zijn breder dan de doelstellingen en actiesporen die voor de regio werden gekozen vanuit de omgevingsanalyse en de stakeholdersessies.

Figuur 7: Overzicht van de doelstellingen en prioriteiten.

5.3. Prioriteit 1: Innovatieve en duurzame lokale landbouwproductie en -afzet, en valorisatie van biomassa-resten

Landbouwers worden geconfronteerd met de klimaatverandering, schaarste van hulpbronnen, nieuwe regels op vlak van leefmilieu, technologische veranderingen, veranderende voedsel-/dieetgewoonten van de consument, enz.

Landbouwbedrijven zullen zich (moeten) aanpassen aan deze wijzigende context en evolutie in de maatschappij. Er blijft ruimte voor intensieve bedrijven, maar daarnaast ontstaan er kansen voor andere vormen van minder intensieve land- en tuinbouw. De verwachting is dat het geheel van land- en tuinbouwbedrijven in de toekomst meer divers zal zijn. In de Europese studie 'Farmers of the Future' bijvoorbeeld worden twaalf profielen van landbouwers benoemd, waarbij boeren in hun bedrijfsvoering sterke linkjes maken met ofwel technologie, samenleving en/of natuur en landschap.

Die landbouwtransitie dient begeleid te worden. Vanuit LEADER willen we land- en tuinbouwers ondersteunen om nieuwe bedrijfseconomische modellen te verkennen en hierin innovatieve stappen vooruit te nemen.

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling.

De eerste Vlaamse prioriteit mikt op landbouwproductie en de valorisatie van biomassa-resten. De stakeholders van LEADER-regio Zuidwest hebben ervoor gekozen om binnen deze prioriteit te focussen op projecten rond landbouwbedrijfsvoering en -technieken

5.3.1. Doelstelling 1.1: Nieuwe landbouwbedrijfsmodellen en technieken

Wat?	<p>Omwille van leefmilieucriteria staat intensieve land- en tuinbouw op sommige plaatsen onder druk. Binnen deze doelstelling willen we land- en tuinbouwers ondersteunen in het verkennen van nieuwe kansrijke sporen en bedrijfsmodellen en/of technieken al dan niet gecombineerd met nieuwe activiteiten.</p> <p>Het kan daarbij gaan over:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe teelten, waarbij rekening wordt gehouden met de droogtegevoeligheid en overstromingsgevoeligheid van de regio; ▶ Nieuwe niches; ▶ Nieuwe manieren om gewassen te beschermen tegen ongedierte; ▶ Nieuwe waardeketens en linken met andere sectoren (bijv. gezondheid, cosmetica...); ▶ Linken met de samenleving, de gemeenschap (zorglandbouw, toerisme,...); ▶ Linken met landschap en natuur (agro-forestry, high nature value farming,...).
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe toekomstperspectieven bieden voor (jonge) landbouwers

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vernieuwen/verduurzamen: inpassen van de landbouwbedrijfsvoering aan de verwachtingen op vlak van leefmilieu (bijv. waterbesparende technieken, bodemversterkende technieken...) ▶ Verbreden/diversifiëren: bijv. nieuwe teelten, valorisatie van biomassa, linken met andere sectoren... ▶ Professionaliseren van de sector
Aansluiting bij regionale identiteit	<p>De landbouw in regio Zuidwest is voornamelijk gericht op fruitteelt. Dit maakt dat landbouw, natuur en biodiversiteit in de regio sterk verweven zijn met elkaar.</p> <p>De regio is ten zuiden en rond Lummen droogtegevoeliger dan andere delen van Limburg. Daarnaast is de regio in het zuiden ook overstromingsgevoelig. Er dient daarom bijzondere aandacht te gaan naar de zoektocht naar nieuwe teelten die afgestemd zijn op deze omstandigheden.</p> <p>De landbouwers in de regio staan open voor verbreding en verdieping van de sector. Dat tonen de cijfers over het aantal hoeveproducenten, zorgboerderijen en biologische landbouwbedrijven (zie ANNEXES2.8). Uit de werksessies met de stakeholders blijkt dat de uitdaging schuilt in het verzoenen van het werk van de landbouwer met de extra administratie en werkzaamheden die voortkomen uit de verdieping en verbreding.</p>
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verdere diversificatie van land- en tuinbouw, met aandacht voor duurzame businessmodellen ▶ Deze doelstelling past ook binnen de Vlaamse voedselstrategie waarin er o.a. bijzondere aandacht gaat naar een voedselsysteem binnen ecologische grenzen, naar de verbinding tussen boer en burger en naar de veerkracht van de voedselindustrie.
Aandachtspunten	<p>Binnen de verschillende sporen van diversificatie staat het belang van een duurzaam verdienmodel voor de landbouwer voorop. Daarbij moeten de landbouwers centraal staan: het zijn zij die de transitie moeten realiseren.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Opzetten van nieuwe landbouwbedrijfsmodellen met een focus op natuurinclusieve landbouw. ▶ Creatie van nieuwe waardeketens tussen landbouw en gebruiker, maar ook tussen boer en andere ondernemers <ul style="list-style-type: none"> - Landbouwverbreding richting toerisme (beleving op de hoeve organiseren), zorglandbouw, korte keten,... - B2B samenwerkingen tussen boer en andere ondernemingen die waarde toevoegen aan land- en tuinbouwproducten ▶ Verkennen van nieuwe teelten, zowel vanuit bedrijfseconomisch perspectief als inspeland op klimaatverandering <ul style="list-style-type: none"> - Uitbouw van wijnbouw als kansrijke niche - Bottom-up projecten rond water- en droogteplannen op (landbouw)bedrijfsniveau - Kansen en verdienmodellen verkennen met nieuwe teelten (hennep bv.)
Doelgroep(en)	Land- en tuinbouwbedrijven

	Ondernemingen Kennis- en praktijkcentra en instellingen Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders'
--	---

5.4. Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen

Het leven in dorpen op het platteland spreekt bewoners aan, maar tegelijk kampen de plattelandsdorpen met een aantal uitdagingen, zoals het wegtrekken van voorzieningen of gebrekkig openbaar vervoer. Binnen deze tweede prioriteit willen we het leven in de dorpen aantrekkelijk houden. Daarbij focussen we in het bijzonder op:

- ▶ Sociale cohesie en 'gemeenschapskracht';
- ▶ Voldoende voorzieningen en de bereikbaarheid van voorzieningen.

De verschillende actielijnen zijn gemotiveerd vanuit volgende observaties:

- ▶ 'Ontmoeting' en ontmoetingsinfrastructuur is zowel een motor voor, als een gevolg van verbinding met het dorp en de gemeenschap.
  - Motor: (multifunctionele) ontmoetingsplekken – zowel in de binnen- als buitenlucht - zijn een noodzakelijke voorwaarde om contact tussen mensen te laten ontstaan;
  - Gevolg: een ontmoetingsplek voorzien is niet voldoende voor sociaal contact. Bewoners gaan elkaar opzoeken en samenwerken vanuit een gedeelde fierheid en tevredenheid over de plek waar ze wonen. Identiteit en woonkwaliteit lokken m.a.w. initiatief en sociale cohesie uit.
- ▶ Uit recent leefbaarheidsonderzoek in West-Vlaanderen (2022, niet-publiek rapport), weten we dat voorzieningen niet altijd in de dorpen zelf aanwezig moeten zijn, maar wel op een redelijke afstand en goed bereikbaar. Om die bereikbaarheid te verzekeren zijn er vanuit het continuüm 'people-link-mobility' (dixit de Britse geograaf Malcolm Moseley) twee dominante sporen, die we samenvatten als 'mobiele diensten' en 'mobiele mensen'.² Bij mobiele diensten brengen we de voorzieningen naar de mensen, bij mobiele mensen brengen we de mensen naar de voorzieningen.
- ▶ Elders in Europa zien we dat bewoners voor diensten en dienstverlening niet alleen rekenen op publiek initiatief, maar zelf ook de handen uit de mouwen steken. In de publicatie 'Goed voor elkaar dorpen' (2022) bracht de Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) in Nederland, elf prachtige voorbeelden samen.³ Binnen LEADER willen we dit soort van zelfvoorziening door bewonersgroepen aanmoedigen.
- ▶ Het is de 'ervaren leefbaarheid' (Frans Thissen, 2007) waar we binnen deze LEADER-periode extra aandacht aan willen schenken, uit de ervaring van de voorgaande programmaperiode en de vraag vanuit het middenveld dat hier het luidst klinkt. (Dit blijkt uit het groot aantal projectconcepten dat in de voorgaande programmaperiode werd ingediend onder het thema 'Leefbare Dorpen').

² MOSELEY M. (2003), Rural Development: Principles and Practice. SAGE Publications, 227 pagina's.

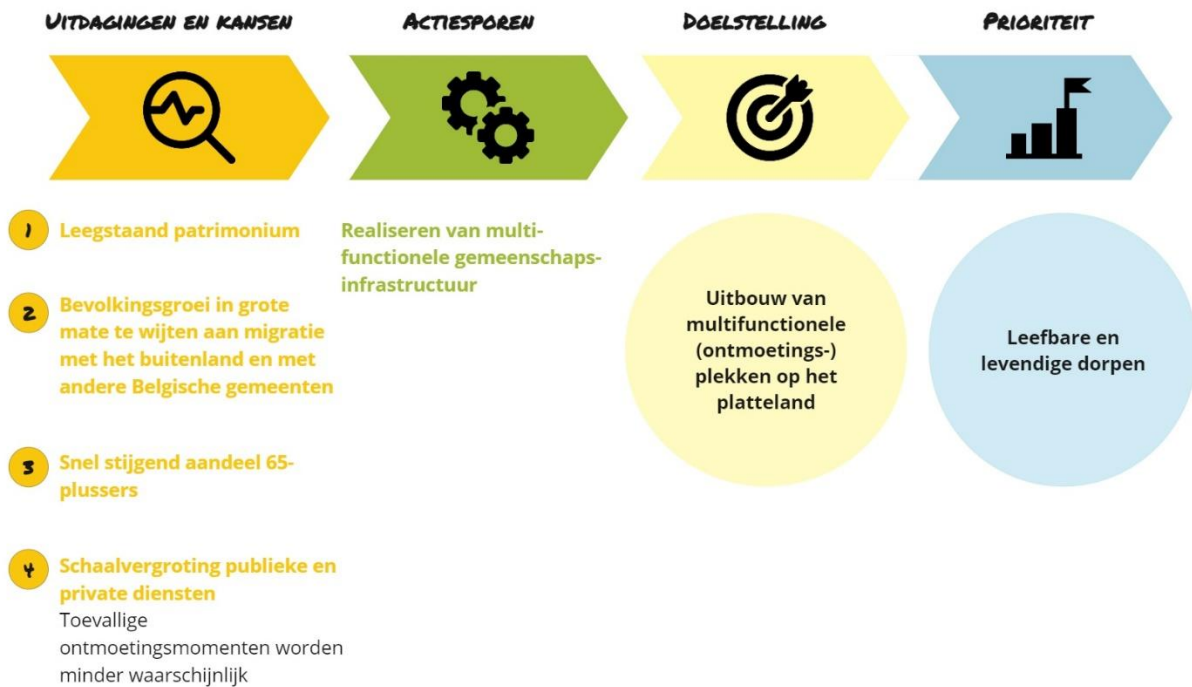
³ <https://www.lvkk.nl/fileadmin/nieuws/GoedvoorElkaarDorpen.pdf>

5.4.1. Doelstelling 2.1: Uitbouw van multifunctionele (ontmoetings-)plekken

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien, hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandsontwikkeling.

Wat?	De realisatie van nieuwe of vernieuwde gemeenschapsinfrastructuur in de dorpen die multifunctioneel kan worden gebruikt. Deze realisaties kunnen zowel in- als outdoor zijn. Ingeval van gebouwen, kan dit gekoppeld worden aan de herinvulling of nevenbestemming van beeldbepalende gebouwen (oud gemeentehuis, pastorie, kerk,...).
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verbondenheid en ontmoeting tussen bewoners faciliteren ▶ Ontmoetingsruimte creëren of optimaliseren ▶ Herinvulling van leegstaande (en beeldbepalende) gebouwen in de dorpen. ▶ Multifunctioneel gebruik van functies en diensten.
Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Leegstaand patrimonium (kerken, pastorie...) ▶ De bevolkingsgroei in de regio is in grote mate te wijten aan migratie met het buitenland en sinds 2019 ook aan migratie met andere Belgische gemeenten. Om nieuwe inwoners te verbinden met de 'bestaande' inwoners zijn er voldoende ontmoetingsmogelijkheden nodig. ▶ Het aandeel 65-plussers stijgt snel in regio Zuidwest. Om vereenzaming tegen te gaan is het belangrijk om in te zetten op voldoende en goed bereikbare ontmoetingsplaatsen.

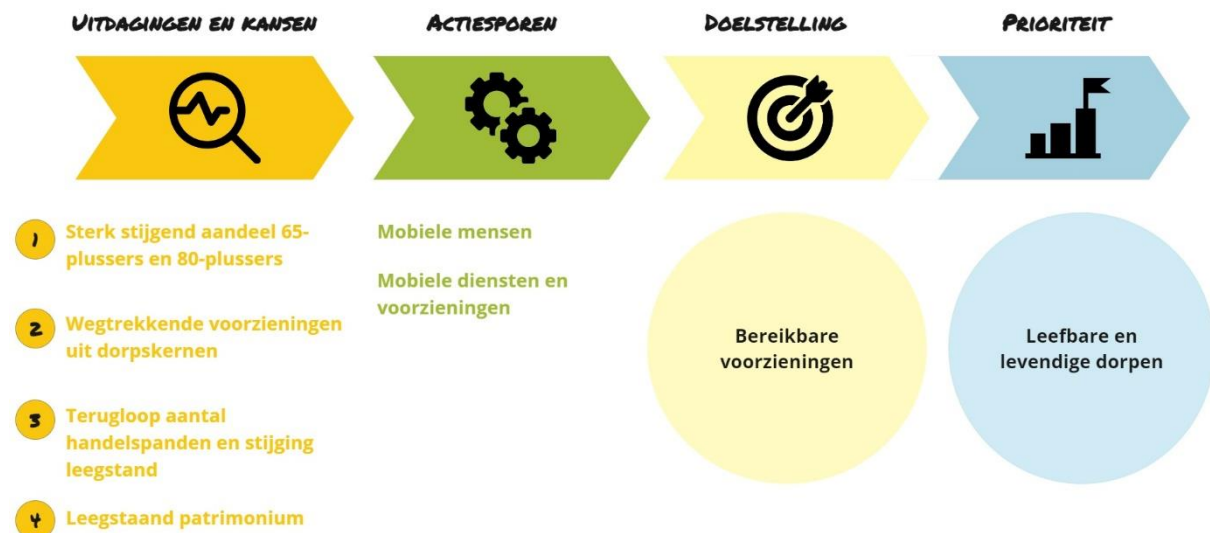
	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er voltrekt zich een schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten,...) waardoor de toevallige ontmoetingen bij de bakker, in de winkel... (het 'kleine ontmoeten') minder vanzelfsprekend worden. Dit gaat ten nadele van de sociale cohesie.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele infrastructuur ▶ Dorpsidentiteit ▶ Verhogen van de woonkwaliteit ▶ Multifunctionele, kwalitatieve open ruimte in het dorp <p>Inspiratie rond dit thema is te vinden in de studie dorpshuizen op het Vlaamse platteland (IDEA Consult, 2022).</p>
Aandachtspunten	<p>Multifunctionele inzet van infrastructuur voor meerdere doelgroepen en doeleinden waarbij rekening wordt gehouden met kostenefficiëntie en duurzaam gebruik van patrimonium.</p> <p>Niet enkel ontmoeting faciliteren, maar ook koppeling maken met korte keten, decentrale dienstverlening, een distributiepunt, een mobipunt, deeleconomie, sociale economie, horeca, toerisme, etc.</p> <p>Gezien het ook gaat over buiteninfrastructuur: koppelen aan de ontharding van dorpskernen door klimaat adaptieve maatregelen zoals de aanleg van een groenzone, waterplas, schaduwplek, etc.</p> <p>Een toekomstbestendig en toekomstgericht beheer van de ontmoetingsinfrastructuur is belangrijk.</p>
Actielijnen en voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Multifunctionele gemeenschapsinfrastructuur <ul style="list-style-type: none"> - Herinvulling en/of nevenbestemming van een kerkgebouw - Oprichten van een dorpspunt of buurthuis - Oprichten van Buurtpunten en Ontmoetings-Plus-Plekken (vb De buurtbus Halen) - Multifunctioneel gebruik van overheidsgebouwen, schoolgebouwen, enz (vb pastorie van Zelem) ▶ Multifunctionele plekken in de open ruimte <p>Generatietuinen, gedeelde plekken waar jong en oud kunnen vertoeven en ontmoeten (vb ontmoetingsplek Kozen)</p>
Doelgroep(en)	<p>Ondernemers, inclusief land- en tuinbouwers</p> <p>Bewoners(groepen)</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Verenigingen en vzw's</p> <p>Scholen</p> <p>Zorgvoorzieningen</p>

5.4.2. Doelstelling 2.2: bereikbare voorzieningen

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandsontwikkeling.

Wat?	<p>Binnen deze doelstelling spelen we op twee manieren in op het gebrek aan voorzieningen in de landelijke dorpen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - door mensen mobieler te maken; - door diensten en voorzieningen mobiel te maken.
Doelstelling	Het beter bereikbaar en toegankelijk maken van dienstverlening en voorzieningen.
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Leegstaand patrimonium (kerken, pastorie,...) ▶ Het aandeel 65-plussers stijgt snel in regio Zuidwest. Ook de groep van 80-plussers zal sterk stijgen tegen 2035. Met name die laatste groep is vaker zorgbehoevend en minder mobiel. ▶ Schaalvergroting van publieke en private diensten (banken, postkantoren, mutualiteiten,...) waardoor deze wegtrekken uit de dorpskernen. ▶ De omgevingsanalyse toont tussen 2012 en 2022 een belangrijke terugloop in het aantal handelspanden en een stijging van het aantal leegstaande handelspanden (zie ANNEXES2.8). Dit betekent dat inwoners verder moeten reizen voor voorzieningen. ▶ Slechte voorziening van openbaar vervoer.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Quick-wins mobiliteit ▶ Oplossingen vervoersarmoede of vervoer op maat

kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Dorpsidentiteit ▶ Decreet basisbereikbaarheid (de last-mile, combimobiliteit, de nieuwe mobiliteitscentrale) ▶ Het regionaal mobiliteitsplan 2030-2050 voor vervoerregio Limburg waarin de ambitie tegen 2030 wordt gelegd op een modal split van 40% duurzame verplaatsingen en een daling van 15% voertuigkilometers.
Aandachtspunten	<p>Bij projecten die inzetten op digitalisering moet er bijzondere aandacht zijn voor ouderen en mensen die digitaal minder geletterd zijn.</p> <p>Binnen LEADER gaat mobiliteit niet over de aanleg van reguliere infrastructuur (bijv. functionele of toeristische fietsverbindingen), of het inrichten of verbeteren van openbaar vervoer, maar over het voorzien van mogelijkheden als deelfietsen- of wagens, om de zogenaamde 'last mile' mee af te leggen. Bijzondere aandacht gaat daarbij naar de minder mobiele groepen.</p> <p>Binnen deze doelstelling moet er ook voldoende aandacht gaan naar netwerking en samenwerking op dorpsniveau tussen professionele en niet-professionele actoren om zo behoeften en noden m.b.t. voorzieningen en diensten proactief bloot te leggen.</p> <p>Eventueel gebruik maken of activeren van 'het grijs kapitaal' en van vrijwilligers om initiatieven mee draaiende te houden. Gebruik maken van hun kennis, kracht en talenten.</p>
Actiesporen en voorbeelden van acties	<p>Mobiele diensten en voorzieningen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Mobiele publieke dienstverlening. Bijv. mobiele bib, een mobiel of draagbaar dienstencentrum, 'hubs' van lokale dienstencentra in de plaatselijke ontmoetingscentra... ▶ Mobiele winkelvoorzieningen. Bijv. mobiele locatie waar mensen eten en drinken kunnen kopen (korte keten waar mogelijk). ▶ Digitale voorzieningen en diensten. Bijv. 3D-loket, online buurtplatformen om spullen uit te lenen of buurtbewoners te helpen bij kleine klusjes... ▶ Het kleine helpen: Een team zorgzame burens of buurtgezellen die kleine '15-minuten' taakjes opnemen: boodschappen meebrengen, een praktisch taakje uitvoeren, binnenlopen voor een tas koffie, iemand meenemen naar een activiteit in de gemeente... <p>Mobiele mensen</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Delen van vervoersmiddelen. Bijv. autodelen, fietsdelen ▶ Trage wegen die dorpen verbinden met goed uitgeruste kernen
Doelgroep(en)	<p>Lokale besturen en intergemeentelijke samenwerkingsverbanden</p> <p>Sociale organisaties, dienstverleners allerhande.</p> <p>Bedrijven en handelaars</p> <p>Verenigingen en vzw's</p>

5.5. Prioriteit 3: Biodiversiteit en landschapskwaliteit

De derde prioriteit in het LEADER-programma '23-'27 heeft betrekking tot biodiversiteit en landschapskwaliteit. Thema's als klimaat, droogte, water, biodiversiteit en leefmilieu staan hierin centraal. De provincie Limburg wil voornamelijk inzetten op geïntegreerde uitvoeringsgerichte projecten rond landschap en natuur, die vanuit (nieuwe) partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg ook op een breed draagvlak berusten. In de werking van LEADER zit samenwerking en netwerking tussen actoren ingebakken.

We voorzien binnen deze prioriteit twee doelstellingen: enerzijds een doelstelling rond het versterken en ontsluiten van cultuurlandschappen, anderzijds een doelstelling rond waterinfiltratie, -bufferen en -kwaliteit.

5.5.1. Doelstelling 3.1: Versterking en ontsluiting van de cultuurlandschappen

INTERVENTIELOGICA

In onderstaande figuur laten we zien, hoe de doelstellingen en actiesporen voor de regio zijn opgebouwd vanuit de omgevingsanalyse (kansen en uitdagingen). Tegelijk wordt duidelijk gemaakt dat de doelstellingen passen en bijdragen aan de Vlaamse prioriteiten voor plattelandontwikkeling.

Wat?	<p>Cultuurlandschappen zijn voortdurend onderhevig aan verandering. Toch willen we niet dat aan de waarde en identiteit van de landschappen fundamenteel worden geraakt. Vanuit LEADER willen we initiatieven ondersteunen die inzetten op het versterken van de kwaliteit van cultuurlandschappen, het ontsluiten van het landschap, het versterken van de regionale biodiversiteit en het realiseren van meer ontwikkelingskansen voor de streekelijke dieren- en plantensoorten.</p>
Doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Verrommeling van het landschap en versnippering van natuurkernen tegengaan, met aandacht voor de Limburgse prioritaire soorten op basis van ecoprofielen en de biodiversiteit gekaderd in het versterken van de symbiose tussen de verschillende functies van de open ruimte. ▶ Daarnaast willen we ook inzetten op beleving van de landschappen voor inwoners en bezoekers. Essentieel is daarbij dat er wordt ingezet op bewustwording rond de waarde van de landschappen.
Aansluiting bij SWOT en regionale identiteit	<p>Het Haspengouwse cultuurlandschap kenmerkt zich door hoogstambomen, karakteristieke hagen en houtkanten, poelen, holle wegen, bermen .... Dit alles verweven met fruitteelt, veeteelt en akkerbouw.</p> <p>Er is ook een typische Haspengouwse biodiversiteit die hoorde bij het pré-industriële landschap: levensgemeenschappen van enerzijds kleine voedselarme akkers met hagen, karrensporen en overhoekjes en anderzijds van droge hellingweiden op de dalflanken tot vochtige of moerassige hooilanden rond de waterlopen. Haspengouwse aandachtsoorten zijn o.a. de grauwe klauwier, de kamsalamander, de grauwe kiekendief en de veldleeuwerik.</p> <p>Daarnaast kennen de West-Limburgse beekvalleien een grote dichtheid aan kleine landschapselementen en toont het zich nu als groene vlakke met een heel netwerk aan beken, sloten en weilanden met als blikvanger het Schulensmeer.</p>
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten ▶ Living labs/proeftuinen vanuit de landbouwsector ▶ Uitvoering van Europese (IHD-doelen, soortenbeschermingsplannen) en Vlaamse natuurdoelstellingen (duurzaam behoud van regionaal belangrijke biotopen, prioritaire soorten in Vlaams natuurbehoud, natuur- en bosuitbreidingen ikv AGNAS, ...). ▶ Houtkantenplan en het OERP Hoogstamboomgaarden
Aandachtspunten	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Projecten dienen evenwichtig de verschillende functies van de open ruimte (landbouw - natuur - cultuur - erfgoed - toerisme) met elkaar te verbinden. ▶ Versterking van beleving en medegebruik van het landschap i.f.v. toeristische beleving.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Projecten mogen geen negatieve impact hebben op de waterkwantiteit en -kwaliteit en mogen het evenwicht van de verschillende functies in de open ruimte niet onomkeerbaar impacteren.
Voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Versterken van de kwaliteit van de open ruimte en van de symbiose tussen de verschillende functies van de open ruimte <ul style="list-style-type: none"> - Herstel van 'verrommeling' van het landschap; - Het versterken van regionale natuurwaarden in een geclusterde aanpak tussen natuur en landbouw; - Versterken kleinschalig netwerk van kleine landschapselementen; - Geïntegreerde acties en maatregelen met win-win voor landbouw én natuur. - Beleving van het landschap verhogen voor inwoners en recreanten. ▶ Biodiversiteit versterken <ul style="list-style-type: none"> - Natuurlijke elementen in het (landbouw-)landschap creëren als rust- en foerageerkansen voor diersoorten met het oog op het versterken van het kwalitatief leefgebied - Beheer en aanplanting van streekeigen plant- en boomsoorten ter bevordering van de biodiversiteit - Acties ter bevordering van migratiemogelijkheden van bedreigde diersoorten in het (landbouw-)landschap ▶ Educatieve activiteiten of belevingselementen in het landschap <ul style="list-style-type: none"> - Projecten rond de samenhang en samenwerking landbouw en natuur; - STEM-educatie op de boerderij (STEM: science, technology, engineering en mathematics)
Doelgroep(en)	<p>Land- en tuinbouworganisaties</p> <p>Landschaps- en natuurverenigingen, landeigenaars en beheerders</p> <p>Bedrijven en verenigingen in educatie, recreatie en toerisme</p> <p>Lokale besturen en intergemeentelijke verenigingen</p> <p>Private organisaties en vzw's</p>

5.5.2. Doelstelling 3.2: initiatieven rond waterinfiltratie, -buffering en -kwaliteit

INTERVENTIELOGICA

Wat?	Initiatieven om bodemuitdroging te bestrijden, overstromingen te voorkomen en/of te mediëren, het beschikbare water optimaal te benutten en waterkwaliteit te verbeteren. Daarbij denken we aan initiatieven in zowel dorpen als (landbouw)landschappen.
Doelstelling	Het verzekeren van een optimale waterhuishouding in functie van biodiversiteit, bodemkwaliteit, -productiviteit. Het tegengaan van zowel droogte als overstromingen en het verbeteren van waterkwaliteit.
Aansluiten bij SWOT en regionale identiteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Regio Haspengouw Zuidwest is een weinig verharde regio, met veel groen en landbouwgebied. ▶ De regio is droogtegevoelig in het zuiden en in de regio rond Lummen. Waterbuffering of hergebruik is voor de hele regio relevant. ▶ Het zuiden van de regio is ook overstromingsgevoelig. ▶ Waterkwaliteit staat in heel Vlaanderen onder druk, zo ook in regio Zuidwest.
Aansluiting bij Vlaamse prioriteiten en provinciale kadernota platteland	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Living labs/ proeftuinen vanuit de landbouwsector ▶ Ondersteuning van geïntegreerde oplossingen, die vanuit partnerschappen en expertise uit het werkveld tot stand komen en bijgevolg op een breed draagvlak berusten
Aandachtspunten	<p>Gezien deze maatregelen in alle gemeenten aan de orde zijn, zullen we de middelen selectief moeten richten op:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ vernieuwende projecten; ▶ (kritische) plaatsen, waar ingrepen de grootste impact ressorderen.

Voorbeelden van acties	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bovengrondse bergingscapaciteit vergroten (bufferen): bijv. natuurlijke bufferzones, compartimenteren van waterlopen i.f.v. sturen van het waterpeil, sponslandschappen, sportterreinen met waterbuffering (water opvangen om terreinen te besproeien)... ▶ Ondergrondse infiltratiecapaciteit verhogen (infiltreren): infiltratiepoelen, ontharding van dorpskernen... ▶ Waterbesparende gewassen en teelttechnieken en milieuvriendelijke ongediertebestrijding en bemesting. ▶ Acties om het thema 'water' onder de aandacht te brengen bij het brede publiek. Bijv. de Geveltuinbrigade, kampioenschap tegelwippen...
Doelgroep(en)	Lokale besturen Landbouw- en natuursector Verenigingen

6. Samenwerking met andere LEADER-regio's

Vanuit Europa en de Vlaamse overheid (oproepreglement van VLM) wordt gevraagd om een deel van de LEADER-middelen in te zetten op samenwerking met andere LEADER-regio's binnen en buiten Vlaanderen. Het is niet eenvoudig om daar nu al voorafnames rond te doen, gezien ook de andere LEADER-regio's op dit moment bezig zijn met de opmaak van hun programma en het nog niet duidelijk is hoe de doelstellingen en actielijnen aan elkaar raken. Toch voorzien we om minstens het verplichte minimum van €125.000 (zie oproepreglement VLM) te besteden aan samenwerkingsprojecten.

Om snel perspectief te krijgen op interessante mogelijkheden tot samenwerking voorzien we bij aanvang van het programma:

- ▶ Een opstartevent met de verschillende LEADER-groepen in de provincie Limburg om ambities uit te wisselen en samenwerking te verkennen;
- ▶ Een brainstorm met LAG-leden over mogelijke samenwerking met andere LEADER-gebieden.

Op verschillende thema's zijn er cross-overs met de burens. Zonder hierin limitatief te willen zijn, denken we bijvoorbeeld aan de mogelijkheid van samenwerkingsprojecten tussen Zuidoost- en Zuidwest-Limburg, die samen als toeristische regio 'Haspengouw' door het leven gaan. Hierin is een belangrijke rol weggelegd voor de Leadercoördinator voornamelijk in de rol van projectmakelaar.

7. Samenstelling en werking van de Lokale Actiegroep

7.1. Juridische structuur en samenstelling

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep.

SAMENSTELLING, VOORZITTERSCHAP, ENGAGEMENT

De Lokale Actiegroep is verantwoordelijk voor de sturing, organisatie en animatie van het LEADER-programma. De groep moet:

- ▶ enerzijds in staat zijn om voldoende af te dalen in de regio;
- ▶ anderzijds voldoende in staat zijn om naar buiten kijken (netwerking met andere LEADER-regio's).

Het is een publiek-privaat partnerschap, waarbij het merendeel (minstens 51%) van de leden vanuit het private veld (middenveldsactoren) komen.

De kandidaat Lokale Actiegroep Zuidwest is samengesteld uit een geheel van partners waarin de lokale besturen uit het afgebakend gebied en de sociaaleconomische sectoren van het gebied vertegenwoordigd zijn, rekening houdend met de doelstellingen van de voorliggende Lokale ontwikkelingsstrategie.

Het voorzitterschap zal waargenomen worden door de gedeputeerde voor landbouw en platteland om op deze manier een generalistische en objectieve kijk te behouden op het programma en de projectwerking binnen de regio. De voorzitter heeft geen stemrecht.

In tabel 5 is een voorstel van de samenstelling van de LAG opgenomen. Samengesteld op basis van een representatieve vertegenwoordiging van de LEADER-regio en een evenwichtige spreiding over de drie onderscheiden thema's. Na de goedkeuring van het LOS en de kandidaat LAG zal de samenstelling van LAG definitief vastgelegd worden en wordt een samenwerkingsovereenkomst tussen alle LAG-leden afgesloten. Dit wordt bekrachtigd in de opstartvergadering van de LAG.

De samenstelling van de kandidaat LAG is geen statisch gegeven. Leden van de LAG kunnen ervoor kiezen hun engagement in de LAG op te zeggen. Daarnaast kunnen niet-leden uit de private sector een gemotiveerde aanvraag indienen om tot de LAG toe te treden. De LAG zal vervolgens deze aanvraag bespreken en hierover een beslissing treffen rekening houdend met de representativiteit voor de LEADER-regio.

Tabel 5: Samenstelling LAG

Vertegenwoordiging vanuit de besturen (10 leden)
Provinciebestuur Limburg
Gemeentebestuur Lummen
Gemeentebestuur Halen
Gemeentebestuur Herk-de-Stad
Gemeentebestuur Nieuwerkerken
Gemeentebestuur Alken
Gemeentebestuur Sint-Truiden
Gemeentebestuur Wellen
Gemeentebestuur Gingelom
Gemeentebestuur Heers
Vertegenwoordiging plattelandsactoren vanuit het middenveld
Prioriteit 1: Landbouw en energie (3)
PCFruit
Boerenbond
Ciago
Prioriteit 2: Leefbare en levendige dorpen (5)

Landelijke Gilden
SAAMO
Beweging.net
STEBO
FERM
Prioriteit 3: Landschappen en water (3)
Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren
Boerenatuur Vlaanderen
Vrienden van het Schulensbroek vzw/Natuurpunt

JURIDISCHE STRUCTUUR

De Provincie Limburg, directie Ondernemen, dienst Landbouw en Platteland neemt de rol van administratief en financieel eerstverantwoordelijke op voor de Lokale Actiegroep Haspengouw Zuidwest.

De Lokale Actiegroep Haspengouw Zuidwest opteert voor de vorm van een interbestuurlijke vereniging. De interbestuurlijke vereniging is juridisch een samenwerkingsverband zonder rechtspersoonlijkheid en zonder beheersoverdracht en heeft de uitvoering van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie tot opdracht

Conform het decreet Lokaal bestuur d.d. 2017-12-22, art 392 t/m 395, zal een samenwerkingsovereenkomst worden afgesloten tussen de betrokken partners en lokale besturen. Deze zal binnen de zes maanden na goedkeuring van de voorliggende Lokale Ontwikkelingsstrategie gefinaliseerd worden. Het decreet geeft alle partners de mogelijkheid om een inbreng te doen in deze interbestuurlijke vereniging in oprichting. Langs deze weg zal door de Provincie Limburg de rol van administratieve en financiële eerstverantwoordelijke worden opgenomen.

De bovengenoemde administratief en financieel eerstverantwoordelijke heeft ruime ervaring en expertise in het beheer van Europese programma's. Tijdens PDPOII en PDPOIII was ze al eerstverantwoordelijke voor de Limburgse Leadergroepen: de Plaatselijke Groep Leader Haspengouw en de Plaatselijke Groep Leader Kempen en Maasland. Daarnaast heeft de eerstverantwoordelijke ook ervaring opgedaan in andere programma's zoals Omgevingskwaliteit en vitaliteit op het platteland, EFRO, Interreg.

Bovendien huisvest de Provincie Limburg ook de secretariaten van de andere Limburgse Leadergebieden, binnen de dienst Landbouw en Platteland. Dit zorgt voor een optimale coördinatie tussen de Lokale Actiegroepen en zo vormt de dienst Landbouw en Platteland het provinciaal aanspreekpunt m.b.t. plattelandsontwikkeling.

De Lokale Actiegroep zal samengesteld worden uit één vertegenwoordiger van elke partner en voor de gemeenten aangewezen onder de burgemeester, de schepenen of gemeenteraadsleden.

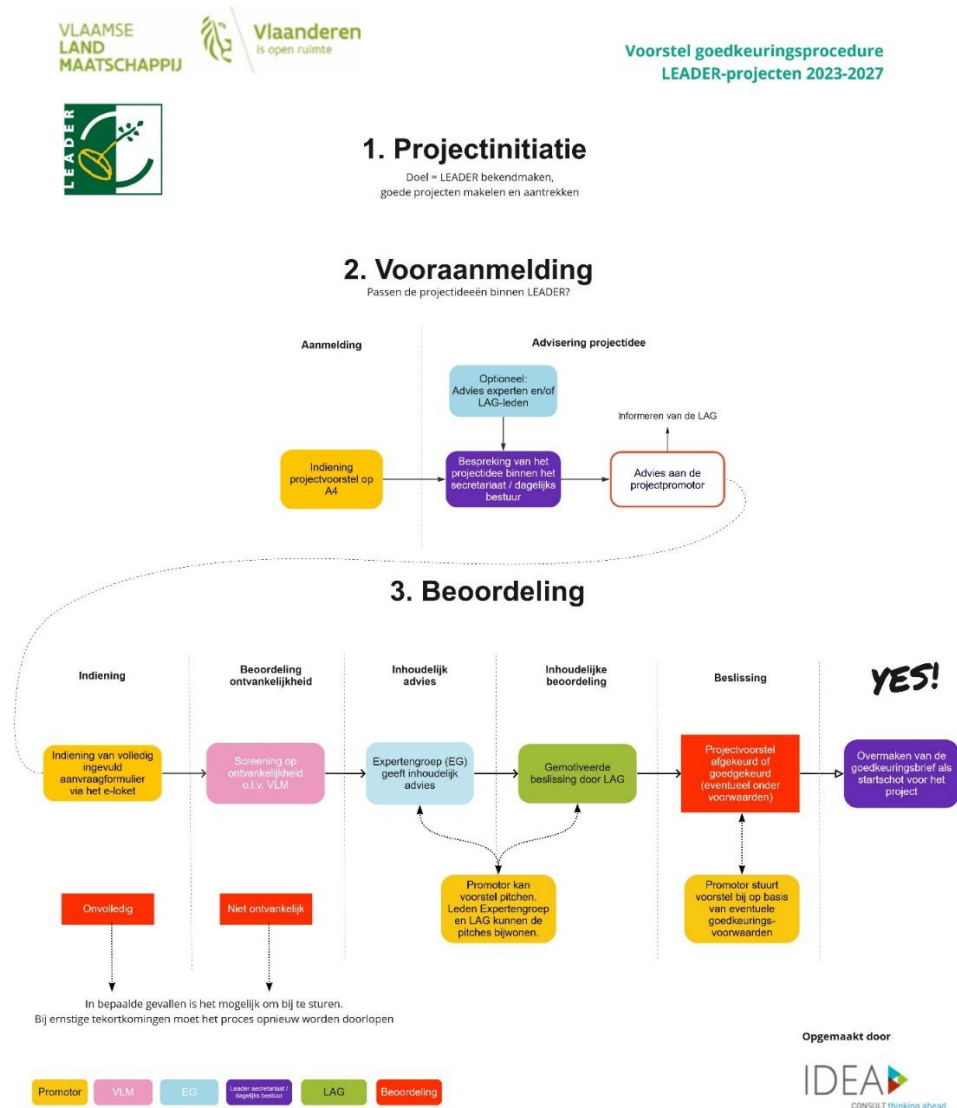
7.2. Besluitvorming en beoordeling van projecten, procedure voor belangenconflicten

Voor de besluitvorming en beoordeling van projecten volgen we de procedure die op Vlaams niveau werd uitgewerkt. Deze procedure verloopt in 3 stappen: projectinitiatie, vooraanmelding en formele indiening. Enkel in de laatste stap gaat het formeel over goedkeuren. De eerste twee stappen zijn voorbereidend.

Onderstaande figuur geeft de drie stappen in de procedure visueel weer. In onderstaande alinea geven we meer duiding bij elke fase van de projectbeoordeling.

Figuur 8: besluit- en beoordelingsprocedure

PROJECTINITIATIE

Onder 'projectinitiatie' vatten we de continue aandacht van de LEADER-groepen voor het aantrekken en maken van goede projecten. Het omvat het onder de aandacht brengen van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en het stimuleren en verbinden van plattelandsbewoners en -verenigingen om projectvoorstellen uit te werken en in te dienen. Hieraan verbonden schuilt ook een luik vorming.

De LAG-coördinator speelt een belangrijke rol in deze fase: zowel intern (LAG-leden engageren – zie verder) als extern (aanspreekpunt, go-between, makelaar om partijen samen te brengen en in contact met elkaar te brengen in functie van projectontwikkeling).

VOORAANMELDING

De fase van vooraanmelding is bedoeld om na te gaan of projectideeën passen binnen LEADER. Deze fase geeft de kans om kandidaat-promotoren ten volle mee te nemen in de doelstellingen van de LOS en om de verwachtingen van de LAG te duiden. In deze fase zijn er drie stappen:

1. Indiening van het projectvoorstel door de promotor, in beknopte vorm, een 'A4' volstaat.

2. Bespreking van het projectidee binnen het secretariaat.
3. Vervolgens krijgen de promotoren feedback vanuit het secretariaat. De focus ligt daarbij op de inhoud van de voorstellen en de aansluiting ervan met de Lokale ontwikkelingsstrategie. Daarnaast worden promotoren ook geïnformeerd over formele vereisten die ze in acht moeten nemen bij indiening.

LAG-leden spreken zich in deze fase doorgaans niet rechtstreeks uit over projectvoorstellen, tenzij ervoor wordt gekozen om ook het advies van de LAG (en/of de Expertengroep) in te winnen.

FORMELE INDIENING EN BEOORDELING VAN PROJECTVOORSTELLEN

De derde fase gaat over de formele indiening van projectvoorstellen door de promotor via het e-loket. Van zodra de voorstellen formeel zijn ingediend worden ze beoordeeld aan de hand van vier typen van criteria (zie onderstaand kader).

De vier soorten beoordelingscriteria

1. Ontvankelijkheidscriteria;
2. Criteria die door de Expertengroep worden behandeld. Deze criteria zijn algemene kwaliteitscriteria voor projecten en LEADER-criteria met een generiek karakter: innovatie en multisectoraal/geïntegreerd, haalbaarheid, duurzaamheid;
3. Criteria die door de Lokale Actiegroep worden behandeld. Dit zijn criteria die het verband beoordelen van het project met de lokale context, de lokale strategie en de actoren.
4. Criteria die betrekking hebben op de LEADER-werking en het karakter van de procedure.

De Lokale Actiegroep zal zijn voorbereidend werk richten op de criteria die we hebben benoemd, maar zal in de finale goedkeuring alle criteria in rekening nemen en het project in zijn geheel beoordelen.

Projectvoorstellen worden eerst gescreend op ontvankelijkheid. De centrale diensten van de VLM nemen daarin de lead, weliswaar in overleg met de provincie en de LEADER-coördinator.

De ontvankelijkheidscriteria bestaan uit vier clusters:

1. Administratieve verplichtingen;
2. Financiële condities;
3. Aard van het project;
4. Statuut promotor

Als een voorstel niet ontvankelijk is wordt het afgewezen en gaat het niet door voor behandeling naar de Expertengroep en de LAG. De LAG wordt in kennis gesteld van de niet-ontvankelijkheid. Als het gaat over het ontbreken van een administratief stuk, kan een promotor dit binnen een periode van 14 dagen in orde brengen.

Tabel 6: Ontvankelijkheidscriteria

criterium	Indicatoren
Administratieve verplichtingen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectfiche moet uiterlijk op de indieningsdatum en volledig zijn ingediend. Dit enkel digitaal. ▶ De noodzakelijke vergunningen zijn aangevraagd, althans voor de vergunningen die op het ogenblik van de aanvraag gekend zijn.

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Voor infrastructuurwerken worden prijsoffertes, ramingen of een meetstaat meegestuurd. ▶ Ondertekende samenwerkingsovereenkomsten zijn toegevoegd indien gewerkt wordt met copromotoren
Financiële condities	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De maximale projectkost van het totale project bedraagt €1.000.000. ▶ Er is voldaan aan de volgende voorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren - 35% cofinanciering ▶ Het project krijgt geen andere Europese, Vlaamse of provinciale subsidie
Aard van het project	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project wordt uitgevoerd binnen het afgebakende Leadergebied. ▶ Onderzoekopdrachten en studies komen niet in aanmerking tenzij de studie wordt uitgevoerd ter voorbereiding van een concreet project en dit project deel uitmaakt van de projectaanvraag.
Statuut van de promotor	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De promotor en copromotor zijn begunstigden.

Na de beoordeling van de ontvankelijkheid volgt de inhoudelijke beoordeling van het project. Dat is een duobaan van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep, met dien verstande dat de Lokale Actiegroep het laatste woord heeft, de Expertengroep treedt op als adviseur.

Vooraleer een voorstel behandeld wordt door de LAG, wordt het geadviseerd door de Expertengroep. De Expertengroep bestaat uit provinciale deskundigen met een expertise die raakt aan de plattelandsthema's binnen LEADER (ruimtelijke ordening en stedenbouw, waterlopen en domeinen, natuur en milieu, mobiliteit, enz) . Zo mogelijk niet enkel thema-experten, maar ook deskundigen met een multidisciplinaire focus, in lijn met het LEADER-uitgangspunt 'Multisectoraal en geïntegreerd'. De LAG-coördinator neemt deel als waarnemer.

De expertengroep richt zijn bespreking op volgende vier criteria:

1. Haalbaarheid;
2. Duurzaamheid;
3. Innovatie;
4. Multisectoraal en geïntegreerd.

Het advies van de Expertengroep is oriënterend, maar niet bindend ten aanzien van de Lokale Actiegroepen. Dat het LEADER-programma en de uitvoering ervan onder leiding staat van een lokaal publiek-privaat partnerschap, is namelijk een centraal uitgangspunt van LEADER. Als de LAG wenst af te wijken van het advies van de Expertengroep, moet dit wél grondig worden gemotiveerd.

Tabel 7: Beoordelingscriteria Expertengroep

Criterium	Indicatoren
Haalbaarheid	<p>Realistische duur en looptijd</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft de intentie binnen de 3 maanden na goedkeuring te starten. ▶ De looptijd van het project is realistisch <p>Heldere uitwerking</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Er ligt een duidelijke visie en een sterk concept aan de basis van het project. ▶ De beoogde impact en resultaten zijn benoemd en vertaald in indicatoren die meetbaar, relevant en bruikbaar zijn ▶ Het project is helder uitgewerkt in een stappenplan en duidelijke acties. ▶ De kritische succesfactoren zijn in kaart gebracht en te overwinnen. Het project besteedt specifiek aandacht aan kwaliteitszorg en kwaliteitsbewaking. <p>Financieel plan</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project heeft een sluitend financieel plan, dat voldoet aan alle financieringsvoorwaarden: <ul style="list-style-type: none"> - De verhouding tussen de kostprijs en de omvang en de impact van het project is redelijk. - Er is een juiste inschatting gemaakt van de kosten (type, grootte). - De personeelskost staat in verhouding tot het project. - Zijn alle mogelijke inkomsten die het project zou genereren ingebracht? - In de handleiding staan verschillende (soorten) kosten die niet in aanmerking komen voor cofinanciering. Deze mogen niet zijn opgenomen in het aanvraagformulier en de financiële tabel. <p>Impact en resultaat</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ Zijn de impact en de beoogde resultaten voldoende concreet benoemd? ▶ Zijn de beoogde resultaten tegelijk ambitieus en realistisch?
Duurzaamheid	<p>Het project houdt rekening met de 3 facetten van duurzaamheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ economische duurzaamheid: positief effect lokale economie, werkgelegenheid, draagt bij tot de diversificatie van de economische structuur, is gericht op groeipotenties, speelt in op de natuurlijke rijkdommen van het gebied, of draagt bij tot inkomstenstijging en -diversificatie; ▶ ecologische duurzaamheid: het behoud van natuurlijke rijkdommen zoals uitputtelijke hulpbronnen (grondstoffen, brandstoffen, water, lucht,...), biodiversiteit en bossen en andere ruimte ingenomen door natuur. Gaat ook over het gebruik van FSC hout, duurzame mobiliteit, ...; ▶ sociale duurzaamheid: het tegengaan van sociale uitsluiting, toegankelijkheid, aandacht voor kwetsbare groepen, ...

Innovatie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Het project is innovierend qua methodiek, problematiek, product, proces, markt, technologisch, sociaal, organisatorisch, financieel, strategisch. ▶ Het project geeft op een innovatieve manier invulling aan een reële nood op het platteland. ▶ Het project wordt uitgevoerd door een innovatief of vernieuwend partnerschap.
Multisectoraal geïntegreerd	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Er wordt meerwaarde gerealiseerd op verschillende beleidsdomeinen tegelijk. ▶ Het project wordt vanuit verschillende invalshoeken benaderd, zodat 'voortgang' op één domein niet ten koste gaat van een ander domein.

Bespreking en finale beoordeling door de LAG. De beslissing over projecten is de volle bevoegdheid van de Lokale Actiegroep. Zij kan zich in haar motivatie beroepen op alle goedkeuringscriteria, maar gelet op het feit dat het project al door de Expertengroep werd getoetst, zal zij zich in hoofdzaak richten op criteria die te maken hebben met lokale context, strategie en actoren.

Tabel 8: Beoordelingscriteria Lokale Actiegroep

criterium	Indicatoren
Bijdrage aan de Lokale Ontwikkelingsstrategie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De doelstelling van het project past binnen de doelstellingen en prioriteiten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie 2023-2027 ▶ Het project is complementair met andere projecten van de ontwikkelingsstrategie en/of andere projecten binnen de regio?
Bereik en continuïteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ De projectpromotor streeft een maximaal bereik van actoren en doelgroepen na. ▶ Het project heeft een voorbeeldfunctie of een hefboomeffect. ▶ Het project is overdraagbaar naar andere gemeenten/gebieden. ▶ Het project is geen eendagsvlieg en levert inspanningen om te kunnen blijven bestaan en impact te hebben op lange termijn. ▶ Het project draagt bij aan de verspreiding van kennis over LEADER én het project en haar resultaten via opleiding en vorming, demo's, website, evenementen, pers, ...
Promotor en capaciteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Werd het project door de meest geschikte aanvrager ingediend: <ul style="list-style-type: none"> - heeft de promotor kennis van het gebied?⁴ - is de promotor al actief in het gebied? - heeft de promotor kennis van de diverse plattelandssectoren? - heeft de promotor ervaring met de materie? ▶ De personeelscapaciteit is realistisch: <ul style="list-style-type: none"> - Is er een duidelijke trekker voor het project?

⁴ Als de standplaats van de promotor buiten het gebied ligt, moet hij zijn betrokkenheid bij het gebied kunnen aantonen in de projectfiche. De resultaten van het project moeten steeds ten goede komen aan het LEADER-gebied, maar kosten die enkel nodig zijn om het project tot stand te brengen (zoals personeelskosten en bijhorende overheadkosten) kunnen wel buiten het gebied gemaakt worden.

	<ul style="list-style-type: none"> - Is er voldoende expertise en voeling met de materie (referenties)? - Beschikt de promotor over de juiste expertise en uitrusting voor de uitvoering of latere exploitatie van het project? - Is er back up voorzien ingeval het wegvallen van een medewerker? - Voorziet men eventuele externe ondersteuning om inhoudelijke of administratieve verplichtingen na te komen? <p>▶ Kan de promotor de continuïteit van de opgestarte werking structureel verankeren?</p>
Bottom-up	<p>▶ Werkt het project met en voor de inwoners van het gebied?</p> <p>▶ Wordt het project aangedragen, of ondersteund door de doelgroep, de bevolking, de buurt of de regio-actoren?</p>
Samenwerking	<p>▶ Er is een haalbare samenwerking met andere actoren, die voordelen oplevert voor alle partijen.</p> <p>▶ De bijdrage van de verschillende partners is helder, geduid en gemotiveerd.</p> <p>▶ Er worden geen belangrijke partijen over het hoofd gezien, die belangrijke toegevoegde waarde zouden kunnen brengen in het project.</p>
Gebiedsgericht	<p>▶ De problematiek of methodiek is specifiek voor het projectgebied</p> <p>▶ Het project is gedragen door het gebied</p> <p>▶ Het project geeft een meerwaarde aan de streekidentiteit</p> <p>▶ Het project is complementair met andere lokale en regionale beleidsplannen en beleidsinitiatieven zoals gemeentelijke structuurplannen, toeristische plannen of regiovisies.</p>
Innovatie	<p>▶ Geeft het project op een innovatieve manier invulling aan een reële nood in de regio?</p> <p>▶ Is het project geen reguliere werking van de promotor/copromotor en is het geen kopie van een bestaand project?</p>

De laatste stap bestaat uit het meedelen van de beslissing van de LAG aan de promotor. Promotoren van goedgekeurde projecten ontvangen een goedkeuringsbrief. In functie van transparantie is een publieke consultatie mogelijk van het verslag van de LAG, met daarin de beoordeling van de projecten.

Doorheen de beoordelingsfase bestaat de mogelijkheid dat promotoren hun voorstel mondeling toelichten of 'pitchen'. Doelstelling is om op korte tijd een goede impressie te krijgen van de promotor en zijn of haar project en eventuele onduidelijkheden uit te klaren.

Zo'n ronde van toelichting staat open voor de leden van de Expertengroep, en voor de LAG-leden. Om de werkdruk te beperken kunnen deze sessies digitaal verlopen, met een vast uur schema, zodat experts en LAG-leden op een gerichte manier kunnen deelnemen op basis van hun expertise of eventuele vragen. De sessies kunnen ook worden opgenomen en op een later moment worden teruggekeken.

7.3. Secretariaat: dagelijkse coördinatie, administratie en personeel

De coördinatie van het LEADER-programma en de ondersteuning van de werking van de Lokale Actiegroep, wordt opgenomen door het provinciebestuur van Limburg, dat hierbij optreedt als administratief en financieel eerstverantwoordelijke van de Lokale Actiegroep. De Provincie Limburg stelt hiervoor een Leadersecretariaat, bestaande uit een coördinator, ter beschikking voor de hele projectperiode tot 2030.

Taken Leadersecretariaat:

- ▶ Het verzorgen van de dagdagelijkse werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het beheren van het budget als een goede huisvader (onderverdeeld in jaartranches) dat ter beschikking wordt gesteld voor het LEADER-gebied;
- ▶ Het zorgen voor het financieel beheer van de werkingmiddelen van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het faciliteren van de vergaderingen van de Expertengroep en de Lokale Actiegroep en het verzorgen van de administratie;
- ▶ Het zorgen voor een goede inhoudelijke, administratieve en financiële opvolging van de projecten en de werking van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het op de voet volgen van de provinciale, Vlaamse en Europese ontwikkelingen met betrekking tot plattelandsontwikkeling;
- ▶ Het voorzien in de nodige opleiding voor de medewerkers en de leden van de Lokale Actiegroep, daarbij ondersteund door de beheersdienst en het Vlaams Ruraal Netwerk;
- ▶ Het ontwikkelen van promotiemateriaal en sensibilisering- en infosessies voor potentiële promotoren;
- ▶ Het verzorgen van de communicatie over het programma in het gebied;
- ▶ Het voeren van regelmatige communicatie met betrekking tot de vergaderingen van de Lokale Actiegroep en de stand van zaken van het programma;
- ▶ Het proactief op zoek gaan naar goede ideeën die kunnen bijdragen aan de realisatie van de Lokale ontwikkelingsstrategie als projectmakelaar en deze toeleiden naar het programma;
- ▶ Het begeleiden van de projectindieners en het bezorgen aan de begunstigden van alle instructies van de beheersdienst;
- ▶ Het informeren van de begunstigden over de eisen inzake de verstrekking van gegevens aan de beheersdienst en inzake de registratie van de output en de resultaten;
- ▶ Het informeren van promotoren over de beslissingen van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het toezien op en vermijden van onregelmatige Europese en Vlaamse dubbele financiering, dit tezamen met de beheersdienst;
- ▶ Het toezien op het vermijden van belangenconflicten;
- ▶ Het toezien op en vermijden van fraudebestrijding;
- ▶ Het uitvoeren van door de beheersdienst of het VMC gedelegeerde taken in het kader van de administratieve controle van de betalingsaanvragen van projecten;
- ▶ Het uitvoeren van de investeringscontrole van investeringsprojecten aan de hand van richtlijnen die de beheersdienst daartoe voorziet;
- ▶ Het verstrekken van de nodige inlichtingen aan het VMC en de beheersdienst i.v.m. de uitvoering van de Leadermaatregel;

- ▶ Maakt minstens één keer binnen de programmaperiode een evaluatie op
- ▶ Het monitoren en evalueren van de indicatoren;
- ▶ Samenwerking initiëren en onderhouden met andere LEADER-secretariaten binnen Vlaanderen en daarbuiten met het oog op het ontwikkelen en uitvoeren van samenwerkingsprojecten onder meer gericht op kennisuitwisseling;
- ▶ Het optreden als ambassadeur voor het gebied samen met de LAG-leden zowel binnen als buiten de regio;
- ▶ Het uitvoeren van eventuele andere taken die na overleg door het Vlaams Managementcomité of de beheersdienst worden gedelegeerd.

8. Communicatie

Communicatie krijgt binnen het LEADER-programma '23-'27 een centrale plaats. Het objectief is enerzijds om met het programma zoveel mogelijk mensen en organisaties te bereiken en anderzijds om ervoor te zorgen dat de inzichten die gegenereerd worden tijdens en door het LEADER-programma, maximaal gedeeld worden.

We geven hieronder meer uitleg over de communicatiedoelen, de doelgroepen die we willen bereiken en de middelen die we hiervoor zullen inzetten.

COMMUNICATIEDOELEN

De communicatiestrategie dient vier doelen:

1. Verhogen van kennis over de Lokale Ontwikkelingsstrategie;
2. Positieve houding en sterk draagvlak realiseren;
3. Stimuleren tot actie;
4. Op de hoogte houden van alle betrokken actoren en instanties.

Het eerste communicatiedoel is gericht op het verhogen van kennis over de Lokale Ontwikkelingsstrategie:

- ▶ De doelstellingen en actiesporen van het ontwikkelingsplan bekend maken;
- ▶ De contactgegevens van de secretariaatsmedewerkers vlot ter beschikking stellen;
- ▶ De Europese publiciteitsrichtlijnen bekend maken;
- ▶ De uitvoering en de resultaten van de lokale ontwikkelingsstrategie onder de aandacht brengen.

Het tweede communicatiedoel is gericht op het creëren van een positieve houding en een sterk draagvlak bij de stakeholders binnen en buiten de regio. Meer specifiek hebben we het over:

- ▶ Het verwerven van een positief imago van de Lokale Actiegroep;
- ▶ Het verwerven van een positieve naamsbekendheid en globale bekendheid van de Lokale Ontwikkelingsstrategie en de Leadermethodiek;
- ▶ Het bevorderen van een sterk draagvlak voor LEADER en het realiseren van een hoge betrokkenheid bij de ontwikkelingsstrategie.

Het derde communicatiedoel is gericht op het stimuleren tot actie bij LAG-leden en potentiële promotoren. Meer specifiek richten we ons op:

- ▶ Duidelijke informatie over de mogelijkheden en de ondersteuning vanuit het programma, zodat er actief gebruik van gemaakt wordt.

- ▶ Het weghalen van de drempels die mensen en organisaties ervaren tegenover het programma. We willen duidelijk maken dat iedereen er beroep op kan doen en op een eenvoudige manier zijn ideeën kan aftoetsen en bespreken (contact met de coördinator, indienen van een projectidee op A4, etc.).

Het vierde communicatiedoel is het permanent op de hoogte houden van alle betrokken instanties bij het programma en de verantwoording van de ingezette middelen. We hebben het dan over het informeren van het programmasecretariaat, VLM, VRN, deputatie en provincieraad, het plattelandsloket, de provinciale diensten, de LAG-leden en de leden van de Expertengroep. Deze communicatie moet een goede afstemming verzekeren tussen alle beleidsinstanties die zich met het provinciale, het Vlaamse en het Europese plattelandsbeleid inlaten en een goede wisselwerking tot stand brengen tussen het plattelandsbeleid als een transversaal gegeven en het sectoraal beleid op vlak van toerisme, ruimte, wonen, vrije tijd, cultuur, etc.

COMMUNICATIEDOELGROEPEN

De communicatiestrategie is gericht op volgende groepen:

- ▶ (Potentiële) promotoren, copromotoren en partners; Daarbij willen we zover mogelijk afdalen in de regio, zodat we ook kleine organisaties en verenigingen bereiken;
- ▶ LAG-leden, leden van de Expertengroep;
- ▶ Het brede middenveld in de regio, zowel publieke, intermediaire als private organisaties;
- ▶ Provinciale organen en diensten: deputatie en provincieraad, provinciale diensten;
- ▶ Programmasecretariaat, VLM, VRN en andere overkoepelende communicatie-instanties over Europees beleid
- ▶ Het 'grote publiek': jongvolwassenen, gezinnen en senioren

COMMUNICATIEMIX EN MIDDELEN

Voor de communicatie willen we diverse kanalen en middelen inzetten:

- ▶ Een overzichtelijke website waarop alle informatie over het programma is te vinden.
- ▶ Fysieke communicatiemomenten waaronder een startmoment van het LEADER-programma in de regio.
- ▶ Elke LEADER-oproep voor projecten zal in de pers worden aangekondigd en breed verspreid.
- ▶ De communicatiekanalen van de partners zullen maximaal worden aangesproken. Denk onder andere aan de infobladen van de gemeenten, maar ook de publicaties van de middenveldorganisaties.
- ▶ Alle promotoren worden eraan gehouden om te communiceren over (de resultaten van) hun project.

VERPLICHTE VERMELDING VAN DE LEADER-STEUN

De Europese Commissie verbindt aan haar subsidieverstrekking specifieke communicatievoorwaarden. Daarmee wil ze de Europese steun voor het platteland onder de aandacht brengen van een breder publiek.

Centraal in de communicatievoorwaarden staat dat de projectpromotoren en -uitvoerders zoveel mogelijk uitdragen dat hun project mede tot stand is gekomen dankzij Europese middelen voor plattelandsbeleid. Aan de projectpromotoren wordt deze voorwaarde bij de toekenning van de steun opgelegd.

OPENBAARHEID

De projectresultaten en een overzicht van alle toegekende en lopende projecten kunnen ten allen tijde en door alle belanghebbenden bij het secretariaat opgevraagd worden.

9. Monitoring en evaluatie

De Lokale Actiegroep wil bewust en kritisch omgaan met de financiële middelen die worden ingezet voor plattelandsontwikkeling. Daartoe worden zowel op programma- als projectniveau maatregelen genomen.

ZELFEVALUATIE DOOR DE COÖRDINATOR EN DE LAG

De Lokale Actiegroep zal op periodieke tijdstippen haar eigen werking (en die van de Expertengroep), de uitvoering van de goedgekeurde projecten en de uitvoering van de globale ontwikkelingsstrategie evalueren.

Op dagelijkse basis is de **coördinator** de eerstelijnsverantwoordelijke voor het toezicht en de evaluatie van de projecten. Vanuit zijn nauw contact met de (co)promotoren stimuleert en ondersteunt hij/zij de promotoren om hun resultaten te behalen. Hij/zij ziet ook toe op hun tussentijdse declaraties. De coördinator kan uit eigen beweging of op vraag van de Lokale Actiegroep, knelpunten ter bespreking voorleggen aan de Lokale Actiegroep.

De **Lokale actiegroep** zal op permanente basis aandacht hebben voor de voortgang en goede uitvoering van de projecten. Ze zal minstens jaarlijks kritisch stilstaan bij de uitvoering van alle lopende projecten en initiatief nemen als de voortgang onduidelijk is. Ze zal daarbij de promotoren ofwel mondeling of schriftelijk vragen om toelichting of verduidelijking.

Naar aanleiding van de jaarlijkse evaluatie van de projecten, zal de Lokale actiegroep ook haar eigen werking en die van de Expertengroep onder de loep nemen: de samenstelling, de besluitvorming over de projecten, het omgaan met belangenconflicten, etc.

Na drie jaar zal er een grondige tussentijdse evaluatie plaatsvinden waarbij de Lokale Actiegroep de ontwikkelingsstrategie in haar geheel zal evalueren. Ze zal nagaan of alle prioriteiten voldoende aan bod komen en/of er accenten verlegd dienen te worden. Mogelijks hebben zich ook in de omgeving veranderingen of ontwikkelingen voorgedaan die aanleiding geven voor een bijsturing van de strategie.

MONITORING EN INDICATOREN

Voor de opvolging van de resultaten van de verschillende projecten, zal de Lokale Actiegroep rapporteren op de gemeenschappelijke indicatoren die gelden voor alle LEADER-groepen in Vlaanderen.

Tabel 9: De acht verplichte resultaatsindicatoren voor LEADER

Doelstelling	Indicatoren
1. Dekking van LEADER percentage van de plattelandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën	Percentage van de plattelandsbevolking vallend onder plaatselijke ontwikkelingsstrategieën
2. Slimme transitie plattelandseconomie	Aantal ondersteunde "slimme dorpen"-strategieën/projecten
3. Aansluiting van het platteland van Europa	Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet.
4. Bevordering van de sociale inclusie	Aantal personen dat onder ondersteunende projecten voor sociale inclusie valt
5. Betere organisatie van de voorzieningsketen	Aandeel landbouwbedrijven dat deelneemt aan producentengroeperingen, -organisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen die worden ondersteund door GLB.

6. Milieu- en klimaat gerelateerde prestaties door investeringen in plattelandsgebieden	Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid, matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden.
7. Groei en jobs in plattelandsgebieden	Nieuwe in GLB-projecten ondersteunde jobs.
8. Ontwikkeling van de plattelandseconomie	Aantal met GLB-steun gesteunde plattelandsbedrijven, incl. bio-economiebedrijven.

Daarnaast stelt de Lokale Actiegroep voor zichzelf per doelstelling twee eigen indicatoren voorop om de voortgang op te volgen, zie tabel 10. Deze indicatoren zullen o.a. een belangrijke rol spelen in de halfwegevaluatie van het programma door de Lokale Actiegroep (zie hoger).

Tabel 10: indicatoren voor het opvolgen van de resultaten per doelstelling

Doelstelling	Indicatoren
Landbouw	Aantal landbouwers die nieuwe landbouwbedrijfsmodellen verkennen, inclusief verbreding Aantal landbouwbedrijven die nieuwe teelten verkennen
Dorpen	Nieuwe multifunctionele dorpsinitiatieven Nieuwe dorpsgemeenschappen/netwerken
Bereikbaarheid voorzieningen	Nieuwe vormen van decentrale diensten Nieuwe vervoersoplossingen
Landschap	Aantal cultuurlandschappen dat werd opgewaardeerd (ha) Toename van streekeigen flora
Water	Bijkomende waterbuffering (in capaciteit, m ³) Verhoogde infiltratiemogelijkheden (in m ²)

10. Financiering projecten en financieel plan

BUDGET LOKALE ACTIEGROEP HASPENGOUW ZUIDWEST

Het totale budget voor LEADER 2023-2027 in Vlaanderen, zoals ingediend bij Europa, is 50,5 miljoen euro. De Lokale Actiegroepen krijgen, volgens onderstaande verdeelsleutel, elk een deel van dat budget. De middelen, per LAG, kunnen om bovenstaande reden pas na de goedkeuring van de Leadergebieden en LAG's definitief bepaald worden

Verdeelsleutel:

- ▶ Opmaak LOS: € 25.000 per ontvankelijke kandidaat LEADER-gebied
- ▶ Realisatie LOS:
  - Vaste bijdrage LAG-werking: € 408 250 per erkend goedgekeurd LOS
  - Resterend bedrag wordt verdeel onder de erkende LAG's volgens de verdeelsleutel:

$$\frac{2}{3} \frac{\text{open ruimte LEADERgebied}}{\sum \text{oppervlakte open ruimte alle LEADERgebieden Vlaanderen}} + \frac{1}{3} \frac{\text{Inwoners Leadergebied}}{\sum \text{inwoners alle LEADERgebieden Vlaanderen}}$$

Bij de aanmelding van de kandidaat Leadergebieden en LAG's heeft de beheersdienst al indicatief een verdeling opgemaakt. Op basis van deze indicatieve verdeling wordt het budget voor de LAG Haspengouw Zuidwest geraamd op € 2.309.301,88. De hiernavolgende bedragen zijn gebaseerd op deze raming en zullen na de goedkeuring en de definitieve verdeling van het budget voor LEADER 2023-2027 geactualiseerd worden.

BUDGET VOOR DE LEADER-COÖRDINATIE EN HET SECRETARIAAT

De kosten voor werking van de LAG, zowel personeels- als operationele kosten, mogen maximaal 25% van het budgetdeel 'Realisatie LOS', voor de hele projectperiode, tot 2030, bedragen.

BUDGET PER PRIORITEIT

Onderstaande tabel geeft een indicatie van hoe het LEADER-budget voor de periode '23-'27 zal worden verdeeld. We beperken ons tot een reservatie op het niveau van de drie prioriteiten om de LAG ruimte te laten voor verdere detaillering en verfijning op het niveau van de actiesporen en oproepen.

De percentages zijn indicatief, er kunnen dus nog (beperkte) verschuivingen plaatsvinden tijdens de periode afhankelijk van de ingediende projectvoorstellen en wijzigende contextfactoren.

Tabel 11: budget per doelstelling

Prioriteiten en doelstellingen	Budget (%)
Prioriteit 1: landbouw en energie	30%
Prioriteit 2: leefbare en levendige dorpen	40%
Prioriteit 3: biodiversiteit en landschappen	30%
TOTAAL	100%

Het grootste gewicht ligt bij de eerste twee prioriteiten, iets minder nadruk ligt op de derde prioriteit. Deze verdeling is gebaseerd op de omgevingsanalyse en het overleg met de stakeholders. Daarnaast werd ook rekening gehouden met het feit dat voor meer grootschalige ingrepen op vlak van water en landschappen kan teruggevallen worden op Vlaamse middelen uit o.a. de Blue deal, de waterlandschappen, de landschapsparken, etc.

STEUNPERCENTAGE EN COFINANCIERING PROJECTEN

Maximale subsidiëring vanuit LEADER: 65% van de subsidiabele projectkost

Cofinanciering van minimaal 35%, waarvan minimaal 15% eigen inbreng van de hoofd- en (eventuele) copromotoren

Voor de projecten, uitgezonderd microprojecten, wordt de volgende maximale en minimale projectkost vooropgesteld:

Maximale projectkost: 1.000.000 euro;

Minimale projectkost: 30.000 euro.

Voor microprojecten is er geen minimale projectkost en bedraagt de maximale projectkost 12.000 euro.

Met de minimale projectkost willen we al te grote versnippering vermijden. Bij echt kleinschalige projecten, moeten partijen de handen in elkaar slaan om samen tot een robuuster project te komen met voldoende kritische massa (in de vorm van koepelprojecten).

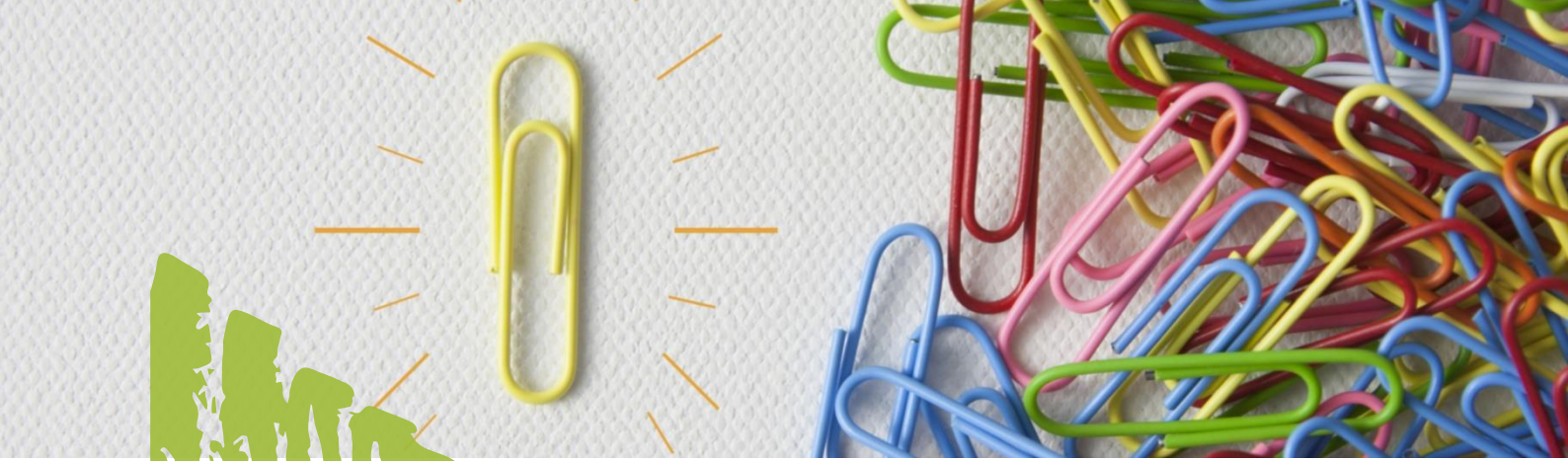
BEGUNSTIGDEN

Voor elk van de 3 prioriteiten worden de volgende categorieën van mogelijke begunstigden bepaald:

- ▶ publiekrechtelijke rechtspersonen (gemeenten, openbare instellingen,...)
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de private sector (vzw's, stichtingen)
- ▶ non-profitorganisatie met rechtspersoonlijkheid uit de publieke sector (bv. OCMW 's, intercommunales, autonome overheidsbedrijven)
- ▶ coöperatieve vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (CVBA) met een sociaal oogmerk of actief op vlak van natuur- en landschapszorg
- ▶ non-profitorganisaties zonder rechtspersoonlijkheid (feitelijke verenigingen)
- ▶ Natuurlijke personen komen enkel in aanmerking bij microprojecten.

* Voor microprojecten komen lokale besturen (gemeenten, gemeentelijke verzelfstandigde agentschappen, intergemeentelijke samenwerkingsverbanden, OCMW's en verzelfstandigde agentschappen van het OCMW) niet in aanmerking.

Bijlagen

A.1 / Overzicht stakeholders

ABS Limburg
Regionaal Landschap Lage Kempen
Regionaal Landschap Haspengouw en Voeren
ABVV
ACLVB
nationale Boomgaardenstichting
ACV
Arktos
Avansa
BDB
Beweging.net
Bewel
Biomassaplein
Boeren en buren
Boerenbond Limburg
Boerennatuur Vlaanderen
De Winning
CAW Limburg
De Ploeg
Aksi

Ciago
Pcfruit
Pibo campus
dienst Erfgoed
dienst mobiliteit
dienst N&M
dienst RO
dienst Water
dorpsbelangen vzw
Energiehuis Limburg
Ferm
Groene Kring
Groene zorg
Okazi - Fiestpunten
Groep INTRO vzw
Klankbordgroep biomassa - cmk -uhasselt
Landelijke gilden
Liantis
Limburgs Landschap
Limburgse Milieukoepel
Lisro
Mobiel 21
Mpakt
Natuurpunt Limburg
PNC
SAAMO Limburg
Stebo
Erfgoed haspengouw
steunpunt korte keten
Toerisme Limburg
UHasselt - Mobiliteitswetenschappen
UHasselt -ArcK
Unizo Limburg
VELT
Vervoerregio Limburg

Voedselteams
Voka Limburg
vzw Trage Wegen
Woonplatform Limburg VZW

A.2 / Omgevingsanalyse Zuidwest

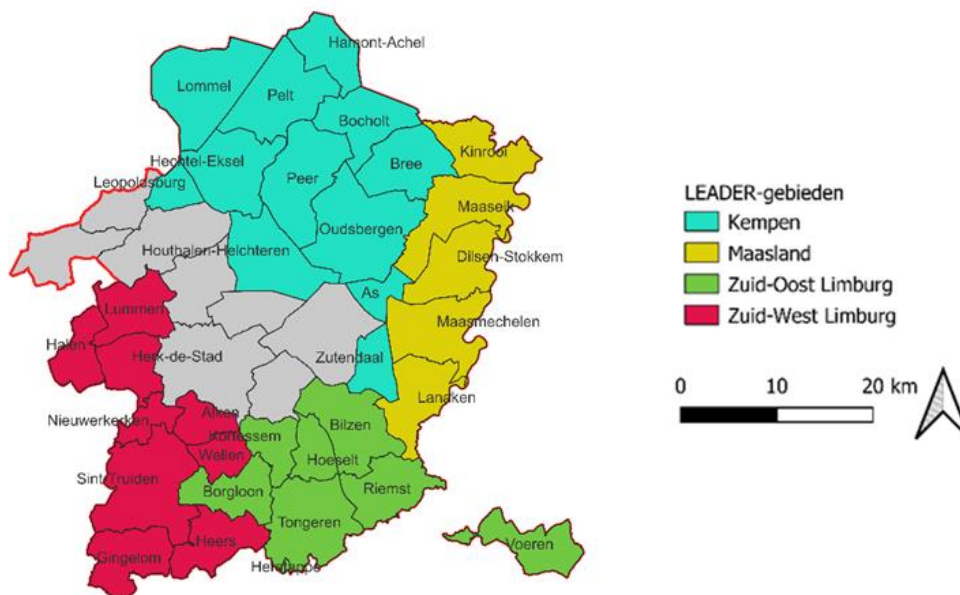
2.1 Situering van de LEADER-regio Zuidwest-Limburg

Voor de periode 2023-2027 telt de provincie Limburg 4 LEADER-gebieden. Deze omgevingsanalyse richt zich op Haspengouw Zuidwest.

De LEADER-regio Zuidwest Limburg telt 9 gemeenten met in totaal 121.110 inwoners (volgens het Rijksregister op 01/01/2022).

De totale oppervlakte bedraagt 427,4 km² of 18% van de totale oppervlakte van Limburg.

Figuur 9: Limburgse LEADER-regio's

Figuur 10: Indeling LEADER-regio Zuidwest Limburg (9 gemeenten)

CONFORM DE VLAAMSE CRITERIA DIE GESTELD WORDEN AAN LEADER-GEBIEDEN

De regio beantwoordt aan de criteria die door de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) worden vooropgesteld in het [oproepreglement voor LEADER-gebieden](#): “de bevolkingsdichtheid bedraagt maximum 350 inw/km² (cijfers 2021), of er is een ruimtebeslag van maximum 30% (cijfers 2019)”:

- ▶ Het ruimtebeslag (2019) in de regio bedraagt 24,8% (oppervlakte ruimtebeslag tegenover totale oppervlakte). We gaan daar verder in deze omgevingsanalyse dieper op in.
- ▶ De bevolkingsdichtheid (2021) bedraagt 281 inwoners per km², of 2,81 inwoners per ha. Daarmee noteert de regio onder het Limburgse gemiddelde van 364 inwoners/km². In Tabel 2 kan afgelezen worden dat achter dit gemiddelde nogal wat variëteit schuilgaat. Waar in Gingelom de bevolkingsdichtheid 150 inwoners/km² bedraagt, is die verhouding in Alken 414.

Tabel 12: inwoners, bevolkingsdichtheid en ruimtebeslag Zuidwest Limburg

	Inwoners (2022)	Inwoners (2021)	Bevolkingsdichtheid (2021) (inw/km ²)	Ruimtebeslag (2019) (%)
Alken	11.768	11.694	414	35,6%
Gingelom	8.485	8.428	150	13,6%
Halen	9.480	9.381	256	24,9%
Heers	7.463	7.347	138	13,5%
Herk-de-Stad	12.764	12.729	296	28,0%
Lummen	15.182	15.094	281	32,2%
Nieuwerkerken	7.031	7.071	314	27,8%
Sint-Truiden	41.483	41.069	383	27,8%
Wellen	7.454	7.424	277	24,8%
LEADER-gebied	121.110	120.237	281	24,8%
Limburg	889.199	883.432	364	30,5%
Vlaams Gewest	6.712.775	6.666.912	489	33,3%

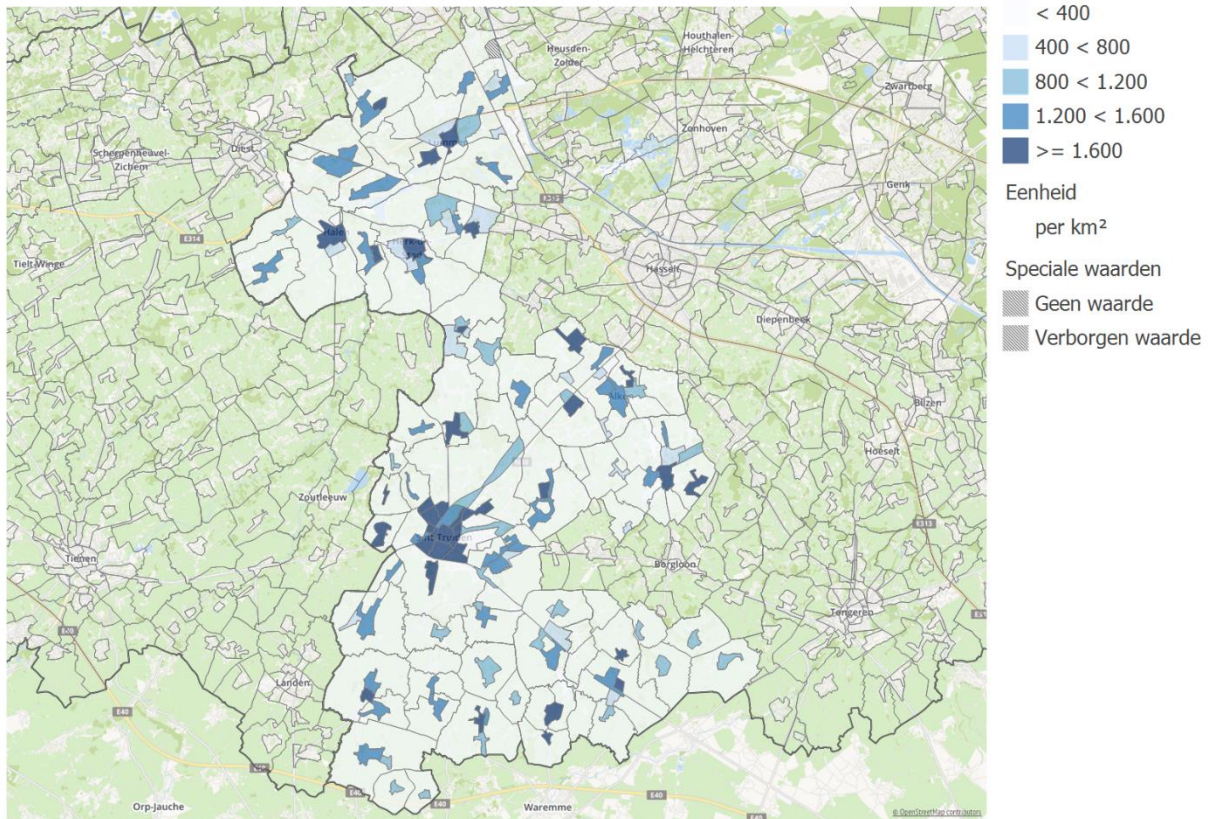
Bron: provincies.incijfers.be

Zoals op onderstaande kaart valt af te lezen, zijn er binnen het gebied wel kernen met hogere concentraties van bewoning. Zo onderscheiden we vooral het centrum van Sint-Truiden.

Figuur 11: bevolkingsdichtheid op niveau statistische sector

bevolkingsdichtheid - 2022 - statistische sectoren

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

2.2 Bevolking en demografie

In de LEADER-regio Zuidwest Limburg woonden op 1/1/2022 121.110 inwoners volgens het Rijksregister.

In 2022 was 17,6% van de inwoners minderjarig (2022) (versus 18,4% in Limburg en 19,4% in Vlaanderen). 22,3% was 65 jaar of ouder (2022) (versus 21,4% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen). De inwoners in Haspengouw Zuidwest zijn gemiddeld genomen iets ouder in vergelijking met de provincie Limburg: 44,2 jaar versus 43,3 jaar in de hele provincie Limburg en 42,5 jaar in Vlaanderen (2022).

Bovendien tonen de prognoses dat het aandeel 65-plussers tussen 2022 en 2035 zal stijgen van 22,3% naar 27,6%.

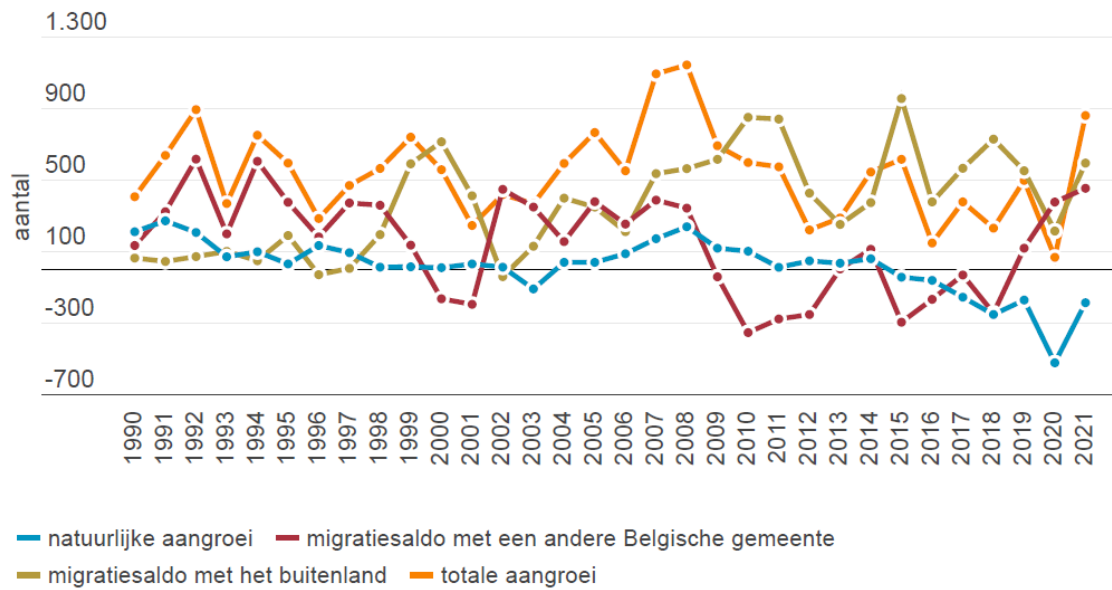
14,8% van de inwoners heeft een niet-Belgische herkomst (30,0% in Limburg en 24,7% in Vlaanderen, 2022). Daarvan is 6,1% afkomstig uit een EU-land (vooral Nederland) en 8,6% van een niet-EU-land (2022).

BEVOLKINGSGROEI

In de loop van de bevolking van regio Zuidwest zien we jaarlijks sterke schommelingen. Waar de groei in 2021 860 inwoners bedroeg, was dat in 2020 67 en in 2019 497. In de laatste drie jaar doen de grootste schommelingen zich voor in stad Sint-Truiden.

De groei in 2021 van 7,1 inwoners op 1.000 is hoger dan het cijfer voor de provincie (6,5) en het Vlaams gewest (6,9). Dat wordt mede verklaard door een hoger aandeel migratie uit het buitenland. Opvallend is dat sinds 2015 de natuurlijke aangroei negatief is: er sterven dus meer mensen dan er geboren worden.

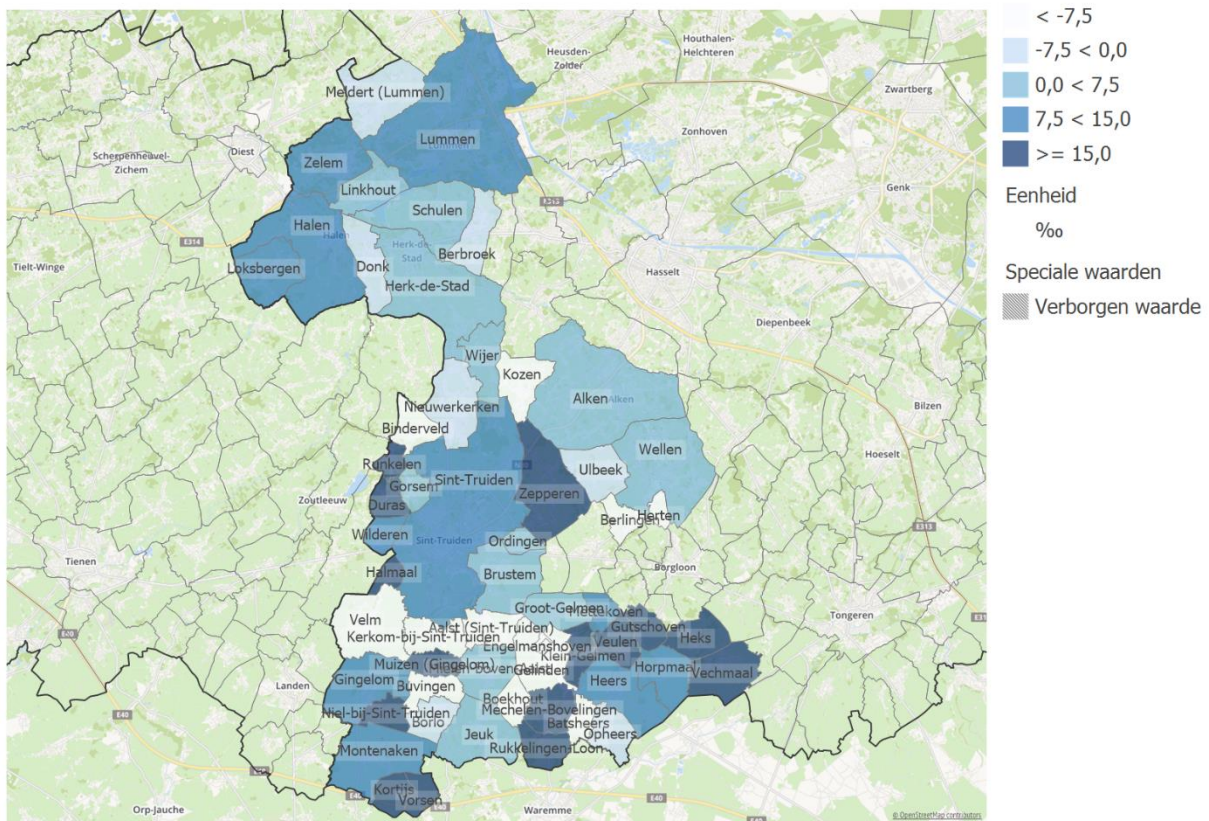
Figuur 12: evolutie van de bevolking (1990-2021) in de 9 LEADER-gemeenten

Bron: Rijksregister - Loop van de bevolking | provincies.incijfers.be

Onderstaande kaart toont de bevolkingsgroei op het niveau van de deelgemeenten. De kaart toont dat in 2021 de groei van de bevolking groter was in het zuidwesten van de regio dan in het noordoosten.

Figuur 13 : bevolkingsaangroei per 1.000 inwoners (2021)

Bron: Rijksregister | provincies.incijfers.be

BEVOLKINGSVOORUITZICHTEN

De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 aangroeit met zo'n 4.541 extra inwoners. In de bevolkingsvooruitzichten lezen we ook af dat het aandeel 65+ de komende jaren sterk toeneemt; van 22,3% op vandaag (2022) naar 27,6% in 2035.

Tabel 13: Totaal aantal inwoners en 65+jaar daarbinnen per gemeente in 2022 en bevolkingsvooruitzichten 2035

	Totaal inwoners			Aandeel 65+		
	2022	2035	%	2022	2035	%
Alken	11.768	12.240	4,0%	21,8%	27,3%	25,2%
Gingelom	8.485	8.450	-0,4%	19,5%	24,9%	27,7%
Halen	9.480	9.180	-3,2%	22,3%	30,4%	36,3%
Heers	7.463	7.818	4,8%	21,1%	25,8%	22,3%
Herk-de-Stad	12.764	13.098	2,6%	21,8%	27,5%	26,2%
Lummen	15.182	16.093	6,0%	22,5%	25,9%	15,1%
Nieuwerkerken	7.031	7.158	1,8%	22,1%	26,3%	19,0%
Sint-Truiden	41.483	42.677	2,9%	23,3%	28,7%	23,2%
Wellen	7.454	7.497	0,6%	22,5%	28,3%	25,8%
LEADER-regio	121.110	124.211	2,6%	22,3%	27,6%	23,8%
Limburg	889.199	909.200	2,3%	21,4%	26,9%	25,7%
Vlaams Gewest	6.712.775	7.021.319	4,6%	20,9%	25,1%	20,1%

Bron: Statistiek Vlaanderen, via provincies.incijfers.be

HUISHOUDENS

De regio telt 51.925 huishoudens (2022). De gemiddelde gezinsgrootte (2022) bedraagt 2,30 personen in 2022. In 1990 was dat nog 2,81. We spreken over gezinsverdunding, die zich in de komende jaren verder door zal zetten: volgens Statistiek Vlaanderen zal het aantal gezinnen tegen 2035 verder stijgen naar 55.999.

Het aantal alleenwonenden is de voorbije jaren sterk gestegen, van 22,9% in 2002 tot 29,8% in 2022 (t.o.v. het aantal private huishoudens). Hieronder meer details over de huishoudens naar grootte, waarbij we zien dat regio Zuidwest Limburg een even groot aandeel 1-persoonshuishoudens telt als de provincie Limburg en een minder groot aandeel dan Vlaanderen.

Tabel 14: aantal personen per huishouden (2022)

Grootte van het huishouden	LEADER-regio	Limburg	Vlaams Gewest
1 persoon	29,8%	29,7%	32,6%
2 personen	36,6%	35,7%	34,3%
3 personen	15,4%	14,9%	13,7%
4 personen	13,2%	13,6%	12,9%
5 of meer personen	5,1%	6,1%	6,5%

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

Zuidwest Limburg beantwoordt aan het beeld van een plattelandsregio, met lagere dichtheid van bewoning en grotere gehelen open ruimte. Daarbinnen zien we evenwel ook grotere en dichtere woonkernen, inzonderheid rondom Sint-Truiden.

De bevolkingsprognoses van Statistiek Vlaanderen voorspellen dat de regio tussen 2022 en 2035 aangroeit met zo'n 2,6%. Daarmee zit de regio boven het Limburgs gemiddelde (2,3%), maar onder het Vlaams gemiddelde (4,6%).

Het aandeel 65+ zal de komende jaren sterk toenemen; van 22,3% op vandaag naar 27,6% in 2035.

2.3 Ruimte, leefmilieu en landschap

RUIMTEBESLAG

In 2019 bedroeg het ruimtebeslag in de regio 24,8%, dat is minder dan het Limburgse gemiddelde van 30,5%, en blijft ook onder het Vlaams gemiddelde van 33,3%.

Geografisch concentreert het ruimtebeslag zich rond Sint-Truiden, Alken en de gemeenten in het noorden. In het zuiden situeert het ruimtebeslag zich voornamelijk in de dorpskernen.⁵

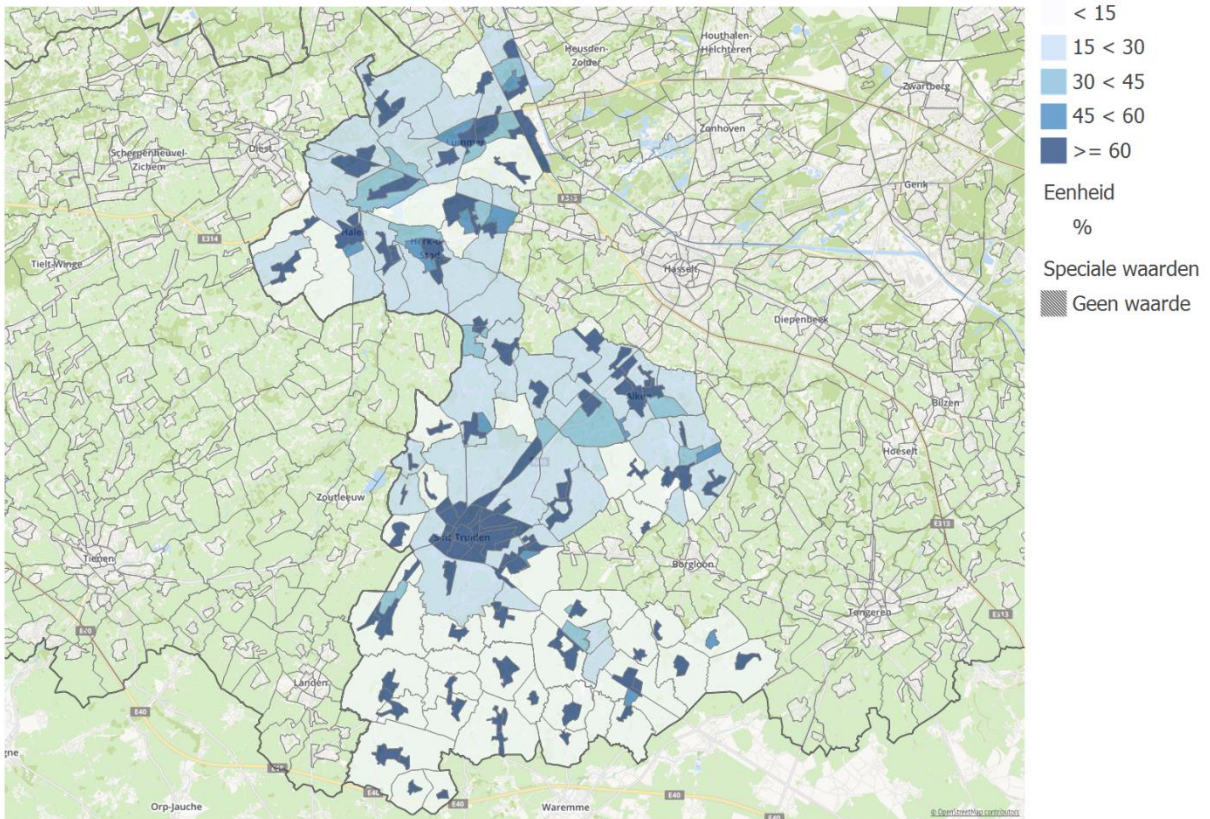
---

⁵ Het concept 'ruimtebeslag' is gedefinieerd in het Witboek Beleidsplan Ruimte als dat deel van de ruimte waarin de biofysische functie niet langer de belangrijkste is. Het gaat, met andere woorden, over de ruimte die ingenomen wordt door onze nederzettingen (dus voor huisvesting, industriële en commerciële doeleinden, transportinfrastructuur, recreatieve doeleinden, serres en ook parken en tuinen).

Figuur 14: Oppervlakte ruimtebeslag, % t.o.v. totale oppervlakte in de gekozen gebieden (2019)

oppervlakte ruimtebeslag (t.o.v. totale oppervlakte) - 2019 - statistische sectoren

Bron: Landgebruiksbestand | provincies.incijfers.be

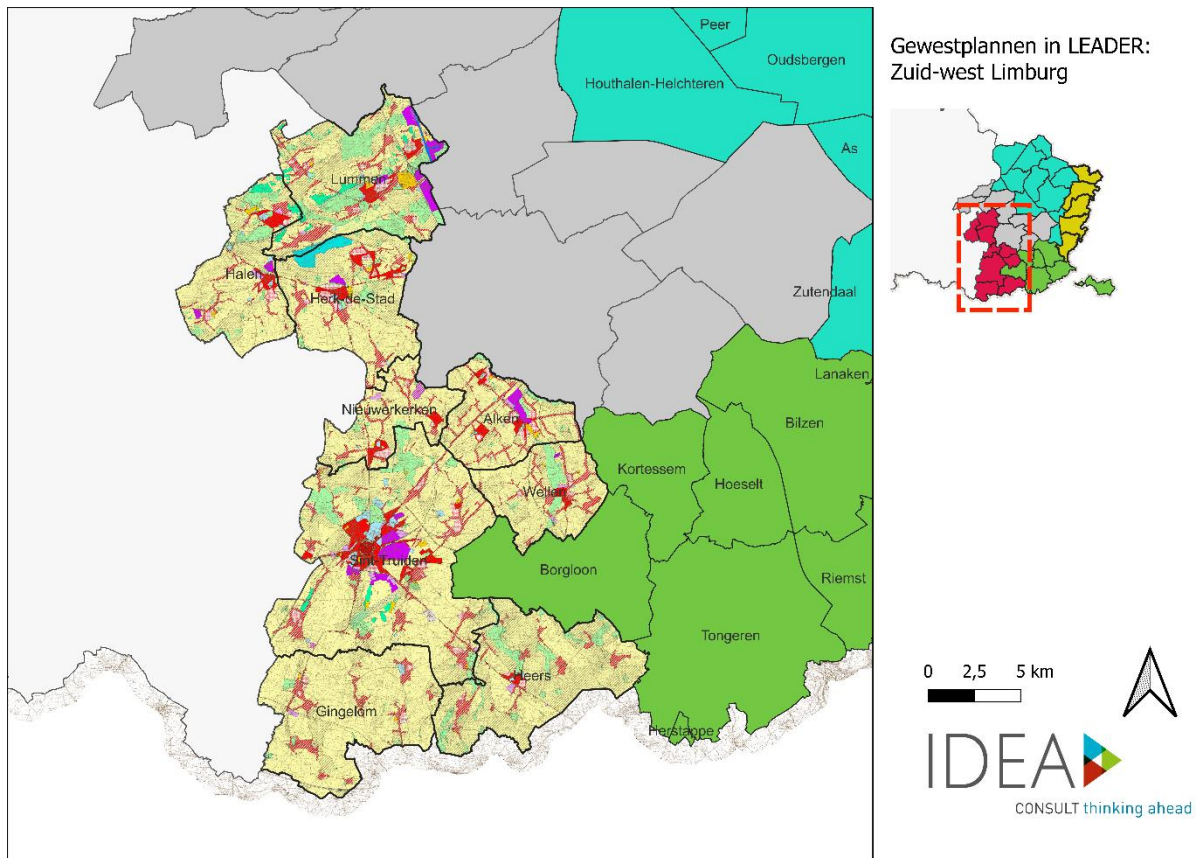
Het grootste deel van het ruimtebeslag (2019) zijn woningen (38,0%), gevolgd door transportinfrastructuur (19,3%) en overige bebouwde terreinen (11,6%).

VERWEVING

Waar de regio zich op het gewestplan (zie 15) aandient in homogene kleuren, landbouw (71,2% van de ruimte is bestemd voor landbouw, gele kleur), natuur en reservaat (8,1%, groene kleur), wonen (13,1%, rode kleur), is de realiteit minder compact en samenhangend (2022).

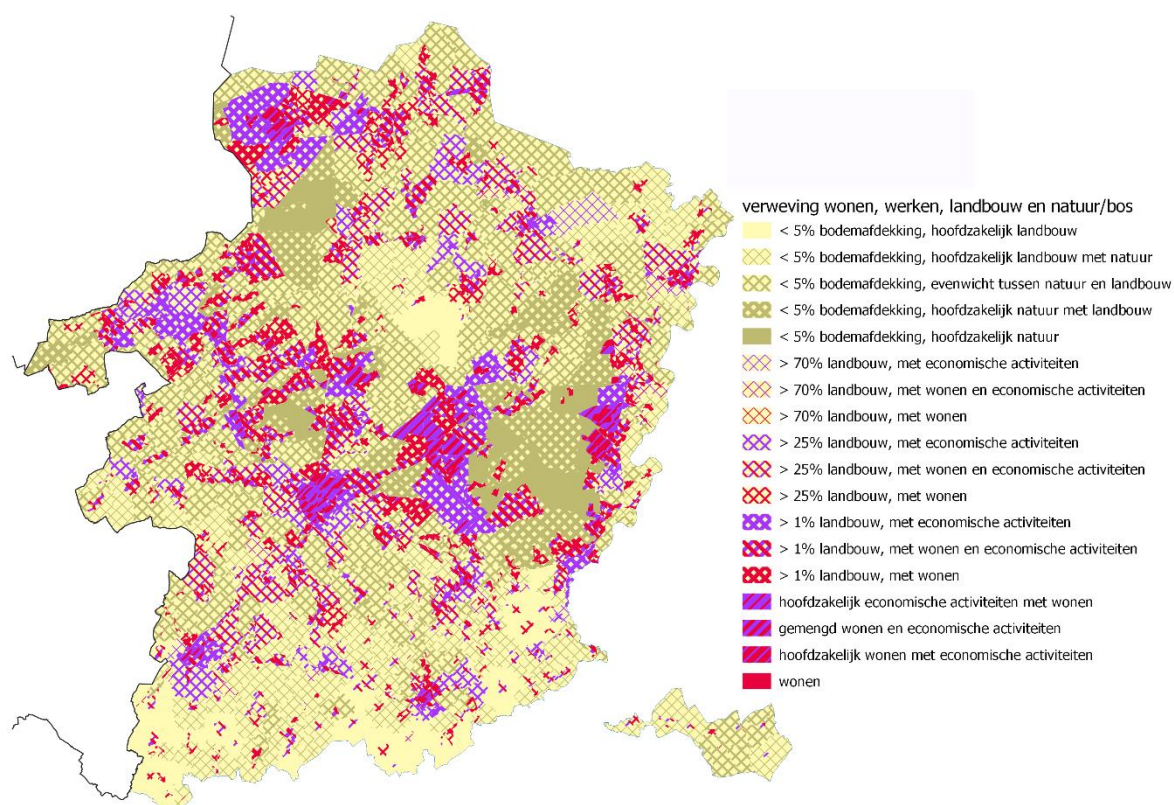

Figuur 15 - de regio naar bestemming op het gewestplan

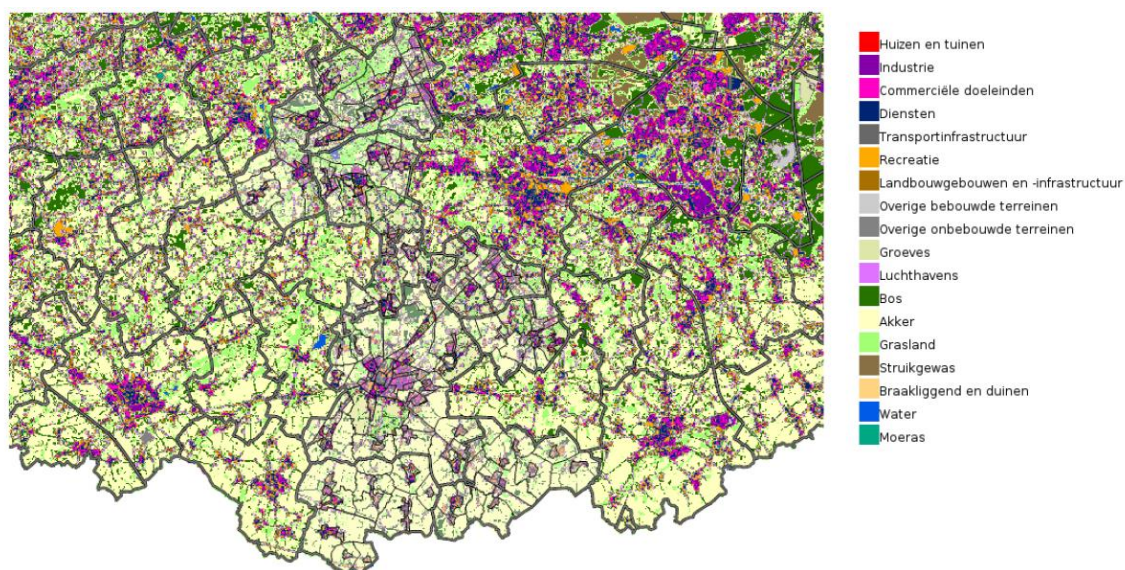

De realiteit is er een van grote verwevenheid van functies en verspreide bebouwing (zowel wonen als economie). Zie hieronder, figuur 16 en 17. De rode mazen verwijzen naar verweving tussen landbouw en wonen, paarse mazen naar verweving tussen landbouw en andere economie (KMO).

Figuur 16 : verweving van functies

Figuur 17 - Landgebruiksaanalyse

Bron: Landgebruiksbestand | provincies.incijfers.be

VERHARDING

De regio kent minder bebouwing en minder verharding dan gemiddeld in de provincie en Vlaanderen:

Van het ruimtebeslag (2018) (zie hierboven) is ongeveer een derde van de ruimte verhard, of 10,4% van de totale oppervlakte versus 13,2% voor Limburg en 14,4% voor Vlaanderen;

De bebouwing (2022), of de grondoppervlakte ingenomen door gebouwen, bedraagt 3,5% versus 4,2% in Limburg en 5,2% voor Vlaanderen.

GROEN

Het beeld van een 'groene' regio wordt eerder versterkt door de grote aanwezigheid van landbouw dan van toegankelijk groen:

Het buurtgroen (2019) (minimale oppervlakte van 0,2ha) bedraagt 26,0% van de oppervlakte versus 36,9% in Limburg of 23,9% in Vlaanderen;

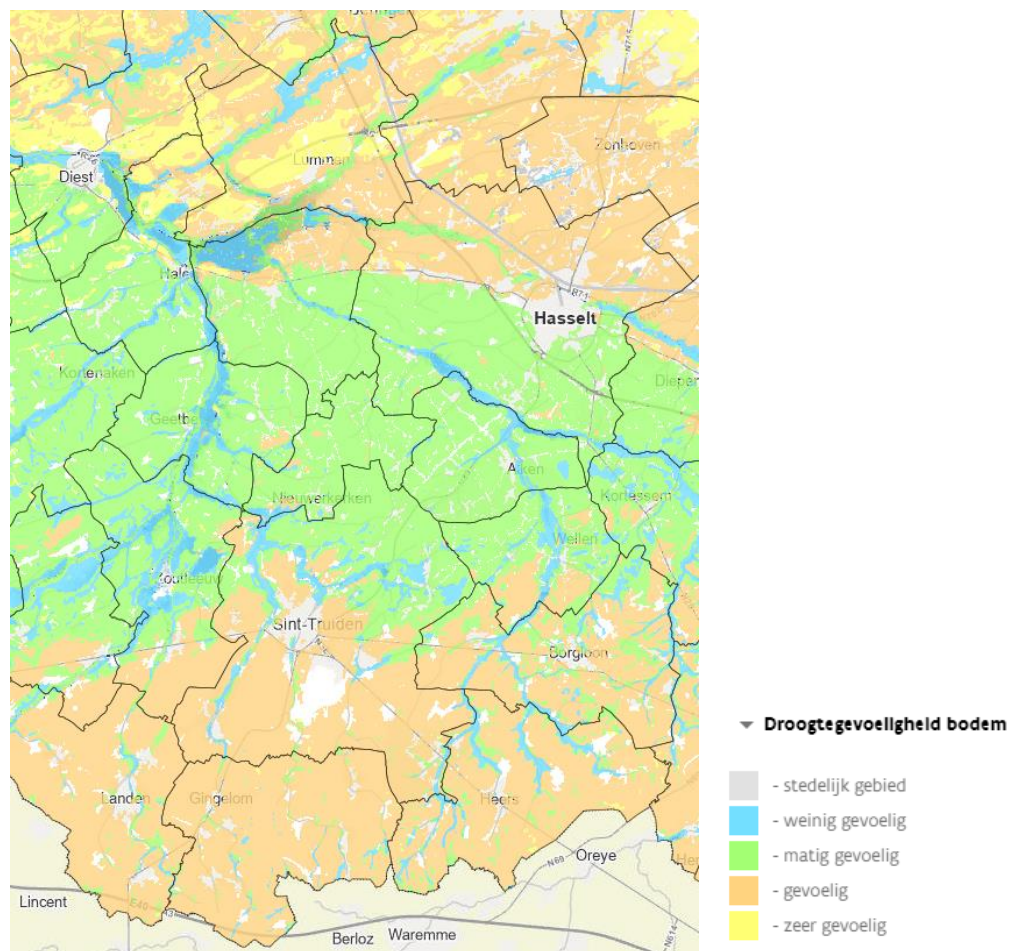
Het wijkgroen (2019) (minimale oppervlakte van 10ha) bedraagt 22,2% van de oppervlakte versus 34,3% in Limburg en 20,9% in Vlaanderen.

De regio telt grote groengehelen (De Midden- en benedenloop Zwarte Beek, Nieuwenhoven-Duras) en ook wel uitlopers zoals De Herk, Het Schulensbroek, De Midden- en benedenloop Zwarte Beek, Nieuwenhoven-Duras, Het Vinne.

DROOGTE, WATER EN OVERSTROMINGSGEVOELIGHEID

De regio is rond Lummen zeer gevoelig tot gevoelig voor droogte. Ten zuiden van Sint-Truiden is de regio gevoelig (zie Figuur 18).

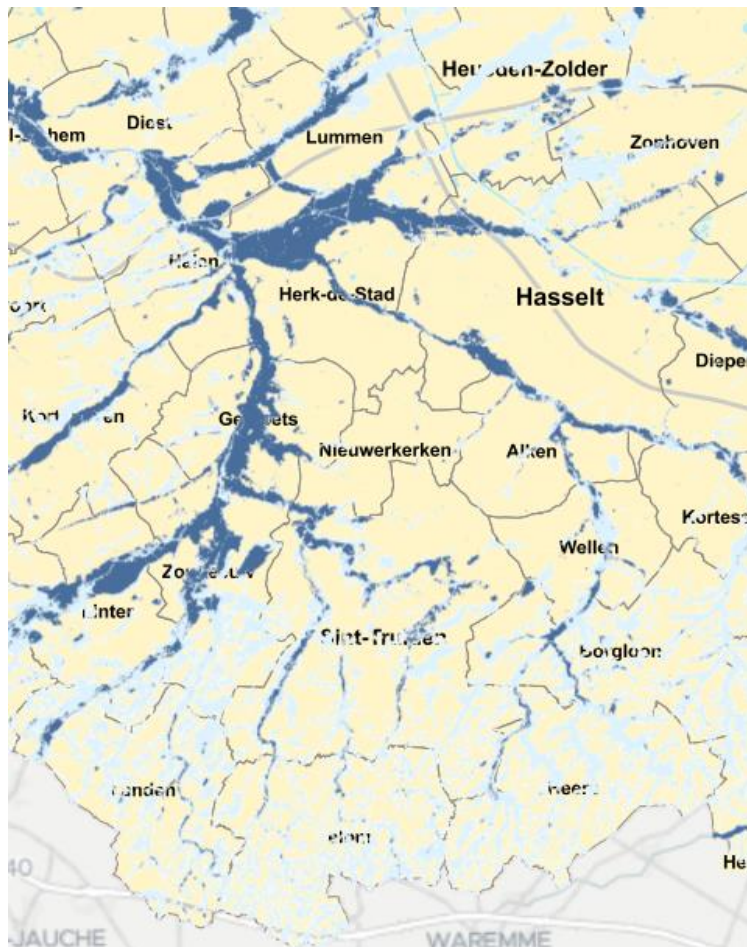
Figuur 18: droogtegevoeligheid van de bodem

Bron: Vlaamse milieumaatschappij (2022)

Ten oosten, zuiden en westen van Sint-Truiden is een hoge overstromingsgevoeligheid.

Figuur 19: overstromingsgevoeligheid

Bron: Watertoets: overstromingsgevoelige gebieden, 2017, geopunt.be

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

Haspengouw Zuidwest is een weinig 'verharde' regio, met heel veel landbouw (71,2% van de ruimte is bestemd voor landbouw), en relatief minder toegankelijke 'groen' dan de provinciale gemiddelde.

Het zuiden van regio Zuidwest is zowel overstromings- als droogtegevoelig. In het noorden van de regio, rond Lummen, is (zeer) droogtegevoelig.

2.4 Klimaat en energie

Alle gemeenten uit het LEADER-gebied ondertekenden het burgemeestersconvenant, waarmee ze een ambitieuze klimaatdoelstelling onderschrijven: 20% CO₂-reductie tegen 2020 en 40% tegen 2030 ten opzichte van 2011.

In onderstaande tabel geven we een overzicht van de CO₂-emissies in de LEADER-regio Zuidwest Limburg en de mate waarin men er de laatste jaren in slaagt om de CO₂-uitstoot te verminderen.

Tabel 164: CO₂-emissies in ton (2011 en 2020)

	2011	2020	%
Huishoudens	240.713	183.689	-23,7%
Particulier en commercieel vervoer	295.525	275.658	-6,7%
Openbaar vervoer	4.000	2.793	-30,2%
Tertiaire sector	64.747	66.235	2,3%
Industrie (niet-ETS)	120.454	103.738	-13,9%
Landbouw	33.244	37.952	14,2%
Openbare verlichting	1.497	1.122	-25,1%
CO ₂ -emissie niet toegekend ⁶	10.969	2.255	-79,4%
Totaal	771.147	673.443	-12,7%

Bron: Vlaams Energie- en Klimaatagentschap - CO₂-inventaris, via provincies.incijfers.be

Globaal gezien was er in de LEADER-regio voor de periode 2011-2020 een daling van de CO₂-uitstoot met 12,7% (-97.704 ton). Daarmee is het objectief van 20% dat verschillende gemeenten zich hadden gesteld bij de ondertekening van het burgemeestersconvenant niet gehaald. Tenminste als we het totaal van de uitstoot bekijken. Op vlak van openbare verlichting, in het openbaar vervoer en in de groep van de huishoudens werden wel belangrijke resultaten bereikt. Vooral de sectoren landbouw en tertiair (handel) blijven achter.

De grootste daling in absolute cijfers (-57.024 ton) het voorbije decennium situeert zich bij de huishoudens (zie Tabel 164). Dat kan mee verklaard worden door een continue daling van het e-peil van de nieuwbouwwoningen de voorbije jaren, van 74 in 2011 naar 27 in 2021 (30 = BEN of Bijna energieneutraal).

In relatieve termen is de daling in Haspengouw Zuidwest het voorbije decennium met 12,7% slechter dan de provincie maar beter dan Vlaanderen. Globaal noteren we in Limburg een daling van CO₂ met 13,6% en in het Vlaams Gewest een daling met 9,4% tussen 2011 en 2020.

HERNIEUWBARE ENERGIE

Zoals overal in Vlaanderen groeit ook het aandeel hernieuwbare energie in Zuidwest Limburg. In onderstaande tabel een overzicht van de verschillende bronnen, met inmiddels al betekenisvolle aandelen voor PV-installaties en windturbines.

De totale productie van hernieuwbare elektriciteit in 2020 voor de LEADER-regio wordt geschat op 183.090 MWh. Dit komt overeen met 28,4% van het totale elektriciteitsverbruik in de regio in datzelfde jaar. Dankzij deze lokale groene stroomproductie werd een CO₂-uitstoot vermeden van 40.463 ton CO₂. Dit wordt per energiebron weergegeven in onderstaande tabel.

⁶ Aardgas- en elektriciteitsverbruik dat door Fluvius niet aan een sector kan toegekend worden, wordt gerapporteerd onder de sector "niet toegekend".

Tabel 5: evolutie productie hernieuwbare energie in Mwh in het LEADER-gebied (2011-2020)

	PV-installaties totaal	Windturbines	Waterkracht	WKK
2011	48.057	18.860	-	7.675
2012	58.770	18.860	-	7.234
2013	59.271	18.860	-	7.234
2014	60.269	27.265	-	8.359
2015	61.771	76.773	-	8.359
2016	64.536	76.773	-	8.359
2017	68.742	76.773	-	3.902
2018	73.189	76.773	-	3.902
2019	81.116	76.773	-	3.902
2020	94.679	85.793	-	2.619

Op basis van studies leiden we af dat er nog veel plaats is voor bijkomende zonnepanelen. Voor het LEADER-gebied wordt geschat dat 8,3% van het zonnepotentieel van de daken wordt benut (1 januari 2021). Voor Limburg is dit 9,0%. Voor het Vlaams Gewest gaat het om 6,7%.

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

Het aandeel CO₂-uitstoot loopt terug, weliswaar iets minder snel dan in het burgemeestersconvenant wordt vooropgesteld. Vooral landbouw en de tertiaire sector blijven achter.

28,4% van de elektriciteitsproductie in de regio is afkomstig van hernieuwbare bronnen. De regio noteert lager dan de provinciale gemiddelde wat PV-installaties betreft. Er blijft in dat segment nog behoorlijk wat potentieel.

2.5 Wonen

TYOLOGIE EN LEEFTIJD WONINGEN

De regio telt 55.833 woonegelegenheden (2022):

- ▶ 17,2% zijn appartementen, 82,5% individuele woningen en 0,3% zijn collectieve woningen (2022);
- ▶ 79,4% van de woonegelegenheden zijn eengezinswoningen versus 73,5% voor Limburg en 66,0% in Vlaanderen (2022).
- ▶ Ongeveer 79,8% van de woningen is ouder dan 20 jaar.

Tabel 21: woningen naar leeftijd (2022)

	LEADER-regio Zuidwest	Limburg	Vlaanderen
gebouwd vóór 1900 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	6,6%	3%	7,3%
gebouwd 1900-1945 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	12,6%	10,9%	16,7%
gebouwd 1946-1970 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	24,5%	25,3%	24%
gebouwd 1971-2000 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	35,1%	37,5%	31,8%
gebouwd 2001-2010 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	10,5%	11,6%	9,2%
gebouwd 2011-2020 (t.o.v. woonegelegenheden) [%]	9,7%	10,5%	9,9%

Bron: provincies.incijfers.be

BETAALBAARHEID

Wat betaalbaarheid van het wonen betreft zien we prijsverschillen tussen de gemeenten in de regio, waarbij de helft van de gemeenten (in het noorden) boven en de andere helft onder (in het zuiden) het provinciaal gemiddelde uitkomen (250.000 euro in 2021).

De prijs-inkomensratio duidt evenzeer op iets lagere prijzen in relatie tot het inkomensniveau. Deze ratio is een internationaal gehanteerde indicator om de betaalbaarheid op de woningmarkt in kaart te brengen. Concreet betekent bv. een waarde 7 op de prijs-inkomensratio dat men 7 maal het mediaaninkomen nodig heeft om een woning te kopen aan de mediaan verkoopprijs. Hoe groter deze waarde, hoe groter de kloof tussen de aankoopprijs van een woning en het inkomen.

Het aandeel huurders (2022) bedraagt in de regio 22,9% versus 26,5% in Limburg en 31,2% in Vlaanderen.

Tabel 22: Verkoopprijzen van woningen

	Mediaanprijs huizen (2021)	Mediaanprijs appartementen (2021)	prijs-inkomen ratio alle huizen (2019)
Alken	265.000	200.000	8,7
Gingelom	185.000	x	6,4
Halen	245.000	216.178	7,6
Heers	217.500	x	6,9
Herk-de-Stad	255.000	x	8,7
Lummen	269.500	188.500	8,9
Nieuwerkerken	277.750	x	8,2
Sint-Truiden	226.500	225.000	7,7
Wellen	245.000	x	8
Limburg	250.000	205.000	8,5
Vlaams Gewest	290.000	220.000	9,6

Bron: Statbel, via provincies.incijfers.be

SOCIAAL WONEN

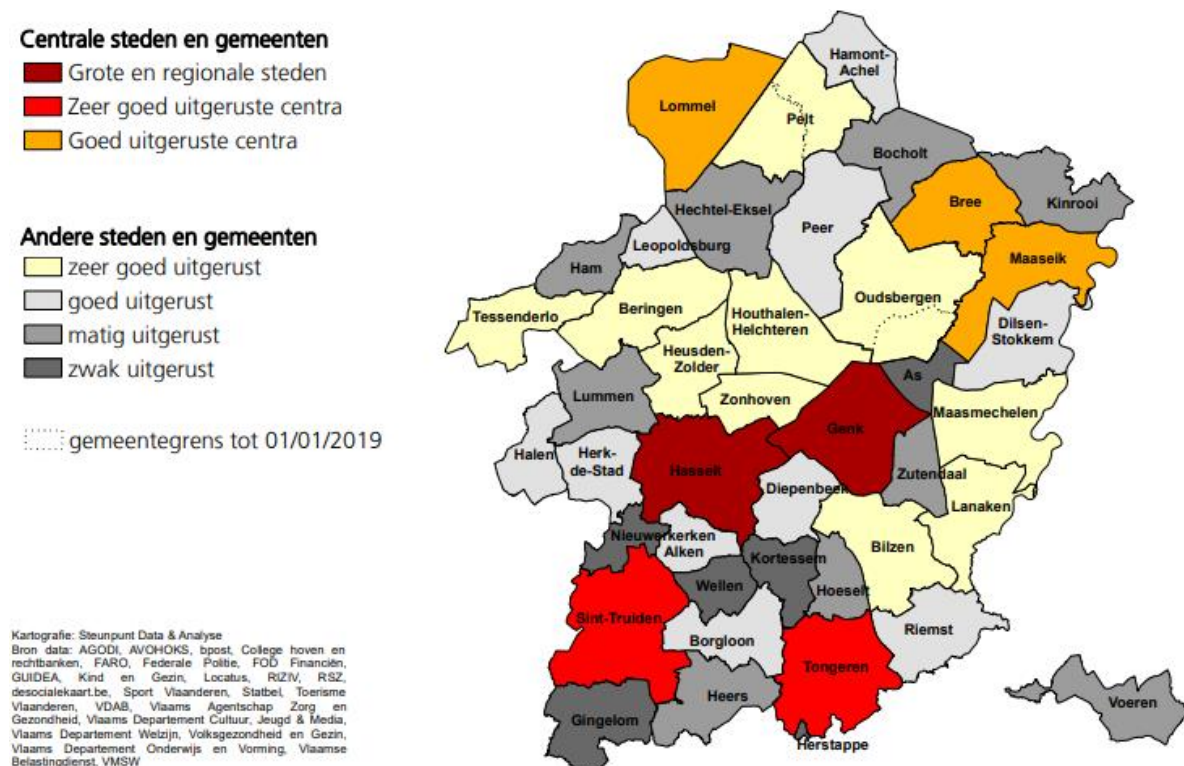
Het aandeel sociale huurwoningen (2022) bedraagt 5,0 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,2 in Limburg en 6,0 in Vlaanderen.

Het aanbod sociale woningen (2021), moet geplaatst worden tegenover de vraag die in de regio lager ligt dan gemiddeld. Het aantal kandidaat-huurders op de wachtlijsten bedraagt 5,5% (t.o.v. het aantal particuliere huishoudens) tegenover 5,7% in Limburg en 6,1% in Vlaanderen (2022).

UITRUSTING VAN DE KERNEN

Sint-Truiden heeft een zeer goed uitgerust centrum. Nieuwekerken, Wellen en Gingelom zijn eerder zwak uitgerust.

Figuur 20: uitrustingsgraad Limburgse gemeenten

Bron: De Maesschalck en Van Hecke (2018)

Belangrijkste vaststellingen i.f.v. LEADER

Naar leeftijd zien we dat 79,8% van de woningen ouder is dan 20 jaar.

Qua huizenprijzen is het noorden van de regio wat duurder dan het provinciale gemiddelde (250.000 euro in 2021) en het zuiden wat goedkoper. De prijs-inkomensratio duidt op iets lagere prijzen in relatie tot het inkomensniveau in vergelijking met het provinciale het gewestelijke gemiddelde.

Het aandeel sociale huurwoningen bedraagt 5,0 per 100 particuliere huishoudens, tegenover 6,2 in Limburg. Het aandeel kandidaat-huurders is eveneens lager.

2.6 Welzijn en gezondheid

Het LEADER-gebied Zuidwest Limburg is een relatief welvarende regio. De meeste indicatoren die ons iets vertellen over de socio-economische positie van de bevolking zijn iets positiever dan de gemiddelden voor de provincie Limburg en Vlaanderen:

Lager aandeel leerlingen met schooltoeslag (2021) (33,9% in basisonderwijs en 37,3% in secundair onderwijs) in vergelijking met de provincie als geheel (40,3% en 44,3%), maar ongeveer gelijk aan het Vlaamse aandeel (38,3% en 40,2%);

Lager aandeel leefloontrekkers (2021) (3,03 per 1.000 inwoners versus 3,97 in Limburg en 5,75 in Vlaanderen);

Lager aandeel huurders en kandidaat-huurders van sociale woningen (2022): 4,4% en 5,5% voor de regio versus 5,4% en 5,7% voor de provincie, versus 5,0% en 6,1% voor Vlaanderen;

Lager aandeel inwoners 25-64 jaar met recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering: 10,0% van de bevolking versus 11,8% in Limburg en 11,1% voor het Vlaamse Gewest (2020);

Minder budgetmeters (2021): 9,9 budgetmeters per 1.000 huishoudelijke afnemers elektriciteit. In Limburg gaat het om 10,9 per 1.000 en in het Vlaams Gewest om 12,4 per 1.000.

Het gemiddeld netto belastbaar inkomen is met €20.271 per inwoner bijna gelijk aan het gemiddelde voor Vlaanderen inkomensniveau (€20.459) (2021).

- ▶ Van de 65-plussers in het LEADER-gebied heeft 31,2% recht op verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (2020). In Limburg is dit 27,5% en in het Vlaams Gewest bedraagt dit 25,6%. Omwille van de inkomensgrens die gehanteerd wordt, geeft dit cijfer een beeld van het aantal ouderen dat over een relatief laag inkomen beschikt.
- ▶ Ouderen hebben recht op een zorgbudget als ze moeilijkheden ondervinden bij het uitvoeren van dagelijkse activiteiten en een beperkt inkomen hebben. Voordien was dit de tegemoetkoming hulp aan bejaarden (THAB). Van de 65-plussers in het LEADER-gebied maakt 10,8% hiervan gebruik (2021), in Limburg is dat 8,3%, en in het Vlaams Gewest 6,9%.
- ▶ Het aandeel 65-plussers die een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) ontvangt of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB) is in het LEADER-gebied Zuidwest Limburg 3,2%. Dat is hoger dan het Limburgse gemiddelde van 3,1% en lager dan het Vlaams gemiddelde van 3,6% (2022). Het IGO en GIB zijn uitkeringen die toegekend worden aan ouderen die niet over voldoende financiële middelen beschikken.

OUDEREN(VOORZIENINGEN)

Gelet op de relatief sterke toename van het aantal ouderen in de komende jaren (22,3% in 2022 naar 27,6% in 2035), besteden we hieronder nog bijzondere aandacht aan de voorzieningen voor ouderen in de regio.

Op vandaag (2022) tellen we 22,3% bewoners ouder dan 65 jaar (waarvan 23,8% zwaar zorgbehoevend) en 6,2% ouderen boven de 80 jaar (t.o.v. totale bevolking). Als het op zorg aankomt, is vooral die laatste groep belangrijk. In regio Zuidwest Limburg moeten we rekening houden dat de groep 80-plussers zal stijgen naar 8,5% in 2035. Dat is een stijging van 37,0% t.o.v. 2022 (provincie Limburg van 5,9% naar 8,4% tussen 2022 en 2035, of een stijging van 42,4% / Vlaams Gewest van 6,1% naar 8,0% tussen 2022 en 2035, of een stijging van 31,2%).

Op basis van demografie, zien we dat het potentieel van mantelzorgers (groep van 40 tot 79-jarigen) afneemt: van 8,3 mantelzorgers per 80-plusser in 2020 naar 6,7 in 2030. Bovenop de evolutie van het potentieel aantal mantelzorgers moeten we rekening houden met bijkomende druk op mantelzorgers omwille van een aantal maatschappelijke factoren zoals gezinsverdunding, langer blijven werken, verhuisbewegingen, etc.

Als we de cijfers van het aanbod professionele zorg onder de loep nemen, is de regio eerder goed uitgerust. Er wordt ongeveer meer dan gemiddeld beroep gedaan op gezinszorg en het aanbod is voor de meeste zorgvormen gemiddeld boven het gemiddelde, zie onderstaande tabel. Er is echter wel minder aanbod aan assistentiewoningen in het LEADER-gebied.

Tabel 23: professioneel zorgaanbod voor ouderen

	LEADER-regio	Limburg	Vl Gewest
Gepresteerde uren gezinszorg bij 65+ (op totaal 65+) (2021)	10,4%	9,5%	9,0%
Gepresteerde uren dienstencheques bij inwoners 65+ (op totaal 65+) (2020)	18,7%	16,2%	15,6%
Aanbodratio lokale dienstencentra per 10.000 inwoners 65+ (2022)	3,3	1,8	1,9
Erkende assistentiewoningen, per 100 inwoners van 65+ (2022)	1,6	1,8	2,4
Centra voor dagverzorging en voor dagopvang per 10.000 inwoners 65+ (2022)	3	2,3	2,3
Aanbodratio WZC per 100 inwoners 65+ (2022)	5,5	4,9	5,9

Vaststellingen i.f.v. LEADER

Het inkomensniveau ligt in lijn met het gewest.

Over het algemeen tonen de socio-economische indicatoren een relatief sterke bevolking.

Het professioneel zorgaanbod voor ouderen is goed uitgerust. Maar met de sterke toename van de groep van 65+ en 80+, moeten we rekening houden met een stijging van het aantal 80-plussers met 37,0% tussen 2022 en 2035.

2.7 Mobiliteit

De wagen is voor de meeste inwoners het belangrijkste vervoersmiddel. De cijfers tonen bovendien dat het autogebruik de laatste jaren toeneemt:

De auto is in 76.7 % (2020) van de gevallen het dominante vervoersmiddel voor woon-werkverplaatsingen. Dat is nog meer dan in 2017, toen bedroeg dat cijfer 76.1%.

In de periode 2015-2021 is het aantal abonnementen van De Lijn gedaald van 8.960 naar 6.030. In het jaar 2010 waren er slechts 6.223 abonnees van De Lijn. Het kan dus zijn dat COVID voor 2021 de cijfers vertekent.

94.4% van de ingeschreven wagens in het LEADER-gebied (2021) zijn benzine- en dieselwagens. In 2011 waren de dieselovertuigen goed voor 67.9% van het totaal aantal ingeschreven personenwagens (ver boven het aandeel benzinewagens), in 2021 bedraagt dat percentage 46.6%. Er is de laatste jaren een algemene verschuiving van diesel- naar benzinevoertuigen. Het aantal benzinewagens bedroeg in 2021 31.311 of 47.8 %.

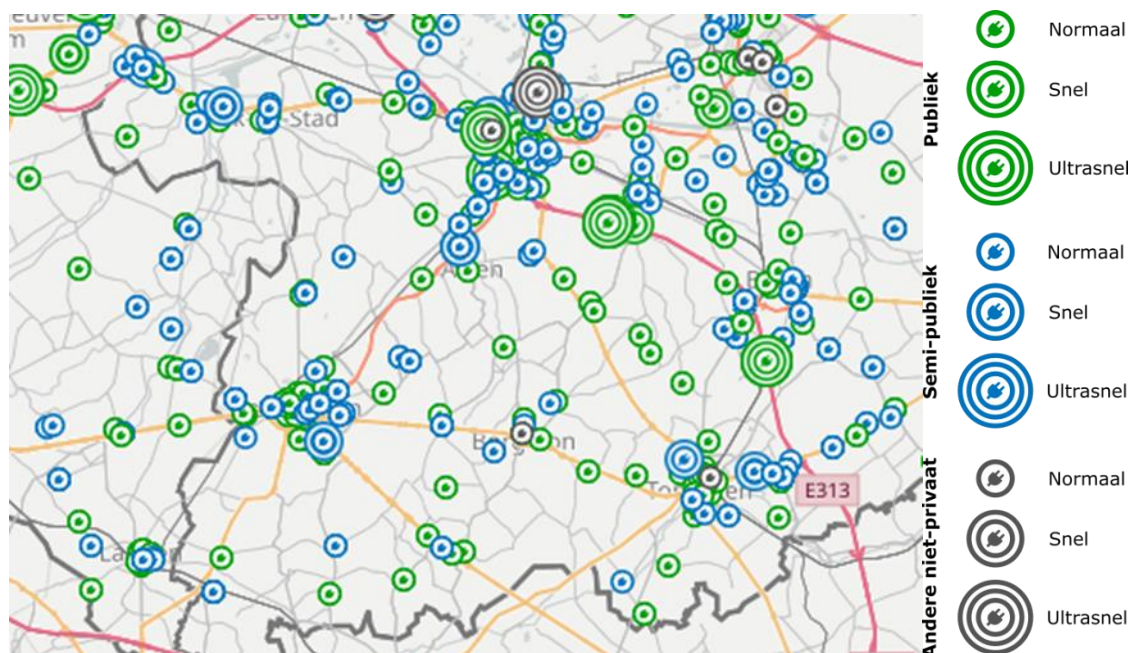

Tabel 24: ingeschreven wagens naar brandstof

	benzine	diesel	LPG	elektriciteit	hybride	andere
2011	18514	40850	665	0	/	152
2013	19071	41455	475	4	134	102
2014	19827	41431	430	14	187	103
2015	20741	41247	375	21	263	103
2016	22365	40518	327	35	412	128
2017	24332	39166	303	57	654	158
2018	26701	37315	346	78	918	186
2019	28769	34997	371	145	1236	212
2020	30297	32612	369	224	1711	239
2021	31311	30487	357	364	2685	259

In functie van de elektrificatie van het wagenpark, is het belangrijk om over voldoende laadinfrastructuur te beschikken. Het aantal publieke laadpunten voor elektrische wagens in de regio is de voorbije twee jaar gestegen van 72 in 2020 naar 96 in 2022. Als we de Vlaamse doelstellingen van 35.000 laadpalen zouden toepassen op Vlaanderen, moeten we de komende jaren verder evolueren naar ongeveer 462 laadpalen in Haspengouw Zuidwest.

Figuur 21: overzicht semi-publieke laadpalen

Bron: Departement mobiliteit en openbare werken

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Inwoners in de regio maken overwegend gebruik van de auto. Een omslag naar meer collectief vervoer of andere modi dient nog verder aangemoedigd. LEADER kan hierin ondersteunen via trage wegen, auto- of fietsdelen, etc.

2.8 Economie

ARBEIDSMARKT

In 2022 telde de regio 76.204 inwoners van 15 tot 64 jaar. 75.2% (=activiteitsgraad) daarvan kunnen we rekenen tot de beroepsbevolking. Dat is hoger in vergelijking met het Limburgse gemiddelde (72,1 %) en het Vlaamse gemiddelde (74,2%). De werkzaamheidsgraad, waarbij we kijken naar de groep van 20 tot 64 jaar, bedraagt 76,4% voor regio Maasland.

De krapte op de arbeidsmarkt kunnen we duidelijk maken via **de doorstromingscoëfficiënt**. Die is sinds het laatste decennium in vrije val. Als er 100 personen op de valreep van hun pensioen zijn, staan er slechts 66.1 personen klaar om hun plaats op de arbeidsmarkt in te nemen (cijfers daterend van 01/01/2022). Daarmee zitten we ongeveer op een dieptepunt, omwille van het grote aantal 55 tot 64- jarigen (de generatie babyboomers). Er wordt wel verwacht dat deze verhouding terug zal beginnen stijgen.

In de regio telden we op 01/01/2021 46.199 arbeidsplaatsen: 37.664 jobs in loondienst en 8.845 zelfstandigen in hoofdberoep. De loontrekkendengraad (2021) bedraagt 53,9 (versus 56,7 Limburg); de ondernemersgraad (2022) 12,6 (vs 11,3 Limburg).

Tabel 25: arbeidsplaatsen in Haspengouw Zuidwest

	Arbeitsplaatsen [2021]	Zelfstandigen hoofdbezigheid [2022]	Loontrek-kenden [2021]	Ondernemers- graad [per 100] [2022]	Loontrekkenden- graad [per 100] [2021]
Lummen	8.464	1.142	7.346	13	83,4
Halen	3.294	638	2.695	11,6	49,7
Herk-de-Stad	3.869	994	2.904	13,4	39
Nieuwerkerken	1.407	544	875	13,5	21,4
Alken	4.462	1.015	3.472	14,7	50,6
Sint-Truiden	20.098	2.828	17.368	12	73,6
Wellen	1.920	565	1.398	12,9	31,9
Gingelom	1.559	527	1.044	10,6	21,1
Heers	1.126	592	562	13,4	13
LEADER Zuidwest	46.199	8.845	37.664	12,6	53,9
Limburg	348.950	58.178	292.199	11,3	56,7
Vlaams Gewest	2.824.573	484.666	2.352.571	12,6	61,1

Bron: RSZ en RSVZ, via provincie.incijfers.be

Dit aantal jobs is onvoldoende om alle werkenden uit de regio aan een job te helpen. Het **pendelsaldo** bedroeg in 2019 -6.566, wat betekent dat er meer uitgaande pendel is dan inkomende.

De tewerkstellingscijfers naar sector tonen dat de dienstensector (commercieel en niet-commercieel) het grootste deel van de arbeidsplaatsen uitmaakt. Landbouw en industrie maken in vergelijking met Vlaanderen en Limburg een iets groter aandeel uit van de arbeidsplaatsen.

Tabel 26: arbeidsplaatsen naar sector

	landbouw	industrie	bouw	commerciële diensten	niet-commerciële diensten	onbekende sector	Totaal
Lummen	94	1.869	835	4.134	1.462	70	8.464
Halen	85	504	365	1.084	1.233	23	3.294
Herk-de-Stad	183	252	416	1.724	1.245	49	3.869
Nieuwerkerken	144	138	208	599	305	13	1.407
Alken	160	1.170	761	1.543	786	42	4.462
Sint-Truiden	620	3.176	738	8.034	7.387	143	20.098
Wellen	120	568	142	777	282	31	1.920
Gingelom	107	78	116	845	388	25	1.559
Heers	167	20	97	585	225	32	1.126
Totaal	1.680	7.775	3678	19.325	13.313	428	46.199
	3,6%	16,8%	8,0%	41,8%	28,8%	0,9%	100%
Limburg	6.628	50.362	25.368	110.556	152.747	3.289	348.950
	2%	14%	7%	32%	44%	1%	100%
Vlaams Gewest	54.471	371.731	189.050	835.098	1.346.347	27.876	2.824.573
	2%	13%	7%	30%	48%	1%	100%

Bron: RSZ en RSVZ, via provincie.incijfers.be

INDUSTRIE

De industrialiseringsgraad (2021) in regio Zuidwest ligt op 5,38 loontrekkenden en zelfstandigen per 100 inwoners die in hoofdberoep tewerkgesteld zijn in industrie. In 2017 bedroeg de industrialiseringsgraad 5,36. De voornaamste industriële tewerkstelling in het LEADER-gebied bevindt zich in de gemeenten Lummen en Alken: in Lummen vanwege de nabijheid van de snelwegen E313 en E314 en in Alken o.a. omwille van de brouwerij Alken-Maes.

De industrialiseringsgraad van de regio ligt in lijn met die van Vlaanderen en de provincie: de provincie Limburg heeft een industrialiseringsgraad van 5,7 en het Vlaams Gewest een graad van 5,6.

LANDBOUW

Bestemming en gebruik

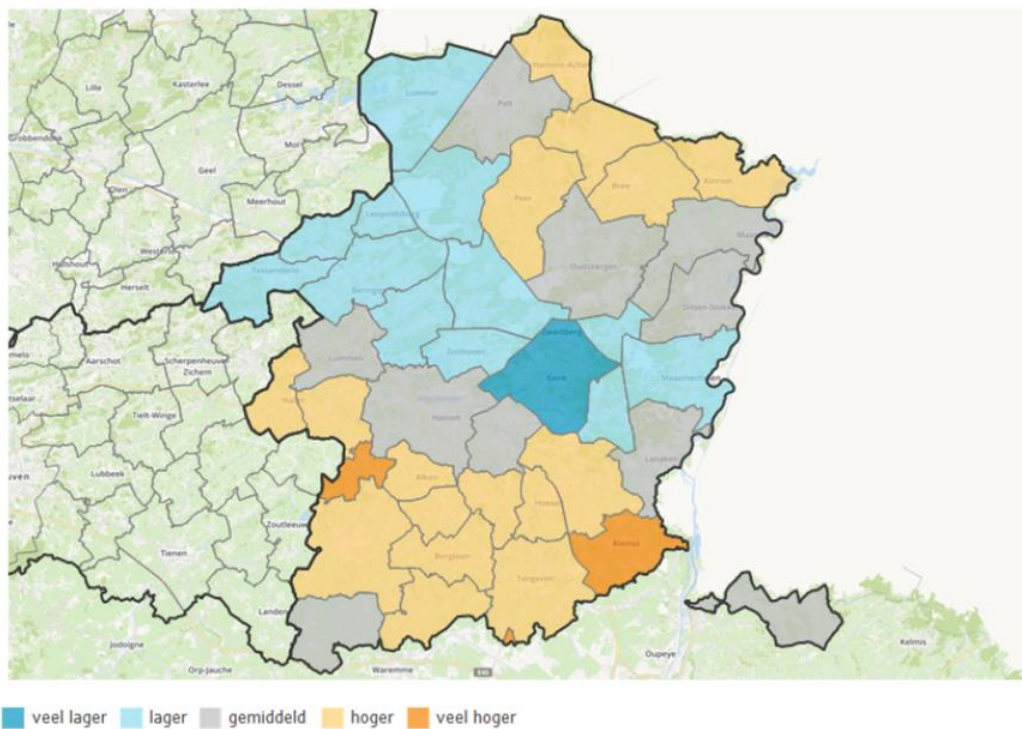
De oppervlakte bestemd voor landbouw (2022) bedraagt 71,2% van de totale oppervlakte van het LEADER-gebied. In Vlaanderen bedraagt dit aandeel 57,6%. Landbouw is dus de dominante ruimtebestemming in het gebied. Het aandeel effectieve gebruikte ruimte voor landbouw in de regio besloeg in 2021 59,2%. Dit is heel wat lager dan het bestemde aandeel. De agrarisch bestemde gronden die niet in landbouwgebruik zijn, zijn tuinen, bos, weiland voor hobbydieren, wegen of bebouwing.

Aantal bedrijven

In 2001 waren er 1.579 landbouwbedrijven actief in het LEADER-gebied. Vandaag de dag is het aantal landbouwbedrijven sterk gedaald: het gebied heeft over een periode van 10 jaar een daling van 48,7 % in het aantal landbouwbedrijven gekend. In 2021 telde de regio nog 736 landbouwbedrijven. Deze daling is significant hoger dan de daling die in het Vlaams Gewest heeft plaatsgevonden in de periode 2001-2021 (-36,5%).

Haspengouw Zuidwest kent een hoog aantal landbouwbedrijven per km² in vergelijking met de provincie (kijk figuur 22).

Figuur 22: bedrijven met landbouwproductie per km² (2021)

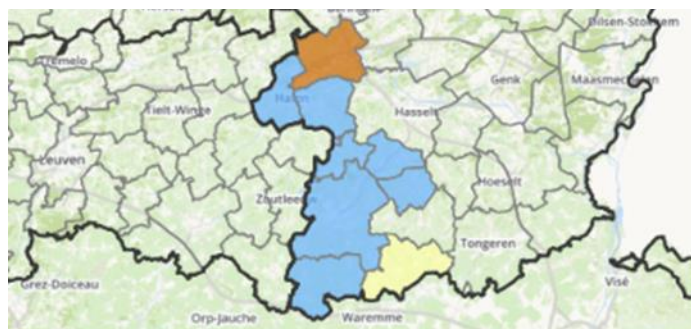

Bron: Statbel, via provincie in cijfers

Specialisatie en teelten

Een groot deel van de streek beschikt over een zandlemige tot lemige bodem. Hierdoor is de bodem zeer vruchtbaar en zeer geschikt om aan landbouw te doen. Vanwege deze vruchtbare bodem wordt voornamelijk aan fruitteelt gedaan. Fruitteelt beslaat 25,7% van de oppervlakte waarop landbouwactiviteiten in het LEADER-gebied worden uitgeoefend. In Vlaanderen en in Limburg is grasland de dominante teeltgroep op vlak van ruimtegebruik voor landbouw (33,8% voor Vlaanderen en 28,8% voor Limburg)

Figuur 23: Teelten in de regio

Bron: Departement landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

Tabel 6: oppervlakte per teeltgroep (2021)

	Zuidwest Limburg	Limburg	Vlaams Gewest
Teelten (% per gebied)			
grasland geregistreerd binnen landbouw: regulier	20,6%	28,8%	33,8%
grasland: alternatieve graslanden	1,5 %	3,0%	1,3%
akkerbouw: granen zonder korrelmaïs	20,0%	13,6%	12,7%
akkerbouw: maïs (silo- en korrelmaïs)	13,3%	22,4%	25,3%
akkerbouw: andere voedergewassen dan silomaïs en grasland	1,6%	3,3%	4,0%
akkerbouw: nijverheidsgewassen	7,2%	5,5%	3,8%
akkerbouw: aardappelen	5,4%	5,4%	7,5%
tuinbouw: groenten en kruiden	2,7%	2,7%	5,2%
tuinbouw: fruit	25,7%	9,5%	2,6%
tuinbouw: sierteelt en boomkwekerij	0,4%	0,7%	1,0%
overige (gebouwen, bos, onbekend, andere)	1,6%	6,2%	3,0%

Bron: Statbel, via provincie.incijfers.be

Landbouwverbreiding en bio-landbouw

In het LEADER-gebied Zuidwest Limburg vindt er een positieve evolutie plaats in het aantal **hoeveproducenten**. Het aantal hoeveproducenten is meer dan verdubbeld in de periode 2012-2022. Dat is vergelijkbaar met de globale trend in Vlaanderen. In de ganse provincie is het aantal hoeveproducenten nog sterker toegenomen en bijna verdrievoudigd.

Bij het aantal **zorgboerderijen** valt deze positieve trend ook waar te nemen. Bovendien is deze stijging groter dan in andere gebieden in Limburg. Zorgboerderijen zijn boerderijen waarbij kwetsbare groepen onder begeleiding bepaalde activiteiten kunnen uitoefenen met het oog op beleving, dagbesteding, time-out of begeleiding tot een arbeidstraject.

Tabel 28: aantal hoeveproducenten

	Zuidwest Limburg	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel ZW Limburg in Limburg	Aandeel ZW Limburg in Vlaams Gewest
2012	12	48	549	25,0%	2,2%
2022	42	128	1028	32,8%	4,1%

Bron: Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV)

Tabel 29 : aantal zorgboerderijen

	Zuidwest Limburg	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel ZW Limburg in Limburg	Aandeel ZW Limburg in Vlaams Gewest
2018	24	120	926	20,0%	2,6%
2022	31	123	969	25,2%	3,2%

Bron: Steunpunt Groene Zorg

Verder stijgt ook de biologische landbouw. Deze landbouwvorm wordt gekenmerkt door de extra eisen op vlak van milieueffecten (pesticiden, kunstmest, ...) en dierenwelzijn. Onderstaande figuur toont de evolutie van biologische landbouwbedrijven in het LEADER-gebied. Er kan opgemerkt worden dat er t.o.v. 2017 een stijging plaatsvond gevolgd door een daling. In 2021 situeerde ongeveer 1/3 van alle biologische landbouwbedrijven in de provincie Limburg zich in Haspengouw Zuidwest. De regio herbergt zo'n 5 % van alle biologische landbouwbedrijven in Vlaanderen. De regio herbergt dus een relatief groot aantal biologische landbouwbedrijven.

Tabel 30 : Aantal biologische landbouwbedrijven

	Zuidwest Limburg	Limburg	Vlaams Gewest	Aandeel ZW Limburg in Limburg	Aandeel ZW Limburg in Vlaams Gewest
2015	17	47	341	36,2%	4,5%
2016	26	59	369	44,1%	7,0%
2017	30	63	430	47,6%	7,0%

2018	29	63	468	46%	6,2%
2019	30	68	514	44,1%	5,8%
2020	30	77	562	39,1%	5,3%
2021	29	82	593	35%	4,9%

Bron: departement Landbouw en visserij, via provincie.incijfers.be

ABC-complex

De totale tewerkstelling in het ABC-complex bedraagt 3.685 personen in 2021 (tegenover 14.405 in Limburg als geheel). Het belang van de tewerkstelling in het ABC-complex ten opzichte van de totale tewerkstelling wordt door de volgende cijfers verduidelijkt:

- ▶ 7,9% van de loontrekkende tewerkstelling in industrie en diensten;
- 1,9% van de loontrekkende tewerkstelling in land- en tuinbouw;

Onder het ABC-complex verstaan we de landbouw + tuinbouw + de toeleverende en de verwerkende bedrijven. Het belang van het ABC-complex in het LEADER-gebied kan afgeleid worden in de volgende cijfers:

- ▶ 9,8 % van de loontrekkende tewerkstelling in Haspengouw Zuidwest in het ABC-complex
- ▶ 4,9% van de loontrekkende tewerkstelling in de provincie Limburg in het ABC-complex
- ▶ 5,5% van de loontrekkende tewerkstelling in het Vlaams gewest in het ABC-complex

Bovenstaande cijfers geven aan dat er veel meer tewerkstelling is in het ABC-complex in Haspengouw Zuidwest dan wanneer men dit aandeel gaat bekijken op provinciaal niveau of op gewestelijk niveau.

DETAILHANDEL

In 2021 werkten 3.004 personen in de detailhandel en horeca (34.3% zelfstandigen en 66.1 % loontrekkenden).

Er zijn in totaal 2.207 handelspanden in de regio aanwezig. Deze groep omvat:

- ▶ 750 winkels (34.0%)
- ▶ 390 horecazaken (17.7%)
- ▶ 832 consumentgerichte diensten (37.7%)
- ▶ 235 leegstaande handelspanden (10.6%)
- ▶ 0 panden in verbouwing (0 %)

Het aantal handelspanden is de voorbije jaren teruggelopen, zoals af te lezen in onderstaande tabel. Daarnaast is ook de winkelvloeroppervlakte de afgelopen 10 jaar afgenomen. Verder is zowel het aantal leegstaande handelspanden als de winkelvloeroppervlakte bij leegstaande handelspanden toegenomen in de periode 2012-2022. Vooral de laatste vijf jaar heeft er een sterke toename plaatsgevonden. Zo is het aantal leegstaande handelspanden de laatste vijf jaar met 39% gestegen.

Tabel 31: evolutie handelspanden en winkelvloeroppervlakte

	2012	2017	2022
Aantal handelspanden, incl. horeca	2.422	2.376	2.207
Aantal gevulde handelspanden	2.243	2.208	1.972
Aantal leegstaande handelspanden	179	168	235
Aantal leegstaande handelspanden (%)	7,4%	7,0%	10,6%
WVO [m ²]	231.669	220.699	211.923
WVO: winkels [m ²]	210.537	199.471	184.269
WVO: leegstaande handelspanden [m ²]	21.132	21.228	27.654

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

Belangrijk is ook de ligging van de handelspanden. Uit onderstaande tabel valt af te leiden dat een grootste aantal winkels in het LEADER-gebied tot de categorie 'verspreide bewinkeling' behoort. Dit impliceert dat deze winkels geen deel uitmaken van een ruimtelijk geheel. Verder kan er ook vastgesteld worden dat het winkelaanbod in de categorieën centraal gebied en verspreide bewinkeling gedaald zijn in de periode 2012-2022. Besturen die de vitaliteit van de kernen willen versterken kunnen hierop inspelen en via incentives de verspreide bewinkeling maximaal naar de kern aantrekken. Er dient met andere woorden sterker ingezet te worden op een kernversterkend beleid.

Tabel 32: Evolutie winkels naar type winkelgebied

	2012	2017	2022
centraal gebied (in de kern)	404	371	314
ondersteunend gebied (bv. aanloopstraten)	54	51	54
overig gebied (bv. shoppingcenters)	19	25	24
verspreide bewinkeling	433	388	358

Bron: Locatus, via provincie.incijfers.be

Vaststellingen i.f.v. LEADER

Krapte op de lokale arbeidsmarkt

Economische verzwakking van de lokale centrumkernen (daling aantal winkels centraal gebied). Ook een algemene terugloop van het aantal handelspanden en meer leegstand.

Biologische landbouw neemt toe, van 17 bedrijven in 2015 naar 29 bedrijven in 2021.

Het aantal hoeveproducenten stijgt van 12 in 2012 naar 42 in 2022. Het aantal hoeveproducenten is dus verdrievoudigd op 10 jaar tijd.

Sterke daling aantal landbouwbedrijven

Aantrekkelijke regio voor landbouw omwille van de vruchtbare bodem (zandlemige tot lemige bodems)

Opvallend hoge tewerkstelling in ABC-complex

2.9 Toerisme, cultuur en erfgoed

AANTAL OVERNACHTINGEN

Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 9%, ondanks COVID. COVID heeft minder impact gehad op de verblijven in de regio, dan op het Limburgs toerisme als geheel, waar in 2021 13% minder overnachtingen werden geteld dan in 2015.

4% van de overnachtingen in Limburg (2021) waren in Zuidwest. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal overnachtingen per gemeente. Als er een x staat in de tabel, betekent dit dat de gegevens niet beschikbaar zijn.

Tabel 33: Aantal overnachtingen 2015-2021 in Limburg Zuidwest

	2015	2017	2019	2021	2015-2021
	2015	2017	2019	2021	2015-2021
Lummen	15 087	3 268	x	x	
Halen	x	7 795	8 507	8 179	
Herk-de-Stad	x	3 333	x	3 472	
Nieuwerkerken	3 033	3 590	1 895	3 175	5%
Alken	x	x	x	x	
Sint-Truiden	64 651	69 919	75 685	62 976	-3%
Wellen	6 984	6 126	8 056	6 995	0%
Gingelom	13 209	15 647	19 485	18 818	42%
Heers	18 155	17 339	21 412	28 229	55%
LEADER Zuidwest	121 119	127 017	135 040	131 844	9%
Limburg	4 065 090	4 105 887	4 413 067	3 551 574	-13%
Aandeel Zuidwest/Limburg	3%	3%	3%	4%	

Bron: Statbel – toerisme, via provincie.incijfers.be

RECREATIEF FIETSROUTENETWERK

18% van het recreatief fietsroutenetwerk in de provincie en 19% van de knooppunten daarop, zijn gesitueerd in de LEADER-regio Zuidwest. Dat is proportioneel met het aandeel van de regio (17,6%) in de totale oppervlakte van de provincie.

Tabel 34: Recreatief fietsroutenetwerk

	lengte recreatief fietsnetwerk [kilometer]	knooppunten recreatief fietsnetwerk [aantal]	meter recreatief fietsnetwerk (t.o.v. oppervlakte) [aantal per km ²]
Lummen	40,1	8	0,7
Halen	34,5	9	0,9
Herk-de-Stad	33,9	6	0,8

Nieuwerkerken	18,5	5	0,8
Alken	24	5	0,8
Sint-Truiden	89,8	17	0,8
Wellen	14,9	2	0,6
Gingelom	52,7	12	0,9
Heers	44,7	12	0,8
LEADER Zuidwest	353	76	0,8
Limburg	1985,7	401	0,8
Aandeel Zuidwest / Limburg	18%	19%	

Bron: provinciale toeristische organisaties, via Toerisme Vlaanderen en provincie.incijfers.be

Vaststellingen i.f.v. LEADER

- ▶ Het aantal overnachtingen in de regio is in de periode 2015-2021 toegenomen met 9%, ondanks COVID. 4% van de overnachtingen in Limburg (2021) situeren zich in Haspengouw Zuidwest.
- ▶ 18% van het recreatief fietsroutenetwerk in de provincie en 19% van de knooppunten daarop, zijn gesitueerd in de LEADER-regio Zuidwest. Dat is proportioneel met het aandeel van de regio (17,6%) in de totale oppervlakte van de provincie

2.10 Bestuur

BESTUURSKRACHT

Met 41.483 inwoners in 2022 is Sint-Truiden de grootste stad in regio Zuidwest. De kleinste gemeenten zijn Nieuwerkerken met 7.031 inwoners, Wellen met 7.454 inwoners en Heers met 7.463 inwoners. De overige gemeenten hebben een inwonersaantal tussen 8.000 en 15.000. De gemeenten in de regio zijn over het algemeen dus eerder klein.

Hoewel bestuurskracht niet één op één correleert met de grootte van een bestuur, zien we dat in Vlaanderen vooral de kleinere besturen het moeilijk hebben om competente medewerkers aan te blijven trekken, ruimte te maken voor investeringen en continuïteit te verzekeren op vlak van dienstverlening. Gemeenten spelen daarop in door versterkt samen te werken of te fuseren. In het laatste decennium heeft er echter geen fusie meer plaatsgevonden. Tot op heden is er verder ook geen vraag vanuit de gemeenten om te fuseren. Er werd in het recente verleden bij de gemeenten Alken en Wellen bekeken of er een diepgaande samenwerking (en eventuele fusievorming) mogelijk was. Hier is echter geen vervolg aan gegeven.

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING

In het Oosten van het LEADER-gebied bestaan er voornamelijk intergemeentelijke samenwerkingsverbanden met de landschapsregio Haspengouw als werkingsgebied. Hiertoe behoren voornamelijk gemeenten uit Zuid-Limburg. Er bestaat ook een intergemeentelijke samenwerking tussen de gemeenten Borgloon, Gingelom, Kortesseem en

Wellen voor het aanstellen van een intergemeentelijke ambtenaar economie. Daarnaast bestaat er een samenwerkingsverband rond erfgoed tussen verschillende Haspengouwse gemeenten.

De noordwestelijke gemeenten uit het LEADER-gebied zoals Halen, Herk-de-Stad en Lummen behoren voornamelijk tot intergemeentelijke samenwerkingsverbanden die West-Limburg als werkingsgebied hebben. Er kan dus gesteld worden dat intergemeentelijke samenwerking op het niveau van het gehele LEADER-gebied eerder beperkt is.

Vaststellingen i.f.v. LEADER

Geen recente opschaling van gemeenten in de regio

Opgebouwde traditie van intergemeentelijke samenwerking tussen Haspengouwse gemeenten (ook met gemeenten buiten het LEADER-gebied)

Tweedeling intergemeentelijke samenwerking in het LEADER-gebied: West-Limburg en Haspengouw

A.3 / Aanvullende SWOT met stakeholders

Tijdens een werksessie met regionale stakeholders op 15-02-2023 in het Kasteel van Ordingen, hebben de aanwezigen de uitdagingen en kansen van de LEADER-regio Zuidwest Limburg opgesomd. We geven de uitdagingen en kansen, zoals benoemd door de participanten, weer in onderstaande tabel.

Tabel 35: Aanvullende SWOT met stakeholders

Thema	Uitdaging	Kans
Algemeen	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Projecten moeten op langere termijn zelfbedruipend kunnen zijn. Liefst getoetst aan een realistisch financieel plan. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ LEADER laat toe om out of the box te denken
Socio-economische cluster	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Energiearmoede ▶ Lager inkomen ouderen 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Extra tewerkstellingskansen in nieuwe en innovatieve sectoren
Samenwerking		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Samenbrengen van sociale ondernemers en ook verbinden met reguliere economie ▶ Samenwerking landbouw-natuur-lokale ondernemers-toerisme (platteland), streekproducten
Duurzaamheid, energie en klimaat	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Droogte + overstromingsgevoelig 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Potentie hernieuwbare energie
Mobiliteit	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Omschakeling hybride + elektrische vervoersmiddelen ▶ Mobiliteit plattelandsomgeving: beperkt openbaar vervoer 	

	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Bereikbaarheid (mobiliteit) + bloesemtoerisme 	
Landschap/natuur/erfgoed		<ul style="list-style-type: none"> ▶ Herbestemming erfgoed ▶ Haspengouws open landschap ▶ Natuurverweven landbouw en biodiversiteit ▶ Combinatie erfgoed – fruit – natuur
Duurzame en toekomstgerichte landbouw	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe en toekomstgerichte landbouwmodellen ▶ Water (teveel versus te weinig) en droogte (klimaat robuust landschap) ▶ Boer in de rol als landschapsbouwer van de toekomst + opvolging 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Nieuwe bedrijfsmodellen landbouw ▶ Landbouwverbreding
Vergrijzing/demografie en sociale inclusie	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Vergrijzing (tegelijk ook kans) 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ Hogere voorspelde bevolkingsgroei

